

מלכן, ובשער ראשה גזרו אטו סחיטה בכגד ושק, וכל שצריך למשקה הרי בודאי יסחוט, וגזרו אטו סחיטה לצורך כיבוס, [נאאמור] (שליט"א) וללה"ה צידד דבשער ארוך שבאשה שייך כיבוס אע"פ שמחובר לגופה ע"י בהוספה שכ"כ ליישב דברי הרמב"ם].

אוצר החכמה

אה"ת 1234567

סימן כז

בדיני בורר

חשובה, ועוד דעיקר ברירה לאוצר היא לסלק הפסולת, דאילו האוכלין אפשר לאצורם יחד בתערובת, מיהו גם לר' יוחנן בירושלמי פטור אבל אסור, ומסתברא דיש מיני אוכלין שהאחד נחשב כפסולת, כגון עדשים בקמח, ובתוספתא פי"ז ה"ו הובאה ברמב"ן ר"פ חבית תניא גבי פירות שנתפזרו נתערבו לו פירות בפירות בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן בורר ומשליך לפני בהמתו (בדק) [בורר כ"ה ברמב"ן] אלו בפ"ע ואלו בפ"ע או שליטת מתוכן עפר או צרורות ה"ו חייב, פי' אע"פ שהמנין עדיין מעורבין, מ"מ חייב על סילוק העפר והצרורות מביניהם, ואפשר דמברייתא זו פריך בירושלמי, אבל כאן מסיים בהדיא דדוקא באוכל או מניח על השולחן מותר, אבל בורר אלו בפ"ע ואלו בפ"ע חייב.

ולשון הברייתא משמע כגרסת ר"ח ורי"ף והרמב"ם וכהסכמת התו', דאם מיירי באוכל מתוך פסולת הול"ל בורר אדם אוכל ואוכל בורר ומניח, כדתנן ביצה י"ד א' הבורר קטניות ביו"ט בש"א בורר אוכל ואוכל, א"נ הול"ל בורר אדם אוכל וממילא מוכן דהיינו אוכל מתוך פסולת, ואפי' אי לא גרסינן שני, יש לפרש שבורר מיני האוכלין זה מזה, דמיני

אוכלין בא לפרש דמיירי בשני מינין, וגם לשון היו לפני משמע במאורע שנתערבו לו. ¹²³⁴⁵⁶⁷אה"ת

במ"ש תו' דמה שאינו רוצה מיקרי פסולת

מה שכתבו תו' דאותו שאינו חפץ בו חשיב פסולת, [אין כנתם דרצון האדם משוי ליה כפסולת, אלא דהקולא של אוכל מתו"פ שייכא רק כשנוטל לאכילה, וממילא מה שאינו רוצה עתה לאכול חשיב כפסולת, ואפי' חביב לו יותר מה שמניח לאח"ז, מ"מ לענין פעולה זו הול"ל כפסולת, שו"ר שכ"כ אאמור"ר (שליט"א) וללה"ה בס"ק ט"ו], לא הוצרכו לזה אלא כדי לבאר דברי רה"מ דשייך לבורר אוכל מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל, אבל בעיקר המלאכה אף אם רוצה לאכול שניהם לאח"ז חייב משום בורר, וכלשון התוספתא בורן אלו בפ"ע ואלו בפ"ע חייב, וכן אם בורן בנפה וכברה לאכול שניהם לאתרו ג"כ חייב, (וצ"ע בפמ"ג סי' שיי"ט מ"ו סק"ב, שו"ר בבה"ל ס"ג ד"ה היו שהעיר בזה, ולא ראה התוספתא).

אוצר החכמה

ביאור דברי הירושלמי ובלבד שלא יבורר כל אותו המין

בירושלמי אמרו ובלבד שלא יבורר כל אותו המין, ומשמע שאפי' כשנוטל לאכילה אסור לכיון ללקט כל המעורב ממין זה כדי שיחברר המין הנשאר, ולכאורה בשני מיני אוכלין כשנוטל אחד נשאר השני מבורר, ואפשר דמיירי כשמחזור אחר היחידים שנתורר מעורבין, ועיקר כונתו לבורר, דכזה לא מהני מה שנוטלם לאכילה, ובזה מיושב שלא הזכירו בתלמודין שלא יבורר כל אותו המין, ולפ"ז יש גם חידוש בהיתר ברירת אוכל מאוכל, והראשונים ז"ל נקטו עיקר החידוש בחיוב הבורר, וכמו שהוא בירושלמי, ועמש"כ לקמן סק"ט בענין תורמוסין, ועי' לקמן ס"ק ל"ד משנ"ת עוד בדברי הירושלמי.

בדברי הביאור הלכה בדעת הרמב"ם

בבה"ל סי' שיי"ט ס"ג ד"ה ומניח הביא מפרשים בדעת הרמב"ם דבשני מיני אוכלין יכול ליטול את המין שאינו רוצה לאכלו, ולאכול לאתרו את המין שנשאר, וכ"כ הגרא"מ הורוויץ ז"ל, ולא נתיישבו הדברים בסברא, שהרי המעלה של אוכל מתוך פסולת היא מפני שעוסק באכילה ולא בברירה, ולענין זה אין יתרון בזה שהנכבד הוא מאכל הראוי, כיון דסו"ס אין נטילתו לאכילה אלא לברירה, ואמנם יש לחלק דבאוכלין רק ע"י מחשבתו ניכרת המלאכה, משא"כ בפסולת דמעשהו מוכיח על המלאכה, אבל ע"כ מלאכת בורר במחשבה תליא, שהרי לכו כיום בכל ענין חייב, ולא ראיתי ברמב"ם הכרח לחילוק זה, דמ"ש בפ"ח הי"ג בורר אחד מאחר ומניח לאכול מיד, מתפרש שפיר שבורר את הנאכל, וכן מתפרש בהי"ב, וכ"כ במ"מ.

מיהו משמע קצת שיש חילוק בין אוכל ופסולת לשני מיני אוכלין לענין אם צריך לאכול מיד או שיכול להניח הנכבד זמן מועט, וכמו שדייק הבי"ב בסי' שיי"ט ס"א, ומקורו נראה דהיינו מעובדא דרב ביבי דלא ידעו אם סבר אוכל מתוך פסולת אסור, והיינו אם אסור לבורר ולהניח לפני האורחים, ולכן דקדק הרמב"ם ושנה דין להניח רק בשני מיני אוכלין, מדלא הקשו לרב דימי ורב ביבי מהברייתא, וש"מ דאין הכרח משני מיני אוכלין לאוכל ופסולת [וכ"כ הגרא"מ ז"ל], וחילוק זה אינו בעיקר הדין, אלא בהנהגת ההרחקה דכיון דבו ביום כבורר לאוצר דמי, יש להחמיר טפי באוכל ופסולת שזהו עיקר בורר לאוצר, והויא מלאכה חשובה, ולכן ביאר הרמב"ם בשני מיני אוכלין דמשחרית לבה"ע חייב, כדי שנדע החילוק בין להניח דשרי, אבל באוכל ופסולת לא כתב אלא שריותא דלאכול לאתרו, ולא שריותא דלהניח כלל.

מידו לדינא נראה שאין חילוק בניהם, וכפשוט הגמ' דקרי לשני מינים אלו אוכל ופסולת, וכ"מ בתוספתא דאע"פ שיש שם עפר וצורות בורר ומניח על השלחן, (שו"ר בבה"ס ס"ג ד"ה שכיר, ועי' מחה"ש דמורה מ"א שרעת הרמ"א שדינים שוה).

בדברי הרמב"ן בפי קמא שחילק בשיעור ברירה דשני מיני אוכלין

והרמב"ן בתחילת הדברים ג"כ כתב לחלק בין שני מיני אוכלין לאוכל ופסולת דבשני מיני אוכלין לבו ביום פטור או מותר עי' להלן, ובקנן ותמחוי פליגי רב אשי ור"י מדיפתי, ובאוכל ופסולת לאלתר מותר אפי' בקנן ותמחוי ולבו ביום חייב, ושוב חזר בו ע"פ פי' ר"ח, ומבאר בדבריו דברייא דקמיתא באוכל ופסולת ובתרייתא בשני מיני אוכלין, וזה כגוסת הגמ' שלפנינו, ויש לעי' כיון דנפה וכברה חייב אפי' בשני מיני אוכלין מה מקום יש לחלק בדיון קנן ותמחוי בין אוכל ופסולת לשני מיני אוכלין, הרי לא חשיב לי' שינוי שהרי באוכל ופסולת לבו ביום חייב אפי' בקנן, ^{וי"ל} דשני מיני אוכלין סתמן לאו לאוצר, ולכן רק כשהפעולה מוחלטת לאוצר כגון בנפה וכברה או למחר חייב, מיהו אם כונת הרמב"ן לבו ביום וה"ה למחר דפטור בקנן, א"כ גם לאוצר פטור, ואם נימא דמחלק בין לאכילה לאוצר אפשר דביד אפי' לבו ביום מותר, ולא אמרין בזה נעשה כבורר לאוצר, ואפשר דסבר דביד אפי' לאוצר פטור, ובקנן הוי שינוי קצת ופליגי במיני אוכלין וכ"ז צע"ג, ובאמת למסקנא אין לחדש חילוק בין בו ביום ולמחר, מיהו למסקנא חזר בו הרמב"ן ודיון אוכל ופסולת ושני מיני אוכלין שוה, ועי' לקמן ס"ק ל"ה.

אתקפתא דאביי מירי אוכל מתוך פסולת קתני והא דמתקף אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני פירושו כאתקפתא דרה"מ מירי קנן ותמחוי קתני, ויש ראשונים שגורסים

בהדיא מירי אוכל מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל קתני, אבל אין לפרש דר"ל מדקתני שני מיני אוכלין דליכא פסולת, דא"כ הו"ל והא שני מיני אוכלין קתני, ולשון מירי קתני משמע שאין ד"ז מבואר, ולא דקתני איפכא, ורה"מ סבר דבורר ואוכל משמע שנוטל האוכל, וממילא ולא יבורר מתפרש שלא יבורר בלא אכילה, והיינו מפני שנוטל מה שאינו לאכילה.

וכן רב אשי לא פירש ברייתא דבורר ואכל חייב בפסולת מתוך אוכל, משום דבורר ואכל משמע שאכל את מה שבורר, אבל אין הטעם משום דבשני מיני אוכלין תרוייהו כאוכל דמו.

מדלא קאמר נוטל ואוכל משמע שלא נותן מיד אוצר החכמה לפיו

ב שם בורר ואוכל, לכאורה נראה דלשון בורר ואוכל מתפרש שעוסק תחלה בברירה ואח"כ אוכל, דאם נוטל ונותן לתוך פיו הו"ל נוטל ואוכל, והיינו דאמרין לקמן ולא ידענא אי משום דסבר אוכל מתוך פסולת אסור, ואכתי איך יאכלו מהם ר"א ור"א, [אם לא נפרש שנבררו בשיטותן כפרש"י, ועי"ש בתו"], א"ו נטילה לאכול לא חשיבא ברירה כלל, ואע"פ שבורר לעצמו כשיעור אכילתו ואח"כ אוכל, מ"מ יש לזה קולא דדרך אכילה, כמו בורר ומניח לאחרים.

שם בורר ומניח, בפי' התו', ואם יש מחלוקת בבאיור לשון ומניח

שם בורר ומניח, פי' תו' לצורך אחרים, וכ"מ בירושלמי ובתוספתא דמניח על השולחן קאמר והיינו לפני האחרים, וכ"מ באוקימתא דעולא דבורר ואוכל לבו ביום, והיינו שמשאירו לצורך אכילתו בו ביום, ואם מניח היינו משאיר לאחר, א"כ היינו בורר ואוכל לבו ביום היינו בורר ומניח לבו ביום, [ומסתמות הגמ' נראה שר"ז מוסכם מהו לשון מניח, ואם מתפרש מענין להגיש על השולחן

דעולא, מתפרש כן לכל האוקימות, וכן אם מתפרש שמניחו על השולחן כמו שהבינו בירושלמי, הסכימו כולם דהיינו מניח במקום שיאכלוהו ולא לאוצר, ובביצה י"ד ב' שנינו נוטל את האוכל ומניח הפסולת דמשמע משאירו, וגם כאן מתפרש שפיר שמניחו לאחרים ואינו אוכל בעצמו], וכ"מ באוקימתא דאביי דבעינן לאלתר, וע"כ דמניח היינו נמי לאלתר, והיינו דמניח לצורך אכילה דלאלתר, מיהו אפי' נשתתה האורח מלאכול, הרי"ז כשינה דעתו לאחר הברירה, כיון שמתחילה בירר להאכילו מיד, וחשיב כסדר אכילה.

ביאור החידוש

ועיקר החידוש הוא בזה דחשיב דרך אכילה אצל האדם הבורר, אע"פ שאצלו כדרך מלאכה היא, דבשלמא לגבי האוכל בעצמו אמרין דגם באוכלין מבוררין נוטל ואוכל, ואין ע"ז שם מלאכה, אבל כשבורר לצורך אחרים עיקר עיסוקו במלאכה, והי' מקום לומר דאין כאן קולא דלאלתר, וקמ"ל דטעם ההיתר מפני שסדר אכילה אינו בכלל המלאכה, וכמו שצריך ליטול מתוך אוכלין מבוררין ליתן לפני האורחים, השתא נמי מעשהו הוא הנטילה לצורך האורחים ולא הברירה.

אוצר החכמה

שם מאי קאמר כו', למה סתם התנא, ואיך הדברים רמוזים בדבריו

שם בורר ואוכל בורר ומניח ולא יבורר כו' מאי קאמר כו', יש לעי' למה סתם התנא דבריו ולא פירש מאי קאמר, ואם ע"כ נדע החילוק מסברא, א"כ מה תועלת יש במשנתו, ונראה דהברייתא מתפרשת בורר ואוכל בורר ומניח על השולחן לאחרים לאכילה, אבל שלא לאכילה לא יבורר, ולפ"ז מפורש החילוק בברייתא דדוקא בורר ואוכל, אבל לא יבורר סתם בלא שאוכל או מניח, והא דנקטיה הכי, הוא כדי להבליט שאותה מלאכה נקבע חיובה והיתירה ע"פ מה שעושה אח"כ אם אוכל או לא, דלכלל האוקימות התוצאה של הברירה

שוה, ופעמים שהוא חייב עליה ופעמים שהיא מותרת.

ועולא סבר דכל לבו ביום חשיב סדר האכילה, והרי"ז בכלל בורר ואוכל, וכדחזוין נמי בדאביי דנעשה כבורר לאוצר, וש"מ דכל לבו ביום אין ע"ז שם אוצר, ור"ח סבר דפחות מכשיעור חשיב דרך אכילה, כ"ז שאינו חשוב ליקרא מלאכה, ור"י סבר דכשנוטל ביד חשיב שבורר ואוכל, כיון שנוטל מיד לאכול, משא"כ בקנן ונפה, שאין הברירה תחלת האכילה לומר שנוטל ואוכל, א"נ ולא יבורר משמע ליה מלאכת ברירה, דהיינו בכלי דאילו ביד כנוטל ואוכל חשיב, ורה"מ סבר דדוקא כשנוטל האוכל מיקרי בורר ואוכל מה"ט שהאכילה נמשכת מכח נטילת הברירה, א"נ ולא יבורר משמע ליה שינוי בפעולה מהרישא, שאסר התנא את הברירה הזו, ולא מפני שמניח, וסיפא מפורשת מפני שלא שנינו ואוכל הוא חייב, ואביי סבר דואוכל משמע לאלתר.

בטעמיה דעולא

שם אמר עולא בורר ואוכל לבו ביום כו', עולא סבר דבו ביום הוי כלאלתר אליבא דאביי, וכ"ה לישניה דאביי דלבו ביום נעשה כבורר לאוצר, משמע דכל מה שמכין האדם לבו ביום חשיב קצת כסדר אכילה, ולפ"ז נראה דהלילה הולך אחר היום בזה, דכ"ה דרך האדם להכין צרכי היום לפי סדר יומו, אבל למחר אפי' מערבית לשחרית אף לעולא כלמחר דמי, דכל שהולך לישן בינתים, הרי הכנתו אינה מתחברת עם אכילתו, וכלאוצר דמי.

מאי קסבר ר"ח בבורר לאלתר

ג שם מתקף לה ר"ח וכי מותר לאפות לבו ביום כו' אלא אר"ח בורר ואוכל פחות מכשיעור כו', יש לעי' מאי קסבר ר"ח בבורר לאלתר, אם סבר כאביי וקשיא ליה רק על שיעור בו ביום, הי' לו לקיים דברי עולא,

ולצמצם השיעור מבו ביום לאלתר, וכדמפרש לה אב"י, ואין לפרש דר"ח לאח"י קאמר, דודאי טעמא דדרך אכילה שייך רק לאלתר, ואין לפרש דבפסולת מתוך אוכל קאמר, דסתם בורר ואוכל משמע אוכל מתוך פסולת, וגם התנא הו"ל לאשמרענין שריותא דאוכל מתוך פסולת אפי' כשיעור, ומה"ט דוחק לומר דלר"ח החידוש שבורר אפי' בנפה וכברה פחות מכשיעור, דסתמות הברייא מתפרשת גם ביד, ואם ביד מותר אפי' כשיעור, א"כ לא מתפרש ולא יכרוך כשיעור, ועוד דבסברא דר"ח דפחות מכשיעור חשיב טפי דרך אכילה, מסתברא דכנפה וכברה ליכא מעליותא זו, שהרי עוסק בפעולת ברירה תחלה, (מיהו בריטב"א הנדמ"ח ראיתי שפי' דלר"ח מותר אפי' בנפה וכברה ואפי' לבו ביום, וצ"ע, וגם ברעת עולא כ"כ, משום דסתמא קאמר, ולכאורה סתמא משמע ביד, ואין רא"י לנפה וכברה).

ולכאורה מוכח מזה דר"ח סבר דאפי' אוכל מתוך פסולת ביד לאלתר אסור, ואמנם ודאי מותר ליקח גרוגרת אחת מתוך הפסולת ולאכלה, אבל אסור להכין כשיעור גרוגרת, ורק בנטילה שנותן לתוך פיו מותר, וצ"ע בתוד"ה ולא, שכתבו דליכא מאן דאסר אוכל מתוך פסולת ביד לאלתר.

מ"ט לא אוקים כאב"י

מיהו אכתי צ"ב מאי קסברי רב יוסף ורב המנונא, דאם כונתם דוקא לאלתר הו"ל לפרושי כדאב"י, ולומר דס"ל דאוכל מתוך פסולת שרי אפי' למחר, הדבר מחודש טובא, שהרי עיקר מלאכת בורר פרש"י כמתני' שבורר הפסולת בידי, ובזה שונה מזורה ומרקד שהם בכלל, ועי' ביצה כ"ט ב' דתנא נפל צורר או קיסם בורר בידו וא"ל רבינא דכש"כ דאסור דהו"ל כבורר ועי"ש ברש"י, ובפשוטו כמה עניני בורר דרכן ביד, ולא מסתבר דפטרי בהו ר"י ורה"מ.

דינא, אלא בפירושא דברייא, ור"י ורה"מ מיירו דוקא לאלתר וכיד ואוכל מתוך פסולת, וכן אב"י, וק"ק דאי לא פליגי מ"ט לא פירשוה כדאב"י, מיהו רה"מ שפיר מודה לדר"י, ואב"י שפיר מודה לתרומיה, וכדמשמע מדמתקף לה רק מלישנא דברייא, אבל אין רא"י דר"י מודה לרה"מ, ולא ר"י ורה"מ לאב"י, ובפשוטו פליגי עליה כמשנ"ת.

במאי פליגי ר"י ורה"מ אדאב"י

שוב נראה דאפשר לקיים דר"י ורה"מ מורו לאב"י, אלא דמשמע להו ולא יכרוך שהאיסור בצורת הבירה, ולא שהבירה שה ברישא ובסיפא וחיובו מפני שאינו אוכל, דא"כ הו"ל ולא ישאיר, ולא שלא יכרוך, וכיון דלא חיישי לפירכא דמידי קטני, ניחא להו הכי טפי, וזה מיושב טפי שלא לחדש מאן דשרי לבו ביום, ועי' לקמן סק"ה דכן עיקר, וכ"נ דלשון בורר ואוכל לכו"ע משמע לאלתר (או בו ביום לעולא), דכל שאינו אוכלו מיד לא קרינן ביה בורר ואוכל.

¹²³⁴⁵⁶⁷ אר"י

בדין אוכל מתוך פסולת לרב חסדא

ד. שם אלא אר"ח בורר ואוכל פחות מכשיעור כו' מתקף לה ר"י וכי מותר כו', למאי דגרסינן אלא אר"ח, ע"כ צ"ל כמ"ש תו' דר"ח סבר דפחות מכשיעור הו' דרך אכילה, ואף לגרסת הרמב"ן אלא אמר רבה, דוחק לומר שרבה לא יישב קושיא דר"י, דלמה סידרו בגמ' אלא אמר רבה, וגירסא דידן מיושבת טפי שלא הניח ר"ח הברייא בלא יישוב.

ולפמשנ"ת לעיל דר"ח ס"ל דאפי' לאלתר אסור לבורר אוכל מתוך פסולת, מובן שפיר דס"ל מיהא בפחות מכשיעור כסברא דאב"י בכשיעור, ולא התיר ר"ח אלא לאלתר, וכשאוכלו מיד קודם שיצטרף לשיעור, וס"ל דבפחות מכשיעור ניכר דלאכילה מכיון, וחשיב כשיעור במלאכה, עי' קנ"ו א' דאר"ח כיצד משני על יד על יד, וכן אמרו ביצה י"ג

ב' מנפח על יד על יד, אבל כאן אין זה שינוי גמור, שהרי אם יצטרף כשיעור חייב, מ"מ לא דמי לחצי שיעור דאסרינן בעלמא, כיון שמשנתה מהות המלאכה עי"ו לדרך אכילה, ואף אם יארע שעשה כשיעור בלא מתכוין לא יתחייב עי"ו, כיון שצורת מלאכה כזו שנוטל פחות מכשיעור כדי לאכול חשיב דרך אכילה. - ורב יוסף פריך ליה דכיון דאמרת דכשיעור חייב חטאת, א"א להתיר פחות מכשיעור, אבל רב יוסף גופיה סבר דבכה"ג דכיד אפי' כשיעור מותר לאלתר.

ברב"י הרמב"ן והר"ן שדימו הא דר"ח לחתיכה בידו שמוצא בה פסולת

וכתבו הרמב"ן והר"ן דוגמא לדרך אכילה שמוצאת אע"פ שהוא בורר, כגון שאוכל ומצא פסולת בחתיכה שהוא אוכל, ומפריש פסולת מתוך אוכל הוא, שמוחר, ולשון הר"ן כאוכל וגמצא פסולת בתוך החתיכה שמפריש הפסולת מתוך האוכל ואוכל, שהוא מותר, ומבואר שהפסולת דבוקה לחתיכה שתופס בידו, וחשיב דרך אכילה אף אם מושך הפסולת מתוכה, דכיון שתופס שניהם בידו, אין חילוק איזה יד מושך, והבורר צורר או קיסם מתוך הקמח מסתברא דחשיב פסולת מתוך אוכל, אף אם תופס הצורר בידו ומושך ממנה הכלי עם הקמח, דהצורה הכללית קובעת אם עיקר תפיסתו באוכל דרך אכילה, בחתיכה שנמצא בה פסולת או גרעין בפרי, או שעיקר תפיסתו בפסולת ומשך ממנה האוכל, מיהו משמע מדבריהם שרק בשעה שנוטלה לאכילה ממש מותר.

בטעם ההיתר, ובדין נוטל לאכילה מיד

ויש לעי' למה לא אמרו בפשיטות יותר, שהרי מותר ליטול פרי בידו מתוך הפסולת וליתנו מיד בפיו, כדחזינן בדרב ביבי שאפי' אם אוכל מתוך פסולת אסור, מ"מ הם יכולים ליטול הפרי ולאכול, ואפשר לומר

ואב"י חידש דלאלתר חשיב עיקר עיסוקו בהכנת המאכלים, וכאילו נכרך ממילא, שהרי גם מכלכלה מבוררת צריך ליקח וליתן לקערה, ולכן לא חשיב כעוסק במלאכה, אלא כעוסק בעריכת שולחנו, וטעם זה שייך רק ביד ובאוכל מתוך פסולת, והוסיף אב"י בלשונו נעשה כמי שבורר לאוצר, לומר דעיקר המלאכה היא לאוצר שזהו תיקון האוכל המבורר, אבל מה שנוטל לאכילה הו"ו חסר בעיקר המלאכה, ואמר כן ליישב הקושיא וכי מותר לאפות לאלתר, ועי' לקמן סק"ט דמהא דבורר תורמוסין לאכילה חייב, חזינן דפטור דלאכילה הוא מפני שלאכילה אין מעשהו חשוב, אבל אין חסרון במעשה לומר שאינו עוסק במלאכה כלל, שהרי הוא חייב על הפסולת שניתקנה עי"ו.

ברב"י הרא"ה דלא פליגי לענין דינא

ובחדושים ע"ש הר"ן כתב מהרא"ה דר"י ורה"מ ואב"י לא פליגי לענין

דהתם לא חשיב פעולת ברירה כלל אלא שנוטל הפרי לאכלו, וכמו שנוטלו מתוך כלכלה מבוררת, אבל כאן שנוטל הפסולת מתוך החתיכה, הרי יש כאן בורר פסולת מתוך אוכל ומ"מ בדרך אכילה מותר, וה"ה כשנוטל פחות מכשיעור ובוררו כדי לאכול לאלתר, והיינו כשמכין תחלה המבורר, ואח"כ אוכלו, דזהו בורר ואוכל ולא נוטל ואוכל, ודומיא דמנ"ח ¹²³⁴⁵⁶⁷ **קמשי"כ** לעיל ס"ב.

ויותר נראה דכשתופס החתיכה בידו פשיטא להו טפי להיתירא, ומכ"ה שנוטל האוכל מתוך הפסולת אע"פ שנותנו לפיו מיד, דכיון שהחתיכה מבוררת לעצמה כבר הוחלטה בסדר האכילה, וכל מה שהוא מתקנה חשיב דרך אכילה בחתיכה המבוררת, משא"כ כשנוטל אוכל מתוך הפסולת, דסו"ס יש בנטילתו מעשה ברירה, ויש מקום לאסור ¹²³⁴⁵⁶⁷ **אוצר החכמה** את זה.

בדין חתיכה שבפיו, ובדין מלילות שבידו

והנה דבריהם כמפורשים דמיירי בחתיכה שבידו, שאם החתיכה בפיו, הרי לא חשיב תיקון החתיכה, אלא כמוציא פסולת מפיו, ואין זה ענין לפחות מכשיעור שבידו, ואם מיירי בחתיכה שבפיו הול"ל והרגיש שיש צורך או קיסם בפיו, דשאר פסולת לא מינכר ליה, וע"כ יוציא החתיכה מפיו כדי לברור הפסולת, ועיקר התנאי חסר בדבריהם שהחתיכה כבר בפיו, א"י אפי' בידו שרי, והיינו בחתיכה אחת שדרך ליטלה לאכילה כך, דכיון שתופסה בידו יש לה מעלת אוכל מתוך פסולת, אע"פ שמוציא הפסולת ממנה, מיהו אם תופס בידו קומץ חיטים [מלילות או קליות שנאכלין מיד], ומוציא צורך מתוכם אע"פ שנטלן לאכלן אסור, מפני שבמצב זה ידו כבור קטן, ואין תפיסתו כנוטל לאכילה כמ"ש הרמב"ן ממנפה מלילות, [מיהו התם נוטל אחת אחת ואוכל שאין דרך למלאות פיו

מלילות, ונמצא שידו ממש כבור קטן, ואין הכרח מזה לכף קטניות שאוכל כולה, ונתעוררתי לזה], ועוד מדלא נטל אחד אחד לאכילה, ע"כ שנטלן בתערוכת כדי לברור תחלה, משא"כ בחתיכה עצמה, [וכבר נתבאר הדברים בספר אאמו"ר (שליט"א) וזללה"ה סי"ד ס"ק י"ד, ועי"ש מ"ש ע"ד מרן וזללה"ה שכתב דמיירי דוקא במוציא הפסולת מפיו].

ומדבריהם משמע שזוהי הלכה רווחת ופשוטה להוציא פסולת הנמצא בחתיכה שנוטלה לאכילה, ושמה נהגו כן להוציא גרעני הפירות ועצמות העוף, מיהו דוקא כשנטילה זו היא לאכילה, ולא בדבר שצריך התעסקות לנקותו מהפסולת, דתו לא חשיב דרך אכילה, כגון שעצמות הדג מרובין שהטיפול בתיקונו מבטל ממנו שם אכילה, שלא נטל החתיכה לאכילה אלא לתקן ואח"כ לאכול, ולאפוקי גרעני אפרסקים וכי"ב שזוהי נטילה לאכילה, ואין בהוצאתם שהייה ועיכוב לסדר האכילה, [ועי' לקמן ס"ק י"ט דאפשר שכל פסולת מחוברת בטבע אין בה משום בורר כגון קליפין ועצמות וגרענים]. - לפמ"ש"כ גם אם כל פעולתו בפסולת אם אין כאן שהייה במלאכה חשיב דרך אכילה, אף כשאין לחשבו כמושך גם האוכל מן הפסולת, שהתופס עצם קטן בידו ומושך ממנו האוכל, חשיב ג"כ פעולתו בעצם אלא שמשכו בשינוי, והכל תלוי אם יש כאן התעסקות במלאכה מלבד נטילה לאכילה, שו"ר בהא דפטרין קנון ותמחוי, דאע"פ שמתעסק בברירה חשיב שפיר דרך אכילה, והחיסרון דפסולת מתוך אוכל מפני שאין כאן מעשה המוכיח על האכילה רק כונה, ולפ"ז בדא"א בע"א י"ל דמותר, ועי' לקמן ס"ה.

בעיקר דברי הרמב"ן והר"ן האם ההיתר משום דרך אכילה או תיקון האוכל עמש"כ ס"ק י"ט.

בורר ואוכל ביד, בפירש"י דביד הוי שינוי
ה. שם אלא אמר רב יוסף בורר ואוכל ביד כו', פרש"י דסבר ר"י דביד לאו דרך ברירה הוא כלל, ובקנון ותמחוי הוי שינוי, ולכן פטור אבל אסור, וצ"ע דכמה עניני ברירה יש שאין שייך לעשותם אלא ביד, ואם נתעברו לו תפוחים ובצלים, איך יבוררם בכלי, וכן הבורר צורות מתוך הכרי יותר אורחיה ביד מבכלי, וכן פרש"י במתני' דבורר הפסולת בידיו, ובוה שונה מזורה ומרקד שעושה בכלי, וכיון דמרקד היינו בנפה וכברה, ש"מ שגם ביד חשיב בורר, וכן אמרו ביצה כ"ט ב' דבנפל קיסם או צורך לקמח ובוררו ביד כל שכן דהו"ל בורר, וצ"ל דמיירי באופן שדרכו בנפה וכברה, ובוה כשבורר ביד ניכר שכונתו לאכילה לאלתר, ולכן מותר, אבל במחשבה לחוד לא ס"ל להתיר.

בגמ' מבואר דגם אביי מודה לחילוקים אלו
מידו לפי המבואר לקמן בגמ' דגם למאי דקיי"ל כאביי איכא ג' חילוקים אלו כדבר יוסף, שהרי ברייתא דבירור ואכל מיירי לאלתר, דהכי מפרש אביי לשון בורר ואוכל, וקתני עלה דבנפה וכברה חייב, ובקנון ותמחוי פטור אבל אסור, וברייתא דשריא לאלתר היינו ביד, ולבו ביום חייב אפי' ביד, וא"כ מפורש דאע"פ שדרך ברירה ביד ולמחר חייב חטאת, אפ"ה לאלתר ביד מותר ובקנון פטור אבל אסור, וזה מלמדנו לפרש כן גם כדבר יוסף, וכ"כ הרמב"ן דמפרשינן לה לקמן כדבר יוסף, כיון שהדין אמת אף לאביי, ומבואר מזה כפי' הרא"ה שהבאנו סק"ג דרב יוסף מיירי לאלתר, (מיהו בתחילת הדברים למאי דסבר הרמב"ן כרש"י משמע דביד אפי' לבו ביום פטור אפי' באוכל המעורב בפסולת, ועמש"כ סק"א בזה).

בטעמא דקנון ותמחוי פטור אע"ג דלא חשיב שינוי

ויש לעי' מ"ט קנון ותמחוי פטור, הרי א"א לומר שאין זה דרך ברירה, שהרי לבו

ביום חייב, כמו ביד, דמבואר בביצה דבקנון הוי טפי דרך ברירה מביד, דב"ש אסרי בקנון ותמחוי, [נוממשנה זו למד רב יוסף ג' חילוקים אלו], ואם איתא דבכלי אין לזה קולא של אוכל מתוך פסולת, כיון שאינו נוטל האוכל מיד עם פעולת הברירה, א"כ כל בורר בכלי - **דינא בפסולת** - מתוך אוכל, וליחייב אפי' **אוצר החכמה** לאלתר.

בטעם החיוב בנפה וכברה לאלתר

וגראה מזה דבורר בכלי אפי' נפה וכברה אין בוה חסרון דפסולת מתוך אוכל, דכשנוטל הפסולת ואינו מתעסק באוכל עצמו, חשיב מעשה מוחלט של ברירה ושייך לפוטרו רק בגלל הכונה, וכיון שאינה ניכרת מתוך מעשיו לא מהני לאכול לאלתר, אבל כל שמתעסק גם באוכל, שייך לומר שנוטל האוכל מתוך הפסולת, וכ"מ בלשון הברייתא דקתני בירר ואכל ומוקמינן לה בנפה וכברה, והרי לשון זה מתפרש אוכל מתוך פסולת כמבואר בדרכ המנוגא, וכן הדין לאביי, וש"מ שאף בנפה וכברה מיקרי בורר האוכל ואוכלו, [וכן משמע לקמן קל"ח א' דמשמרת מיקרי אוכל מתוך פסולת, ולכאורה דמאי לנפה וכברה, שו"ר שכן מפורש ברמב"ן שכתב דאף באוכל מתוך פסולת משכחת חיובא בנפה], והא דמחייבין ליה בכלי, היינו מפני החשיבות של ברירה בכלי, שמעשה גדול של מלאכה כדרכה לאוצר, מפקיע מזה שם דרך אכילה, וכעוסק תחלה במלאכה דמי, ואח"כ אוכל, ולכן דוקא בנפה וכברה חייב, אבל קנון ותמחוי דלאו אורחיה הוא לא חשיבא כמלאכת האוצר, ולא נפקע שם דרך אכילה מזה, ומ"מ מדרבנן אסור אטו נפה, וגם יש בוה קצת מעשה מלאכה בנפה.

טעם החיוב בפסולת מתוך אוכל, ובדברי הראשונים בפסולת שבידו

ולפ"ז יש לדון דחיוב פסולת מתוך אוכל הוא רק כשאפשר לברור האוכל ובירור

הפסולת, אבל פסולת מועטת הדבוקה בחתיכה, שא"א ליטול האוכל מן הפסולת, שגם אם ימשוך היד התופסת באוכל, יחשב עיקר המעשה בפסולת, כגון שתופס בעצם קטנה התחובה בדג גדול ומושך הדג מהעצם, דלרוב קטנותו מתייחס המעשה להוצאת העצם, א"כ אין כאן חסרון של התעסקות בפסולת, כיון שא"א בענין אחר, שהרדצה להתעסק רק באוכל ג"כ מתעסק כן.

וכבר כתב אאמ"ר (שליט"א) וללה"ה ס"ק י"ד חילוק כזה דפסולת מועטת הדבוקה באוכל שא"א לתפוס בה ולמשוך האוכל, חשיב דרך אכילה גם כשמסיר הפסולת מן האוכל, והכונה בנקודות שחורות הדבוקות לפרי וכיו"ב, ולכאורה בכה"ג חשיבא ההתעסקות באוכל ממש, כהדחת כלים וכיו"ב, דאף לענין מוקצה כעוסק בהיתר דמי, ואע"פ שמסיר המוקצה בידיו, וכמוציא קוץ מגופו דשרי, אף כשאינו תופס ההיתר בידיו, ובפסולת דבוקה בחתיכה שאפשר לתפוס הפסולת ולמשוך החתיכה, כתב לפרש כן כונת הרמב"ן והר"ן שהתירו להסיר הפסולת, דגם בזה חשיב כמתעסק באוכל, כיון שתופס שניהם בידיו, מתייחס המעשה גם לאוכל, ואין חילוק איזו יד מושך ואיזו עומדת במקומה, מיהו דברי הרמב"ן והר"ן הם בשעה שתופס החתיכה בידו לאכילה ממש, וטעם ההיתר הוא שגם בידו כמוציא הפסולת מתוך פיו דמי, אבל דברינו הם בבורר לאלתר סמוך לזמן האכילה, ולא בדרך מידו לפיו, דכיון שאין כאן אפשרות של אוכל מתוך פסולת, חשיב שפיר כאוכל מתוך פסולת גם כשמושך הפסולת, מיהו אם אין החתיכה בידו, י"ל דחשיב מתעסק בפסולת מפני שהי' יכול להתעסק באוכל.

בקנן ובתמחוי לא יכורר ואם בירר פטור אבל אסור, היכן משמע כן בברייתא

שם בקנן ותמחוי לא יכורר ואם בירר פטור אבל אסור, מלישניה דרה"מ מידי קנן

ותמחוי קתני שמעינן דרב יוסף מפרש הכי הא דקתני ולא יכורר, ואפשר דהדיוק הוא מדלא קתני ואם בירר בנפה וכברה חייב, וזה עדיף מלשנות ולא יכורר ואם בירר, ובוה רמז התנא שיש ג' דרגות, וממילא נדע שהכונה לדרגת שינוי של קנן ותמחוי, דפטור אבל אסור מדרבנן, סתמא מיירי בדרך שינוי, וגם יש מקור במתני' דביצה י"ד ב' לג' חילוקים אלו.

מתקיף לה רה"מ בתו' וברמב"ן ולמה לא הקשה כן לנפשיה

שם מתקיף לה רה"מ מידי קנן ותמחוי קתני, יעוי' בתו', וכבר ביאר הרמב"ן דהקושיא היא מדסתם ברישא וסיפא דוחק לאוקמי רישא ביד וסיפא בנפה וכברה, ומציעתא בקנן ותמחוי, דמשמע כולהו בחד גוגא, אבל ברייתא ששנו בה רק בבא אחת מיתוקמא שפיר בנפה וכברה או בקנן ותמחוי.

והא דלא קשיא ליה לרה"מ מידי אוכל מתוך פסולת קתני, היינו משום דהחילוק בין פסולת מתוך אוכל ואוכל מתוך פסולת אינו ענין מחודש, ואין קושיא אם לא הזכירו התנא, אבל ביד ובנפה ענינים שונים הם, ולא היה לו לתנא לסתום, ולעיל כתבנו דרה"מ לא ניחא ליה בדאביי משום דמשמע ליה ולא יכורר שהביררה עצמה אסורה ולא רק מפני מחשבתו, וע"כ דמיירי בביררה שונה מברישא, והחילוק הכי קרוב לסתום הוא דתרווייהו ביד והחילוק רק אם נטל האוכל או הפסולת.

ביאור קושיית אביי לדברי הראשונים

שם מתקיף לה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני, הקושיא מתפרשת כדלעיל מדלא מפליג בין רישא לסיפא משמע דתרווייהו בחד גוגא, וממילא לא קשיא לאביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני, אע"פ שמוקים כולה דוקא באוכל מתוך פסולת, דבחדא גוגא שפיר מוקמינן לה, ועוד דסתמא משמע אוכל מתוך פסולת מדקתני בורר ואוכל, דהיינו שבורר את

מה שאוכל, מיהו גם לרה"מ וגם לאביי בורר ואוכל משמע לאלתר, שאם אינו אוכל מיד את מה שביירר לא מיקרי בורר ואוכל.

להריטב"א בשם תו' דפליג לדינא

ובריטב"א הביא דעת תו' דלאביי אף פסולת מתוך אוכל שרי, ונראה דהתו' לשיטתם דהקושיא מידי קנן ותמחוי קתני קאי רק על קנן ותמחוי, וה"נ הקושיא מידי אוכל מתוך פסולת קתני אין הקושיא מידי קתני שני אופנים אוכל מתוך פסולת ברישא ופסולת מתוך אוכל בסיפא, אלא הקושיא דסתמא קתני ומשמע בכל גוגא אפי' פסולת מתוך אוכל, אבל לפרש"י והרמב"ן דהקושיא מידי קנן ותמחוי קתני ר"ל נמי מידי יד ונפה וכברה קתני, ה"נ מתפרש מידי אוכל מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל קתני, וממילא לאביי דמוקים כולה באוכל מתוך פסולת ניחא, וכ"ה פשטות הדברים דאביי לא פליג לדינא אדרה"מ, שהרי לא הקשה מסברא אלא משום דלא קתני חילוק זה, וכמו שרה"מ לא פליג אדרב יוסף לדינא, כדמוכח במסקנא מדרב אשי, ובפרט אם רה"מ גופיה לאו מכת הברייתא חידש כן, דבסברא ודאי לא מצינו דפליג עליה אביי, וכ"מ לקמן ב' בדחוקיה שאמרו כפסולת מתוך אוכל דמי, וכמו שדקדקו מזה הראשונים ז"ל.

המקור לחלק בכלי ובפסולת מתוך אוכל הוא ממתני' דביצה אוצר החכמה

נראה דבין ר"י בין רה"מ למדו החילוקים ממתני' דביצה, דב"ש שרו רק ביד ורק אוכל מתוך פסולת, וש"מ שזהו הנקרא דרך אכילה טפי, ואם בשבת גם קנן ותמחוי או נפה וכברה שרי לאלתר, לא הוו אסרי ב"ש כיו"ט, וכן בפסולת מתוך אוכל, וכיון דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא כיו"ט, שמעינן מינה דבשבת לכו"ע בכלי אסור ופסולת מתוך אוכל אסור.

אם רב המנונא חידש דבריו מכת הברייתא או ממתני' דביצה

ו. **שם** אלא אמר רב המנונא בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת כו', פשטות הדברים שרה"מ לא חידש מדיוקא דברייתא חילוק בין נוטל אוכל לנוטל פסולת, דא"כ הי' לו לפרש חידושו וטעמו, וכן אביי הסכים עמו לדינא, וכן אמרינן בדחוקי, וע"כ דמקורו ממתני' דביצה, דב"ש שרו רק אוכל מתוך הפסולת משום דדמי טפי לדרך אכילה, מיהו כיו"ט אפי' לבו ביום שרי, ואפי' מליל יו"ט ליומו, ואמנם בלישנא דב"ש קתני בורר אוכל ואוכל, דמשמע שאוכל מיד, הרי בפשוטו הקטניות צריכין בישול ותו לא הוי לאלתר, וגם מדברי ב"ה שלא התייחסו להא דואוכל נראה דב"ש ג"כ לא הצריכו שיאכל מיד, וע"כ דבורר אוכל ואוכל מתפרש כמו לגירסא דבורר אוכל אוכל, דיש במשמעותו שנוטל האוכל ביד, כאילו אמרו בורר גרגיר גרגיר, וזה מיושב יותר לפמשנ"ת לעיל סק"ה דבנפה וכברה מיקרי שפיר אוכל מתוך הפסולת, והוצרכו ב"ש לכפול הלשון כדי לפרש שבורר ביד, ועוד דמשמע מעט מעט לאפוקי בחיקו, מיהו אוכל מתוך הפסולת נוטל שפיר גם מתוך חיקו ומתוך הקופה, וב"ה שהתירו בחיקו צ"ל לפ"ו שבורר הרבה ביחד מתוך חיקו, שמחזיק הרבה בחיקו, ופסולת מתוך אוכל יש בזה חידוש, [וק"ק שאין דרך לבורר מתוך החיק, שו"ר ראשונים שם שכתבו שהדרך כן סמוך לבישול], ואין זה כדון ניפה דנתן לתוך חיקו דלעיל י"ג ב', דבוה גם לב"ש מותר לבורר אוכל אוכל וליתנו בחיקו ולבשל הכל בקדירה, אבל אם ב"ש אומרים שיאכל מיד, א"כ אף ליתן לתוך חיקו הם אוסרין, [שו"ר בב"י ר"ס ש"יט שפי' דבחקו דב"ה היינו שבורר ביד ואוספן לתוך חיקו, וכההיא דלעיל י"ג ב'], ולפ"ו ע"כ מיירי בקטניות הראויין לאכילה מיד, דכשצריך לבשלן חמירי מנתן לתוך חיקו, שהקדירה כבור קטן, ודוחק,

דסתם קטניות לבישול קיימי, וכדחזינו מדר"ג דמדיח ושולה, והרגילות כן רק בהני שעומדים לבישול.

מ"ט בפסולת מתו"א חייב

והחילוק בין אוכל מתוך פסולת ופסולת מתוך אוכל אינו במהות המלאכה, דהא לכו ביום אף אוכל מתוך פסולת חייב, למאי דנקטינן דאביי לא פליג אדרה"מ לדינא, וכדאמרין בדחזקיה גבי תורמוסין, אלא החילוק משום דקולא דדרך אכילה שייך רק כשנוטל האוכל לאכילה, דבזה שייך לומר שאינו עוסק במלאכה אלא נוטל אוכלין לאכילה, אבל הבורר פסולת אין בפעולתו התייחסות לאכילה וחשיבא מלאכה גמורה, וכונתו ליטול האוכל אח"כ לא מהניא, דסו"ס הפעולה שעושה היא ברירה גמורה, ומה"ט אין לחלק בין אוכל מרובה לפסולת מרובה, דלעולם תרוייהו אורחיה הוא, וכשנוטל האוכל לאלתר בכל גונא דרך אכילה הוא, שו"ר ברמב"ן שכתב דכשבירר הפסולת הו"ל כבורר לאוצר שהרי אין דעתו לאכול מה שבירר ולפיכך חייב.

ביאור מה שאמרו מה דרכו של בורר נוטל אוכל בו

ומה שאמרו קל"ח א' מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת, לאו לאפוקי נוטל פסולת ומניח אוכל, דהא תרוייהו אורחיה הוא, ואדרבה בפסולת מתוך אוכל ליכא שריותא דדרך אכילה, אלא ה"ק מה דרכו של בורר שעושה המלאכה בדבר אחד ומניח האחר, וזהו משמעותא דלשון בורר שבורר אחד מחבירו, [שו"ר בריטב"א קל"ח א' שכ"כ בשם תו' וכ"כ פי' זה בשמעתין, ועתו' ביצה י"ד], לאפוקי מרקד שעושה הפעולה בכל התערובת יחד, שמנענע ומרקד כל הקמח עם הסובין והמורסן עד שיצא הקמח, והמשמר כיון שמניח היין במשמרת והוא זב מאליו, קרינן ביה נוטל אוכל ומניח פסולת, כמו

שנחבאר לעיל סק"ה דבנפח וכברה ג"כ מיקרי אוכל מתוך פסולת, אלא ששם עושה מעשה בשניהם, ומשמרת עדיפא שאינו עושה מעשה ומאליו זב היין, ונוטל היין הצלול שזב לעצמו, ועדיין מעורב יין בשמרים, הרי שנטל האוכל וביררו קודם שנשלמה הפרדת כל האוכל מהפסולת, ואילו הבורר פסולת מתוך האוכל, מפריד תחילה הפסולת ועדיין מעורב האוכל עם הפסולת הנשאר, שו"ר ברמב"ן ור"ן שכתבו לפרש מה דרכו של בורר אף נוטל אוכל ומניח פסולת, וכן פרש"י שם **דרכה** קאמר אף משום בורר, אבל ר"ח פי' **אוצר החכמה** דפליגי ע"ש.

והאמור מותר לבורר אוכל מתוך פסולת לאלתר אפי' כשהפסולת מרובה, ואסור לבורר פסולת מתוך אוכל לאלתר אפי' כשהפסולת מרובה, וביו"ט כשהפסולת מרובה בורר האוכל ולא הפסולת, אפי' אם טירחת האוכל מרובה, דק"ל כרשב"ג, והטעם משום מוקצה, אבל טעמיהו דב"ש משום בורר.

בתוד"ה בורר

בתוד"ה בורר כתבו דהיכא דהפסולת מרובה דרך לבורר האוכל והיכא שהאוכל מרובה דרך לבורר הפסולת, ואמנם למאי דנקטו כלשון רש"י שאין דרך ברירה אוכל מתו"פ כפשטן דהוי כשינוי, ע"כ הטעם משום דסתמא הפסולת מועטת, דאל"כ אין לזה טעם, ואדרבה יותר אורחי' ליטול האוכל באוכל מרובה, מליטול הפסולת בפסולת מרובה, [והרמב"ן והר"ן העתיקו איפכא דלעולם בוררין המרובה, וצ"ע מ"ט].

ויש לעי' א"כ מ"ט אמר רה"מ בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת, הול"ל בורר המרובה ומניח המועט, ועו"ק היכי סתים תנא בורר ואוכל ומתפרש בשינוי, הרי סתמא בורר כדרכו, והול"ל שיעשה בשינוי, וגם אם ההיתר משום שינוי מ"ט שרי לכתחילה, וביותר קשה

בשני מיני אוכלין שאין סתמות שהאוכל מרובה שהרי תלוי לפי מה שרוצה עכשיו, ואיך אפשר לומר בורר ואוכל ויתפרש אם המין שרוצה עכשיו הוא המרובה, ועו"ק דכל שבורר המרובה הרי הוא מתמעט, ולבסוף כשבורר נעשה המרובה מועט, והול"ל שלבסוף יחליף ויבורר הפסולת, [וביו"ט כה"ג לבי"ש א"צ להחליף דלעולם נוטל האוכל כפי מה שהתחיל, בין אם הטעם משום טירחא ובין אם הטעם משום דרך אכילה, אבל אם הטעם משום דרך ברירה קשה, וצ"ל דאין דרך לשנות סדרו באמצע הברירה, ואמנם לאח"ז אסור], גם יש לדון מה שנקטו בפשיטות דבשמרים היין מועט, ולכאורה זה תלוי בין יין ישן לחדש.

בסוגיא דביצה **אוצר החכמה**

וכבר הוכיחו תו' מברייתא דרשב"ג ביצה י"ד ב' דבפסולת מרובה דברי הכל נוטל אוכל ומניח הפסולת, הרי מפורש איפכא, ולפמש"פ רש"י שם דנפיש בטירחא להוציא הפסולת, ואפ"ה קאמר רשב"ג להוציא האוכל, הרי ג"כ מוכח דאע"פ שדרך ליטול האוכל בכה"ג מותר, ואף לפירוש תו' לקמן קמ"ב ב' דנפיש בטירחא האוכל וזוטר בשיעורא, מתפרש דכש"כ בזוטר בטירחא ובשיעורא שנוטל האוכל, ואף שדרך ברירתו כך, ועוד דלרבנן דרשב"ג נוטל הפסולת משום דזוטר בטירחא, ואע"פ שדרכו בכך, ומה"ט לא מתיישב במ"ש תו' ביצה שם דעדיפא מינה פריך מי איכא למאן דשרי ליטול הפסולת משום מוקצה, דאכתי למסקנא קשה היכי שרינן לבורר את זה שדרך לבורר.

ויש לתמוה לענין מה כתבו תוד"ה שני דמה שאינו רוצה לאכול עתה מיקרי פסולת, הרי לאו בהא תליא אלא במרובה ומועט, ודוחק לאוקומה בשוין, ואם נימא דמודו תו' דאפי' בפסולת מרובה אם נטל הפסולת חייב,

הוא ניחא, ומתיישב גם הא דחזקיה, אבל הדברים מחורשים.

לענין הלכה

ולענין הלכה נראה דיש להתיר אוכל מתוך פסולת אפי' בפסולת מרובה, דמלבד שכל הראשונים חולקים ע"ד התו', וגם הראש"ש לא הביאם להלכה, והתו' גופיהו הניחו בצ"ע מכת סוגיא דביצה, הרי התו' סוכרים דאביי פליג אדרה"מ לדינא כמו שהביא הריטב"א בשמם, וא"כ למאי דק"ל כאביי אף פסולת מתו"א שרי לאלתר, וממילא ה"ה אוכל מתו"פ בפסולת מרובה, ובאמת למאי דס"ל להתו' דאוכל מתוך פסולת אין דרך ברירה בכך, הדין נותן דלאח"ז ג"כ פטור, (וכ"ה בספר המכריע להר"ד והרא"ז), ואביי דמחייב לכו ביום ע"כ דס"ל דאוכל מתו"פ ג"כ אורחיה הוא, וממילא יש להתיר גם פסולת מתו"א, שהרי להתו' לא נחתין לטעמא דדרך אכילה באוכל מתו"פ, ועמש"כ לעיל סק"ה ד"ה ובריטב"א, ובחיי אדם כלל ט"ז ס"א כתב להחמיר כדעת תו', ולפמשנ"ת יש להקל גם לדעת תו', וכ"ה סתמות הפוסקים, וכמ"ש בבה"ל סי' שיי"ט ס"א ד"ה הבורר.

ודעת הרשב"א בעבוה"ק ה' יו"ט משמע ג"כ דנקט שאין הלכה כרה"מ, אלא פסולת מתוך אוכל ג"כ מותר לאלתר, וכ"ד הטור, ועי' נשמת אדם בזה, ולע"כ ביישוב שיטתם, ולדינא נפסק בשו"ע ס"ד דפסולת מתוך אוכל בשבת חייב.

היו לפניו שני מיני אוכלין בו

ז. **שם** היו לפניו שני מיני אוכלין ובירר ואכל כו', לכאורה הול"ל תניא אידך היו לפניו כו', ולגרסת הרמב"ן דלעיל ל"ג שני מיני אוכלין, והבא גרסין שני מיני אוכלין, כמו שהוא לפנינו בגמ', ניחא, מיהו אכתי הול"ל ת"ר היו כו', וצ"ל כיון דקאמר ר"א מתני ורי"מ מתני, משי"ה לא פתח בת"ר.

בדברי הראשונים שלא פי' דפריך לר"א מברייתא דר"י מדפתי

שם רב אשי מתני פטור והא תני חייב ל"ק כו', יעוי' ברש"י ותו' ור"ח והרמב"ן וכולהו פשיטא להו דלא פריך לרב אשי מברייתא דר"י מדפתי, דבכל דוכתא כה"ג מתפרש שנחלקו האמוראים בגרסת הבריתא הזו, ואין כאן שתי ברייתות נפרדות שנוכל להקשות מחדא אחרתה, מיהו קשה כיון דלקושטא דמילתא מצינו ברייתא כר"י מדפתי, למה לן למימר שרי"מ נשתבש, ויש לנו לקיים לפי האמת דשתי ברייתות הוי, וכיון דלמסקנא מתפרש כן, ראוי לפרש הא דפריך בפשיטות והא תניא חייב, דהיינו ברייתא ידועה, וכיון שאין ידוע לנו אלא ברייתא דרי"מ, ע"כ דמינה פרכינן, וידעו בגמ' האמת דלא פליגי לכן הקשו ותירצו, והו"מ למימר ולא פליגי הא בקנון כו', ואמרו ד"ז בלשון קושיא ותירוצו, ולפי שהזכירו דברי ר"א תחלה, הקשו עליו, וה"ה דהו"מ למיפרך **אדר"מ** ו**התניא** פטור. **אוצר החכמה**

וראיתי מובא מריב"א הלוי וכן בפסקי הרי"ד שמפרשים כן דר"א ורי"מ לא פליגי, וכן מיושב בגמ' ובסברא, דהא לא אשכחן מאן דפליג ארב יוסף, ולית לן לחדש דרי"מ פליג, ועוד דר"י דייק לה ממתני' דביצה, ותיקשי לרי"מ מ"ט התירו בתמחוי בי"ט, אם איתא דבשבת גם בקנון ובתמחוי חייב, וכן בסברא דקנון ותמחוי חשיב שניי לענין שלא לחייב בהם לאלתר, אבל לדעת ר"ח פליגי ר"א ורי"מ בדין קנון ותמחוי **לאלתר** וכמ"ש הרמב"ן. **אה"ח** 1234567

לשון בירר ואכל משמע לאלתר ולחבי לא משני באופן אחר

שם לא קשיא הא בקנון ותמחוי כו', לא מצי לשנויי בענין אחר, דלשון בירר ואכל משמע לאלתר כדאב"י, ומשמע אוכל מתוך פסולת שאכל את מה שבירר וכדריה"מ, וא"כ

החילוק שייך רק בין נפה וכברה לקנו"ת, ועוד דליכא פטור אבל אסור בפסולת מתו"א ובבורר לאחר זמן, וק"ק למה סתם התנא הכי, ואין סמך שנבין דמיירי בקנו"ת ובנפוס"כ, והרי סתם שני מיני אוכלין אין ביררתם בנפוס"כ.

ואפשר דהכי קתני פעמים שאף בשני מיני אוכלין חייב לאלתר, ואע"פ שאין ביררתם חשובה כלאוצר, והי' מקום לומר דבנפה וכברה לא נעשית המלאכה חשובה לחייב עליה, קמ"ל, וכן ס"ד דבקנון ותמחוי יהא מותר כביד, שהרי חייב נפוס"כ לאלתר הוא מפני חשיבות המלאכה כמשנ"ת לעיל סק"ה, וס"ד דבשני מיני אוכלין ליכא חשיבות זו, ולשון הברייתא מתפרש כך דאפי' בירר ואכל פעמים שחייב, וכיון דמשמעותא דבירר ואכל היינו לאלתר, ממילא נדע דהיינו בנפה וכברה, שד"ז ידוע באוכל ופסולת דחייב לאלתר, והתנא רק השמיענו דה"ה בשני מיני אוכלין.

בפי' הרמב"ן במסקנתו

הרמב"ן פירש במסקנתו שהקושיא מברייתא דלעיל, ומפרש לה כאוקימתא דרב יוסף, ואע"פ שמסקנא דשמעתין כאב"י, ניחא לגמ' לפרש האמת דלא פליגי אלא בקנון ותמחוי, אבל בנפה וכברה לכי"ע חייב, שגם אב"י מודה בזה, ואמנם לאו מכת הקושיא הכריחו כן, דהא הו"מ לאוקומה כדאב"י, ולא תיקשי מינה מירי, מיהו לפמשנ"ת הרי לאב"י היכא דקתני בירר ואכל משמע לאלתר, והיכא דקתני בירר סתמא מתפרש לאח"ז, וא"כ לא הו"ל לגמ' לתלות התירוצו בברייתא דלעיל, אלא הו"ל דהכא בקנו"ת ולאלתר, אבל בנפוס"כ מודה רב אשי דחייב, שהרי בלא"ה הקושיא אפשר לדחות, והאוקימתא הרי אינה אמת לפי אב"י, וצ"ע.

שדא קמיייהו כו' ביאור הלשון

ת. שם כי אתא ר"ד כו' שדא קמיייהו כלכלה דפירי כו', לשון שדא קמיייהו מתפרש כמו השליך לפניהם כדמתרגמין ירה בים שדי

בימא, והי' ראוי שיאמר אייתי קמיייהו, ולכן פרש"י ששפך הכלכלה על **השלחן**, וכן מצינו ב"מ כ"ב א' שדא קמיייהו תמרי ורימוני, ומתפרש ג"כ שלא בכלי, מיהו אפשר ליישב לשון שדא גם בתוך הכלכלה, לפי שכלכלה היא סל גדול שמביאין בה הפירות מהשדה, כדתנן בפ"ק דמעשרות עד שימלא את הכלכלה, והיתה מעורבת עם הפסולת כפי שהביאה מן השדה, ואין דרך להביא כן לפני האורחים, ולכן תפס לשון שדא קמיייהו, לומר שהי' ניכר שנחנה שלא כדרך, ועי' חולין ק"ו א' אייתו לקמיייהו כלכלה דפירי, והתם מתפרש שהיו הפירות מרובין והי' מספיק כדי ליתן לו שיצטרף, אבל היתה הכלכלה מבוררת מהפסולת, וניכר דלעין יפה הביאה, ועי' פסחים ק"ד ב' והתם מיירי בדורות, ולא להניח על השלחן לאכילה, ובשמעתין הכי מתפרש דאפשר שרצה להביא כלכלה מליאה משום עין יפה, והי' אסור לו לברר כולה, מפני שיודע שלא יאכלו הכל, ולכן הביאה עם הפסולת, או דמשום איסור בורר הניחה עם הפסולת. - ולמדנו מכאן דאסור לברור לצורך עין יפה, אם ידוע שלא יאכלו כולן, אבל שיעור שאפשר שיאכלו חשיב שפיר דרך **אכילה**.

אוצר החכמה

בפירש"י שנברר האוכל ע"י השלכתו

רש"י פירש שע"י ההשלכה נברר הפסולת והאוכל זה מזה, משום דקשיא ליה אם אוכל מתו"פ אסור איך נטלו ר"א ור"א ואכלו, ודאי ר"ב לאכילה נתנם שם, [שור"ר במהרש"א ומהר"ם], ודייק לה נמי מלשון שדא קמיייהו וכמש"כ, ומבואר מדבריו שאין בזה משום איסור בורר, ולכאורה המפור כלי מלא אוכלין ופסולת ע"מ לאסוף האוכלין בפ"ע ודאי אסור, דסו"ס הפריד האוכל מן הפסולת, וצ"ל דכיון שאין דעתו ללקטן בפ"ע, לא חשיבא תועלת ברירה בפיוזון, שהרי מתוך הכלכלה יכול ללקטם יותר בקל בפ"ע, והתועלת שיש מזה ליטול לאכילה, לא חשש

לזה, כיון דמעיקר הדין אוכל מתו"פ מותר, ודוחק, וגם בפשוטו לא פיזר הכלכלה כ"כ עד שיפרדו העלין מן הפירות לגמרי, דאין דרך ליתן פירות מפורזין על כל השלחן הנה והנה, ועי' לק' ס"ק ל"ז מש"פ בזה.

ובעיקר הקושיא איך נטלו ואכלו י"ל דנטילת הפרי לפיו פשיטא לן דשרי, ולא מיקרי בורר ואוכל אלא נוטל ואוכל וכמש"כ סק"ב, והא דדיינינן הכא באוכל מתו"פ, היינו לברור ולהניח על השלחן לצורך אכילתו לאלתר או לצורך אחרים לאלתר, ובתו' כתבו דלאלתר שרי לכי"ע, וכוונתם מכת הברייתא דבורר ואוכל, ודברינו הם גם אם נימא בברייתא דלא שרינן אלא פחות מכשיעור כר"ח, מ"מ ליתן לתוך פיו מיד עם נטילתו י"ל דמותר, ואמנם הדברים סתומים.

בפירוש תו' דמספקא ל"י אם להניח לפני האורחים דינו כלאלתר

ובתו' פירשו דמספק"ל אם לברור כדי להביא לפני האורחים מותר, והא דשרינן לאלתר היינו שמיר עם בריתן מניח על השלחן את המבורר, וג"ז אינו מבואר, חדא דהו"ל לברור כשהביא על השלחן, ועוד דהו"ל אי קסבר לאלתר ממש בעינן או דסמוך נמי שפיר דמי, ולשון הגמ' משמע דבכל ברירת אוכל מתו"פ מספק"ל אי שרי, וגם בזה השיעור מצומצם, ולמסקנא נמי דלא ידעינן מאי קסבר, א"כ אסור לברור כדי להניח על השלחן, וצריך להניח מתוך ידו על השלחן, ובריטב"א באמת כ"כ דצריך לברור בשעת אכילה ממש ולא קודם הסעודה.

ופשטות הדברים מדסתמו בגמ' ש"מ דלא ידע אי ס"ל כאב"י, וממילא מוכן דקי"ל כאב"י דאוכל מתו"פ מותר, וכדדייקינן נמי אדחזקיה לימא קסבר כו', ואי משום ברייתא י"ל דס"ל דשני מיני אוכלין קיל טפי או דס"ל כר"ח, או דלא שמיע ליה, [והתו' לא ניחא להו לומר דמספק"ל ליה דילמא לא

שמיע ליה, דהו"ל להכריע מזה דלעין יפה איכוין, ולפ"ז למאי דקי"ל אוכל מתו"פ מותר, ה"ה דשרי לברור תחלה ולהביא המבוררין בקערה לפני האורחין, דפשיטא לגמ' דזה בכלל מ"ש דאוכל מתו"פ מותר, מיהו סתמות התו' כהריטב"א דלאלתר היינו ממש מתוך התערובת לפיו, כעין מש"כ דזה אינו בגדר בורר כלל, דהו"ל נוטל ואוכל, שהרי פירשו דזהו לאלתר דברייתא וליכא מאן דפליג ע"ז.

בדברי הביאור הלכה ס"א ד"ה וכו'

בבה"ט ס"א ד"ה וכל, כתב דאין להתמיר בשיעור לאלתר טפי ממ"ש הרמ"א דכל מה שבורר לאותה סעודה מיקרי לאלתר, דהגר"א הביא מקור לזה שרק לבו ביום לא יברור, ומשמע מזה דלאלתר אינו זמן מצומצם, ולכאורה גדר הדברים כל שהגיע זמן הראוי להכין לאותה סעודה מותר, וכל שמקדים מהזמן הראוי כדי שלא יצטרך לטרוח אח"כ אסור, מיהו לדעת תו' והריטב"א אפשר שהזמן מצומצם יותר, אבל לדעת ש"פ נראה דההכרעה בעובדא דר"ד לקולא, וערמב"ן קי"ד ב' דמקנב מן המנחה ולמעלה לצורך הלילה מיקרי לאח"ז דחייב, וכ"מ בפ"י ר"ח שם, ועסי' תרי"א ס"ב שעה"צ אות ט' שהביא בשם הד"מ דחשיב לאלתר, ועיי"ש שכי' דוקא עם חשיכה.

ביאור הלכה ס"ד ד"ה מתוך, בדעת הרי"ף ובריטב"א בשם תו'

יעזי' בבה"ל ס"ד ד"ה מתוך, שדקדק ע"ד המ"מ מנליה דעת הרי"ף דפסולת מתו"א לאלתר חייב, ובאמת דעת הרמב"ן והמ"מ והר"ן בפשיטות דנדון אוכל מתו"פ שבגמ' היינו לאלתר, ואפי' בדריד, וכל שכן בדחזקיה, דאי לאח"ז פשיטא דחייב, ומאי האי דאמרינן לימא קסבר חזקיה כו' ודאי אית לן למינקט דסבר כאביי, א"ו דבריו מתפרשין לאלתר, שאם לאלתר מותר מאי פסקיה בבבירת תורמוסין דאסור, וכ"כ הריטב"א

היא התיקון של האוכל, ולא מהני מה שאוכל הפסולת להפקיע מזה שם מלאכה, וקמ"ל חזקיה דה"נ בתורמוסין אע"פ שבוררן לאכילה, מ"מ חשיב כמתקן הפסולת, ואע"פ שהאוכל חשוב טפי, מ"מ כיון שצריך למהר בביררתן לתקן הפסולת, לא מהני כונת האכילה להפקיע מעשה התיקון של הפסולת, דדרך אכילה אינו שינוי במהות המלאכה אלא שחסר בחשיבות התיקון, וכאן שמתקן הפסולת חשיב שפיר תיקון חשוב, מיהו אם לא הי' צריך לתקן הפסולת שלא יסריח, י"ל שלא הי' המעשה מתייחס לפסולת, והי' דינו כשני מיני אוכלין, דבורר ואוכל, ולא חיישינן לתיקון הנשאר.

אוצר החכמה

אם משכח"ל חיוב באוכל מתוך פסולת בשצריך
למהר להוציא **אה"ח** 1234567

ודי' מקום לפרש דהפסולת אינה נאכלת, ואפ"ה חייב על תיקון האוכל, דכיון שצריך למהר בביררתו שלא יסריח, חשיב עיקר המעשה בביררה, ואין האכילה שאח"כ מפקיעה ממנו שם בורר, כיון שהתיקון הי' גדול כ"כ שכבר נשלם חשיבותו קודם האכילה, דהא דמהני דרך אכילה לפוטרו בעלמא, היינו משום דעיקר חשיבות בורר הוא לאוצר, וכיון שאין דעתו לאוצר, חסר בחשיבות המלאכה, וכעוסק באכילה חשיב, אבל כאן שחשיבות המלאכה היא גם כשאין דעתו לאוצר, אין נגרעת חשיבותה ע"י שאוכלן אח"כ, אבל לשון הגמ' וכפסולת מתוך אוכל דמי, אינו מיושב לפ"ז, שלא הי' צריך להזכיר ענין פסולת מתוך אוכל שאין זה שייך לכאן, והול"ל דמלאכה חשובה היא, וכיו"ב, [דכחויב דנפה וכברה חשיב, עסק"ה], ומהו משמע דהפסולת כאוכל חשיב.

בלשון "מתוך פסולת שלהן" משמע שהחיוב מפני תיקון הפסולת

אישנא דחזקיה שאמר מתוך פסולת שלהן ג"כ מיושב יותר אם החיוב משום תיקון הפסולת, דאל"כ הול"ל הבורר תורמוסין

חייב, וממילא נדע מדנקט תורמוסין ש"מ דהיינו מפני שצריך למהר בביררתו, אבל השתא מתפרש שסילק את התורמוסין שלא יסריחו את הפסולת שלהן, שהפעולה היא בתיקון הפסולת, ולא בתיקון התורמוסין מן הפסולת, ולפ"ז אפשר שהתורמוסין בתוך קליפתן, ואין בקילופן משום בורר לתורמוסין, שכך הוא דרך אכילתן כקילוף כל הפירות, ועיקר שם בורר בכאן הוא שמסלק התורמוסין מקליפתן שלא יקלקלו את הקליפות, מיהו מדאמרינן לימא קסבר חזקי' אוכל מתו"פ חייב, משמע שהקליפין מעורבין, דהיינו שכבר נפתחה קליפתן ויצאו התורמוסין, דהא קילוף פירות אינו בורר כלל, וה"נ מסתברא שלהוציא מוכח דסבר חזקי' אוכל מתו"פ מותר דאל"כ מ"ש דנקט תורמוסין אם הדין כן בכל אוכל ופסולת, והרי אין ללמוד מתורמוסין לשאר אוכלין, א"ו מוכח דשרי, והמקשן שלא ידע לחלק סבר דאורחא דמילתא נקט, א"נ לרבותא דאע"פ שצריך לקלפן מיקרי בורר.

אשון הגמ' לימא קסבר חזקי' אוכל מתו"פ אסור, מתפרש לאלתר, דאי לאח"ז מאי קושיא אי קסבר אסור, ומי איכא מאן דשרי, וכן דיני' דחזקיה מתפרש שאין אפשרות לברור התורמוסין שלא יסריחו, דאם לאלתר מותר א"כ יכול לברור כדי לאכלן לאלתר, והלשון משמע שאת הבבירה הנצרכת לתורמוסין א"א לעשות בשבת, מיהו יש לרון אם גם בנוטל (אחד אחד) ונותן לתוך פיו חייב, או דווקא בבורר הרבה ביחד כדי לאכלן לאלתר, דאפשר שבנטילה לאכילה לא מיקרי בורר כלל, וכמש"כ לעיל בעובדא דר"ד, ובירושלמי הנ"ל ג"כ משמע שבשעת אכילה ממש מותר, אלא דשם אמר שיאכלו הפסולת לבסוף, ואין הכרח מדחזקיה דלא משכח"ל בשום אופן להחזיר, ד"ל שאין דרך אכילה בכלל, ומ"מ צריך ראי' להתיר.

ויש לעי' היכי דמי, אם נוטלן לאכילה מ"ש משני מיני אוכלין שבורר אחד לאכילה אע"פ שהשני נשאר מבורר ע"ז, ועי' ירושלמי שאמרו ובלבד שלא יברור כל אותו המין, אבל בתלמודן לא הוזכר להזהר בזה, ועמש"כ סק"א, ואם אינו אוכל התורמוסין לאלתר, תיפו"ל דחייב משום בירור התורמוסין.

בדין המוציא פסולת להאכיל לבהמות

וגראה דהבורר פסולת מתוך אוכל, אע"פ שמאכיל הפסולת לבהמה (עי' תוספתא פ"ז ה"ו ובמש"כ בזה לקמן ס"ק ל"ד), או אוכלו בעצמו חייב, דעיקר פעולתו

לשון "וכפסולת מתוך אוכל דמי" משמע שזה ידוע לחיוב

לשון הגמ' וכפסולת מתוך אוכל דמי, משמע שזה ידוע דפסולת מתו"א חייב, שאם הדבר במחלוקת הול"ל דקסבר פסולת מתו"א חייב, וזה כמשנ"ת לעיל דרה"מ לא חידש חיוב דפסולת מתו"א, דשמעין לה ממתני' דביצה, וכן בסברא דדרך אכילה שייך רק באוכל, ודבריו הם רק באוקימתא דברייתא, ולכן פשוט לגמ' ד"ז גם בדחוקה, ועריטב"א דלדעת תו' חזקיה דלא כאביי ודלא כהלכתא אלא כרה"מ, וקשה לדחות סוגית הגמ' הפשוטה מהלכה, וכמ"ש בפ"י ר"ת דמזה משמע דהלכתא היא, ואם נימא דלתו' תרתי בעינן שיהא האוכל מרובה ואוכל מתו"פ, אבל פסולת מתו"א חייב אפי' בפסולת מרובה, ניחא, ויתיישב בזה מ"ש גבי שני מיני אוכלין מה נקרא פסולת, וש"מ שיש נפ"מ בזה, ולא תלוי במרובה, וכמש"כ סק"ו, אבל לא משמע לחדש בדעת תו' שני ענינים, גם שדרך אכילה

באוכל, וגם שאין דרך ברירה בזה.
אוצר החכמה אה"ח 1234567
ג' פירושים שברש"י

פ"י ראשון ברש"י משמע דר"ל שכל אחד שנוטלין אותו מהתערובת ממעט הסרחון, ולגבי זה כפסולת מתו"א דמי, אבל כל הנשארים חשיבי אוכל, אע"פ שכל אחד מהם אם נטלנו משם נחשבונו פסולת, מ"מ כולן שם אוכל עליהם, וכל אחד שנברר מהם מסייע למעט הסרחון, - מה ששולקין אותו שבע פעמים אינו כדי לרככו, אלא שמחליפין כל פעם המים מפני מריחותו, ולכן הוא רך ונימוק שכבר נתרכך בבישול הראשון. - ולפי' זה החיוב הוא מפני סילוקו מן התערובת ואפי' לא הוציאו מן הקליפה, ול"מ כן, וע"כ צ"ל שמשאירין הקליפות ג"כ לאכילה, וא"כ הקליפות כאוכל, וזה כפי' שכתבנו לעיל.

פ"י שני ברש"י שנוטל אלו שצריכין בישול צ"ע דחיפול' דלאו לאלתר הוא, ואפי'

אם ה' צריך לבשלן לחולה בשבת לאו לאלתר חשיב, וסתמות הגמ' לא מיירי בכה"ג, ולמה הזכירו בגמ' הא דשלקי להו כו', הרי מעיקרא ס"ד שנוטל הראויין לאכילה, והול"ל הב"ע שנוטל את אלו שעדיין צריכין בישול, וגם במציאות כיון דריבוי הבישולין הוא מפני המרידות ולא מפני רכותן, אין לחלק בין המתולעין לשלימין, וסתמא משליכין המתולעין, ובריטב"א פ"י שבורר המתולעין לאכילה, וא"כ בורר הפסולת מתוך האוכל, ואמנם מיושב בזה שבוררן לאכילה, אבל לשון הגמ' משמע שבורר את הטובים מתוך הפסולת הידועה, והול"ל לפרושי דבמסקנא מיירי בע"א.

פ"י הרב הלוי ברש"י שהאוכל שמתמעך חשיב פסולת צ"ב, דאם איתא שאין אפשרות לאכול תורמוסין אלא כאופן זה איך אפשר לחשבו פסולת, ולענין חיוב מדאורייתא ודאי קשה לחשבו פסולת, ואם אפשר שלא יתמעכו מנלן שנחמעכו, ועו"ק דא"כ אין זה ענין לברירה מתוך הפסולת כלל, דאפי' אינם מעורבין בפסולת כלל, מ"מ כשנוטל אחד ומתמעך נעשה פסולת, והול"ל כפסולת מתו"א, ודוחק לומר דאה"ג, אלא שבמציאות מתמעכין בזמן נטילתן מהפסולת, ועוד דבפשוטו נוטל התורמוס עם קליפתו ואינו מתמעך עד שיקלפנו, וא"כ נעשה פסולת לאחר שכבר ביררו.

בפירוש הרמב"ם

פ"י הרמב"ם פ"ח הי"ג משמע שבורר התורמוסין שאין להם קליפה, כדי שתמעט המרידות וירבה כח הקליפות שממעטין במרידות או שמוציא קצת תורמוסין מקליפתן, כדי שירבו הקליפות על התורמוסין הנשארים, [שור' בספר אאמור' (שליט"א) וללה"ה שכתב דכיון שאינם פסולת בעצמותם הול"ל כבורר אוכל מתוך אוכל, ולכן כתב לפרש שהתורמוסין אינם ראויין לאכילה וגריעי מהפסולת, ועיי"ש שכ"ג במ"ב ס"ק י"ט,

ושצ"ל שביררן לבהמה, ועמש"כ לעיל בפ"י קמא דרש"י דמה"ט כתב דמחמירין לחשבו פסולת אע"פ שהוא אוכל, וה"נ דכוותה], והנה אם אינו אוכל מה שבירר חיפול' דחייב מפני אלו שבירר, וצ"ל שהוא אוכל אותם אע"פ שהם מרים, והר"ז כבורר פסולת מתוך אוכל ואוכל הפסולת שחייב, כיון שעיקר פעולתו היא הברירה, ואכילת הפסולת לא משוי לה דרך אכילה, דהול"ל כאוכל הצורות שבירר מן הכרי, מיהו לשון הגמ' צ"ב, דא"כ אינו ענין לשלקי שבעה זימנין, והול"ל שאני תורמוסין דמירי, וגם משמע שזה דבר שבהמה, ולכאורה אין דרך לאכול התורמוסין המרים כ"כ שהם מקלקלין השאר, ומהו לשון מסרח.

במתני' דביצה המקלף טעורים כו' המולל מלילות של חטים מיירי בלחים שאוכלים אותם עם הקליפה הפנימית

י. ביצה י"ג ב' תנן התם המקלף טעורים מקלף אחת אחת ואוכל כו' המולל מלילות של חטים מנפח ע"י ע"י ואוכל כו', נראה דמיירי בלחין שאוכלין הסוכין עם הקמח הלח שבתוכן, [שור' שכ"כ רש"י מנחות ע' ב' דבלחות אוכלין גם הקליפה], דמשנתייבשו אין דרך לאכול הסוכין הקשה ולא הקמח היבש, וקרא דאשמועינן בפועל וקטפת מלילות ואכלת לא מיירי בכוסס, אע"פ שג"ז מותר בחטים, כיון דחייבין בברכה, אבל אכילת מלילות כדרכן, זהו בזמן שהם לחין, [וכ"מ ברש"י י"ב ב' ובמנחות ע' ב'], ועי' שבת י"ט א' דמלילות מרסקין אותן שיצאו מהן משקין, ובחטים כל הקליפות החיצונות נפרדות ע"י מלילה, ונשאר רק הסוכין או גם המורסן, אבל בשעורים נשארת הקליפה החיצונה דבוקה היטיב, ואינה נפרדת אלא ע"י קילוף בידים, וראיתי במהר"ם מרזנובורג פ"א מטבו"י ששורין אותן במים שיהא קל לקלפן, ואחר הקילוף נשאר הסוכין הדבוק לשעורים כמו בחטים, וכן הדרך ללחות החטים כדי שיתקלפו יפה.

וגראה שאין דרך לקלף השעורים מקליפתן החיצונה אלא כשהם לחים, אבל כשהם יבשים טוחנים אותם [בקליפתן החיצונה] עם הקליפה הפנימית כמו בחטים [אלא שבחטים כבר הסירו קליפתן החיצונה], שאין תועלת בטירחת הקילוף, ואפשר גם שהקליפה החיצונה נפרכת ונופלת במשך הזמן, ולפי' ניחא הא דקילופן לא חשיבא מלאכה, כיון שבלחותן אין שייך בהם כותש וטוחן, והוי קילופן כמקלף פירות לאכילה, ואם מפני שיש תועלת בהסרת הקליפה הזו לכשיתייבשו ויטחננו לקמח, הרי גם אז אין הדרך לקלפם, וכותש או טוחן הכל יחד, ולכן אין כאן סרך מלאכה, ואמנם ראב"מ סבר דכיון שיש בהסרת קליפה זו חשיבות מלאכה לענין עשיית הקמח, א"כ חשיב שפיר מלאכה גם לגמ"מ דאכילת הלחין, אבל מסקינן בגמ' דלא חשיבא מלאכה, כיון שלאכילת הלחין הול"ל כמקלף תפוחים, ולענין טחינת היבשים אין בזה יתרון מלאכה כ"כ, אבל אם יסיר הקליפה משעורים יבשים כדי לטחנן, י"ל דחשיבא מלאכה, דהשתא עוסק הוא במלאכת כותש או טוחן, ואע"פ שהסיר רק חצי דהיינו אחת מהקליפות, י"ל דיש בזה חשיבות, ואפי' אם נימא שאינו חייב כיון שלא תיקנם תיקון גמור, איסורא ודאי איכא, ובחטים חייב על הדישה אע"פ שנשאירין בקליפתן, כיון שהקילוף האחרון נעשה בטחינה, והדישה הראשונה הועילה להכנסת החבואה לאוצר, ובשעורים הם נכנסים לאוצר עם שתי הקליפות, ועל הדישה הראשונה להסיר השיבולים ועוד חלקים הנפרדים ע"י פירוקן מן הקנה, חייב גם בשעורים, אע"פ שנשארים בשתי הקליפות, כיון שאוצרים אותם כך.

בקנשיית הגרע"א ז"ל מ"ט לא מייחייב משום אוצר החכמה כותש

ובזה מיושב משה"ק הגרע"א ז"ל שבת ע"ד א' היכי שרי לקלף השעורים ולא מייחייב משום כותש, דהכא מיירי בשעורים

מסכת **סו"ט** **פ"ט** **שבת** **ק"א**

לחיים שקילופם כקילוף שאר פירות, ומלאכת כותש היא בהסרת הקליפה מהקמח, שהיא במקום הטחינה שמרסקת הקמח עם הקליפות, וכרי שתהא הפת נקיה יותר מקלפין החטים ע"י כתישה, וה"ה בכותש שעורים ומסיר שתי הקליפות יחד שהוא חייב, אבל במקלפן אחת מקליפתן החיצונה לחוד אין זה סדר טחינה, וניכר שהוא דרך אכילה, ואם כונתו לטחינה י"ל דחייב גם בקילופן, וכן אם עושה דרך כתישה י"ל דחייב, מיהו בלחין מסתברא דלעולם פטור, כשכונתו לאכלן כך, ולא לצורך יבושן לקמח. אוצר החכמה

בדברי ביאור הלכה סו"ט ט"א דיש לחלק בין כותש בכלי למקלף

ובבב"ל סו"ט ט"א כתב ריש לחלק בפשיטות בין כותש בכלי למקלף, ואמנם הכותש בכלי כונתו לקמח, והמקלף ביד כונתו לאכילה, אבל דבר שחייבין עליו בכלי אין להתירו ביד, ואפי' אם אינו חייב, אבל איטורא מיהא איכא, אבל למש"כ דהחילוק בין לחין ליבשין נוחא בפשיטות, וכבר נתבאר הדברים בארוכה בספר אאמו"ר (שליט"א) וללה"ה סכ"ח ס"ק י"א ועיי"ש בסוף הס"ק.

בסוגיא דמנחות ע' ב' דמחלקין בשעורים בין לחים ויבשים לענין צירוף הקליפה

במנחות ע' ב' תניא דבשעורין אין הקליפה מצטרפת ובחטין מצטרפת, ומפרשין הטעם מפני דבעינן אוכלא בעיניה, ופרש"י בחד לישנא שבחטים הקליפה הרכה נאכלת, א"נ דהויא שומר, ופרקינן עלה מתדבר"י דכדרך שבנ"א מוציאין לזריעה מצטרפין חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה, ומשני לא קשיא הא בלחות הא ביבשות, ורש"י פי' דלחות מצטרפות אף בשעורים, והרמב"ם פירש דיבשות מצטרפות בשעורים, וכמ"ש הכ"מ שהרי מוציאין לזריעה ביבשות, ועמש"פ אאמו"ר (שליט"א) וללה"ה שם ס"ק י"ב טעמא דמילתא לכל חד כדאית ליה, וקשיא

ליה לפי' הרמב"ם איך אפשר לפרש סתם מתני' דפ"א דטב"י דקתני שאין קליפתן מצטרפת דמיירי בזמן מועט שבעורן לחות, ואח"כ כשנתייבשו יחזרו להיות שומר ומצטרפין.

ולכאורה ה' נראה לפרש הגמ' דבשני סוגי קליפות מיירי, דבחטים ושעורים לחות שגם הקליפה הפנימית נאכלת, בזה מיקרי אינה קלופה כשהקליפה החיצונה קיימת, אבל ביבשים דיינינן על הקליפה הפנימית שמוציאין אותה לזריעה כך, ובזה חטים ושעורים שוין שהקליפה הפנימית מצטרפת מדין שומר, והחיצונה אינה מצטרפת ביבשין אפי' בחטים, שכבר אינה נצרכת לשומר, וכן בשעורים אין מוציאין לזריעה עם הקליפה החיצונה, אם מפני שמעכבת ההשרשה, או מפני שנפרכת ונופלת מאליה עד זמן הזריעה, ועכ"פ אינה נצרכת בשעת הזריעה, ולכן אף אם אין טורחין ומקלפין אותן אין הקליפה החיצונה בכלל כדרך שבנ"א מוציאין לזריעה, משא"כ הקליפה הפנימית, שא"א לזרוע בלא הקליפה, ולכן לא אמרו בגמ' כאן בקליפה הפנימית וכאן בחיצונה, מפני שביבשות אף בחטים אין החיצונה מצטרפת וכלשון הברייתא שכולן שוין, והי' הדבר פשוט לגמ' דבלחות א"א לקלף הפנימית, שאין קיום למים שבפנים החיטה בלא הקליפה, ואפי' אם נתייבשה קצת, מ"מ היא נמנעת ונמאסת ע"י הקילוף, והדרך לאכול הקליפה עם תוכה, ולכן פשוט דהגדון על הקליפה החיצונה, שהפנימית היא גוף האוכל, (ועי' בסמוך דכ"מ ברא"ש טב"י).

במתני' דטבול יום

ולפ"ז מתני' דטב"י מיירי בלחות, וזה מוכח מדקתני דהשעורה קלופה חיבור, והקשה הר"ש מה שיין בזה חיבור, הרי יש שם רק אוכל, ולכאורה כונתו על האוכל בלא הקליפה, ולמש"כ דמיירי בנשירה קליפה

מסכת **סו"ט** **פ"ט** **שבת** **ק"א**

הפנימית נוחא, וכ"מ שם בפ"י מהר"ם מרוטנבורג, ועיי"ש בפ"י הרא"ש שכתב דהקליפה הפנימית אוכל גמור הוא, ומבאר מזה דמפרש קושיית הר"ש גם על הקליפה, ולפמשנ"ת נוחא דמדקתני קלופה חיבור ע"כ מיירי בלחות, שקלופה היינו מקליפתה החיצונה, והפנימית נאכלת ולכך מצטרפת, ובחטים אף החיצונה נאכלת או דהויא שומר ומצטרפת, ובאב הטומאה לרבנן אף בשעורה מצטרפת, מיהו קלופה אף משנתייבשה מצטרפת. אוצר החכמה

וביבשים חטים ושעורים שוין, שרק הפנימית מצטרפת כדרך שמוציאין לזריעה, וניחא לישנא דתדבר"י דמשמע שחטים ושעורים שוין, וכן סתמות הגמ' משמע דביבשים הם שוין, וקליפה הפנימית שבלחותה נאכלת היא כעור האדם, ולא כלבושו, ולכן חשיבא שנקברת עדמה, ומ"מ משנתייבשה אינה אוכל, ולכן בעינן למיתא עלה מדין שומר.

ויתכן דמה שאמרו במנחות דדוקא אוכלא בעיניה מצטרף היינו לצרף החיטה לבצק, אבל במגע אף שומר מצטרף, וא"כ ברייתא דבצקות מיירי בלחות שאף הקליפות נאכלות, וביבשות לא מצטרפי כלל, דלא מהני שומר החיטה לצרפו לבצק, עי' בספר מרן זלה"ה עוקצין ס"א סק"ג שכתב דמיירי כשיש כביצה מלבד הקליפה, ולכן השומר מהני לצרפן, אבל למש"כ דהקליפה עצמה נאכלת נוחא בפשיטות, ולפ"ז כל שאינו נאכל אינו מצטרף לבצק, ואפי' לצד דשומר שחלקו מצטרף, מ"מ שומר של שעורה אינו מצטרף לבצק, אבל לפ"ז הא דפרין מתדבר"י, הו"ל לשנויי התם לעצמן מצטרפי, ולא להצטרף לבצק, דיבשות אפי' דחטים לא מצטרפי, ולשון הגמ' משמע דהקושיא דחזינן דשעורים נמי מצטרפי.

מסכת **סו"ט** **פ"ט** **שבת** **ק"א**

ברש"י חולין ק"י ב'

שו"ר ברש"י חולין ק"י ב' שכתב דהקליפה הפנימית הנושרת כשכותשין אותה במכתשת אוכל גמור הוא, והא דתדבר"י מיירי בקליפה החיצונה החופה אותה בעורה שכולת, ולפ"ז לפרש"י בשעורים לחות שהפנימית נאכלת הרי הקליפה החיצונה שומר, וכיבשות אינה שומר כיון שהפנימית אינה נאכלת והיא השומר, ובחטים אף ביבשות הויא שומר, ואפשר שבחטים החיצונה הוא המורסן, ובשעורים החיצונה היא כעין קש ואינה שומר כמורסן לחיטים, וצ"ע במציאות, ומתני' דטב"י מיירי ביבשות, ובשעורה קלופה עדיין הקליפה הפנימית קיימת, ועי' אמרו שהיא חיבור לאוכל שבתוכה.

מסקנת הדברים בפ"י הגמ'

ודאיתאן עלה חזרנו לפרש הגמ' כפרש"י ואמנם בשעה שמוציאין לזריעה שהם יבשות אין הקליפה מצטרפת, ותדבר"י מיירי בלחות, וקמ"ל קרא דכדרך שמוציאין לזריעה מצטרפין בלחות, ולא מיירי קרא על שעת הזריעה שאז א"צ שומר לאוכל, וגם אין זה הזמן שהשעורים משמשינן שימוש אוכל, שהרי מוציאין אותן לירקב בקרקע ולהצמיח, ולכן אין לדקדק ולומר דפשוט הדברים דבשעה שמוציאין לזריעה מצטרפין, [ומה שאמרו בגמ' הא בלחות הא ביבשות, דמשמע דברייתא קמיתא בלחות, היינו משום דבתחלה הם לחות ואח"כ מתייבשות, ולכן ראוי להזכיר הלחות תחלה, אבל באמת ברייתא בתרייתא בלחות], ולפ"ז מוציאין לזריעה גם עם הקליפה החיצונה [שאין חוששין בדבר, כלשון רש"י חולין שם], והיינו דקאמר קרא אשר יזרע דכולו נמדד כאשר יזרע ולא כאשר יאכל, אבל אין הזריעה סיבה כלל, וכן מסקנת אאמו"ר (שליט"א) וללה"ה כפרש"י, ועיי"ש ביאור הדברים, ולא קאימא כעת בעינן בסוגיא דשומר שם.

מסכת	סימן כז	שבת	קיד
נמצינו למידין דמתני' דהמקלף שעורים והמולל מלילות של חטים כולן בקליפה החיצונה, ומיירי בלחות שהפנימית נאכלת, וכותש מיירי בקליפה הפנימית לצורך הסולת והקמח, ומיירי ביבשות, והמקלף ומולל ביבשות לצורך הקמח אסור או חייב, ולא התירו אלא במקלף לחות לאכילתן כמות שהן, והמקלף יבשות לאכלן צ"ע מה דבגו, ¹²³⁴⁵⁶⁷ א"ח"ח	ידו וחיקו לאו דוקא במכנס הרבה קאמר ועיקר החילוק מפני שהניח ולא אכלן.	וששמות הלשון משמע שקילף אחת אחת ^{א"ח"ח} ונתן לתוך ידו, והיינו שכנס כמה שעורין לתוך ידו, וכן חטים בחיקו, מיהו יש לדחות דה"ק ואם קילף שלא ע"מ לאכול אלא ליתן בידו או בחיקו חייב, וכן נראה מדברי הרמב"ן שבת ע"ד א' שכתב דהא דשרינן לנפח המלילות היינו לאכול לאלתר דאילו להניח אפי' לבו ביום אסור כדתנן המולל מלילות כו' ואוכל ואם נפח ונתן לתוך חיקו חייב ואר"א וכן לשבת, א"ו כבורר ואוכל לאלתר היא כו', ומשמע מזה דמפרש החסרון דלתוך חיקו מפני שאינו אוכל לאלתר, ואפי' שיעור של ידו אחת חייב, ואפשר דמודה הרמב"ן דשעורה אחת וניפוח ידו אחת פטור אפי' לאח"ז, ומ"מ שפיר יליף מדקתני שאוכל ראשונה ראשונה ואפ"ה בקגון ותמחוי אסור, ש"מ דאפי' לאלתר אין שום היתר בכלי.	גמ"מ, וכ"ע עיקר בחטים דמלא ידו לאח"ז חשיב גמ"מ, ואין לדמות בורר בחיקו לבורר ונותן לתוך חיקו שענינו לאח"ז.
האם החיוב במנייתן לתוך חיקו משום שמנייתן לאח"ז או משום שמצרף הרבה בידו	יא. שם ואם קילף ונתן לתוך ידו חייב, בחטים קתני ואם נתן לתוך חיקו חייב, ולכאורה תרזייהו ענין אחד, אלא דבשעורים ע"כ מקלף אחת אחת, שאינם נקלפים ע"י מלילה, ולכן כשמצרף הרבה לתוך ידו חייב, אבל בחטים שמולל ומנפח בידו, אין צירוף החטים בידו חשיבא גמ"מ, שהרי ידו מליאה בחטים, ואין לחייבו למלול אחת אחת, וע"י להלן כיצד מולל וכיצד מנפח, ובירושלמי מעשרות שם פירשו דקילוף החטים שע"י המלילה זהו קילופן שע"י הדישה, ולכן מחזיר את המותר לגורן, אבל קילוף השעורים ביד, הוא קילוף מיוחד שאינו יורד בדישה, ולכן אינו מחזיר את המותר לגורן, והוי גמ"מ לאלו בפ"ע, כ"פ בהגרי"א שם, וע"י ירושלמי שם שאם מקלף שתי שעורים בב"א ג"כ פטור (אבל אם קילף אחת אחת וצירפן אפי' שתיים חייב).	שם איני והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי כו', לכאורה כסי כסי דמי למנפח ונותן לתוך חיקו, דגבי חטים כה"ג חייב, ויש לעי' מ"ש דלענין שבת חמירא מלילה דחטים, ולענין מעשר חמיר קילוף השעורים, דבשתיים חייב, ואילו חטים מנפח בידו אחת אפי' טובא, וי"ל דמלילת החטים היא מלאכת דישא, וניפוחן מלאכת זורה, אבל קילוף השעורים כקילוף תפוחים הוא, שאין קליפת השעורים ניטלת ע"י דישא אלא היא נטחנת עם הסובין, ולכן אין על הקילוף שם מלאכה כשמקלף לצורך אכילתן בעין, ובפשוטו משמע דקילוף השעורים אפי' לבו ביום מותר, דכוסות מלאים, שמקלפין אותן אחת אחת, לא חשיב לאלתר, ובש"מ דלא תשיב כגור. בלל, ¹²³⁴⁵⁶⁷ א"ח"ח	בהא דלמעשר טעורים המיירי מחטים ולענין שבת איכא
ובדברי הרמב"ן ובל"טנא דמתני' ביצה י"ד ב', ובדין קילף טעורה אחת לאחר זמן	ויש לעי' אם קילף אחת שלא לאכלה היום, [לענין מעשר, או לר"א בר ממל אי פליג לדינא], או שניפח ידו אחת ונתנה לתוך חיקו, האם ג"ז בכלל חיובא דמתני', והגדון אם לתוך ידו וחיקו דמתני' מתפרש שקילף הרבה וכנסן בידו, או בחיקו, אבל שיעור קילוף וניפוח דאחת אפי' שלא לאכילה פטור, או"ד	שם איכא מידו כו' בפ"ה תו' האם המלאכה בקילוף או בערימה	
	ובספר המכריע ס"ג כתב דלתוך חיקו היינו ע"מ שלא לאכול לאלתר, אבל לאלתר פטור, ומפרש בירושלמי דבכטים מחזיר את המותר לגורן, כיון שכולם יהיו קלופין כך אחר הדישה, אבל בשעורים שאין קליפתן נופלת בדישה אינו מחזיר את הקלופין, ולפ"ז אפשר להבין דאפי' שעורה אחת לאח"ז חשיבא גמ"מ, דחשיבות הקילוף לאח"ז הוי כדרכו וחייב.		

מסכת	סימן כז	שבת	קיד
גמ"מ, וכ"ע עיקר בחטים דמלא ידו לאח"ז חשיב גמ"מ, ואין לדמות בורר בחיקו לבורר ונותן לתוך חיקו שענינו לאח"ז.	נמצינו למידין דמתני' דהמקלף שעורים והמולל מלילות של חטים כולן בקליפה החיצונה, ומיירי בלחות שהפנימית נאכלת, וכותש מיירי בקליפה הפנימית לצורך הסולת והקמח, ומיירי ביבשות, והמקלף ומולל ביבשות לצורך הקמח אסור או חייב, ולא התירו אלא במקלף לחות לאכילתן כמות שהן, והמקלף יבשות לאכלן צ"ע מה דבגו, ¹²³⁴⁵⁶⁷ א"ח"ח	בהא דלמעשר טעורים המיירי מחטים ולענין שבת איכא	
שם איני והא רב מקלפא ליה דביתהו כסי כסי כו', לכאורה כסי כסי דמי למנפח ונותן לתוך חיקו, דגבי חטים כה"ג חייב, ויש לעי' מ"ש דלענין שבת חמירא מלילה דחטים, ולענין מעשר חמיר קילוף השעורים, דבשתיים חייב, ואילו חטים מנפח בידו אחת אפי' טובא, וי"ל דמלילת החטים היא מלאכת דישא, וניפוחן מלאכת זורה, אבל קילוף השעורים כקילוף תפוחים הוא, שאין קליפת השעורים ניטלת ע"י דישא אלא היא נטחנת עם הסובין, ולכן אין על הקילוף שם מלאכה כשמקלף לצורך אכילתן בעין, ובפשוטו משמע דקילוף השעורים אפי' לבו ביום מותר, דכוסות מלאים, שמקלפין אותן אחת אחת, לא חשיב לאלתר, ובש"מ דלא תשיב כגור. בלל, ¹²³⁴⁵⁶⁷ א"ח"ח	שם אלא מאי אית לך למימר מלאכת מחשבת אסרה תורה כו', אם הראי' מהעמדת ערימה, הכי הול"ל אלא מאי אית לך למימר גמ"מ דמעשר לאו במלאכה תליא מילתא, שהרי הממלא את הכלכלה ג"כ חשיב גמ"מ, ולשון זה משמע כפי' ר"ח דהראי' מדרשין פיקוס בשבת, והטעם דשרי משום דלא מכוין למלאכה אלא לאכשורי אוכלא, דכל שהוא בסדר האכילה אין ע"ז שם מלאכה, כמו בורר לאלתר דשייך שיחשב גמ"מ למעשר, ומ"מ לענין שבת סדר אכילה הוא, ולא אסרה תורה אלא התעסקות במלאכה ולא סדר אכילה, וה"נ קילוף השעורים כנטילת פיקס של הקשואין והדלועין, וכשעוסק לאכילה מותר, ואם הי' מקלפן שלא לאכילה אלא שיהיו מוכנים לטחינה, אה"נ דהויא מלאכת מחשבת ואסור או חייב, ע"י בזה לעיל סק"י, וכבר העיר בזה בריטב"א הגדמ"ח, ועי"ש דאית דגרסי בהדיא בגמ' כפי' ר"ח.	ומי איכא מידו כו' בפ"ה תו' האם המלאכה בקילוף או בערימה	
שם מתקיף לה ראב"מ כו' ומי איכא מידו דלענין שבת כו', פי' תו' דכיון שקולף הרבה ביחד זהו דיגונו, וכיון דהוי גמ"מ סבר ראב"מ דחשיבא מלאכה, ויש לעי' אכתי מהי המלאכה, הרי הכינוס לתוך ידו ודאי לאו כלום היא, וק"ו מעשיית ערימה, ואין מצטרפת מלאכת הקילוף עם גמ"מ של הכינוס לתוך ידו, ומאי קשיא ליה אם הכינוס מותר בשבת, הרי הקילוף לאו מלאכה היא, ונראה לפרש דראב"מ סבר דכיון שקילוף השעורים חשיב תיקון גמור לגמ"מ דמעשר, הוי שפיר מלאכה חשובה לענין שבת, שהרי הכותש לטחינה חייב, והא דשרינן בשעורים היינו משום דכתיקון האוכל דמי, וכמקלף תפוחים לאכילה, וכיון דחזונו דשם גמ"מ הוא לענין	ביצה מולל, בפ"ה הרי"ף דאשבת קאי		
	יב. שם כיצד מולל, פי' הרי"ף בשבת קכ"ח א' דאשבת קאי, וכבר ביאר במלחמות שם דשמעתין מוכחא הכי דאסוגיין דהכא קאי ולא אסוגיא דלעיל, דלמה הרחיקו שאלה זו מסוגיא דלעיל, ואין צירפו שאלה זו עם שאלה דכיצד מנפח דקאי אשבת, ולא פירשו מידי דזו ביו"ט וזו בשבת, ומדסתמו לעיל מוכח דביו"ט שרי אפי' בלא שינוי, וכאן קמ"ל דאפי' בשבת שרי בשינוי.		

אוצר החכמה

לאסור משום דש, ואף למ"ש רש"י י"ב ב' דכל מלילה היא דש כלאח"י, אחתי מ"ט דר"י דשרי, ואם נימא כמ"ש"כ דמלילה דהני לא דמיא לחטים ניחא, אבל לדעת הר"ף והראשונים דמדמו להו צ"ע מ"ט דר"י, וצ"ל דלא התיר אלא בידו אחת, וס"ל דהוי שינוי כראשי אצבעותיו.

והנה לישנא דר"י ורבנן שם ובלבד שלא ימלול בכלי או בידו הרבה, ה' מקום לפרש שבאו לומר שלא ימלול ויניח בידיו או בכלי, דאם כונתם לבאר שלא יעשה יותר מראשי אצבעותיו, מהו לשון ובלבד, הכי הול"ל אבל לא ימלול בכל ידו, ועוד דזה מיותר, כיון שאמר בראשי אצבעותיו, [ואמנם בטוש"ע סי' שכ"א ס"א העתיקו רק דינא דראשי אצבעותיו, ומשמע דס"ל דהיינו לאפוקי בידו הרבה], אלא משמע דאמולל ואוכל קאמרי ובלבד שלא יניח, כלשון המשנה במקלף שעורים ובמולל חטים, דבנתן לתוך ידו או לתוך חיקו חייב, אבל הלשון קשה דהול"ל ובלבד שלא יניח בידיו או בכלי, אלא צ"ל דקמ"ל דבמולל הרבה בב"א חייב, ובמולל מעט אפי' בכל ידו הוי שינוי.

אב"י מדקאמר כדרך שהוא עושה בחול, משמע קצת דמשום עובדין דחול אתינן עלה, ולכן נראה דה"ק ומולל בראשי אצבעותיו וכן בכל שינוי כיו"ב, ובלבד שלא יעשה כדרך שעושה בחול, וכן מתפרש בדר"י, אלא דס"ל דדרך חול היינו בכלי, [ואפשר דהיינו שמולל בידיו ע"ג הכלי, ואם המלילה היינו ריכוך י"ל שממעכו בכלי, ובר"ף ותוספתא בהגרי"א משמע דפלוגתתם אם שרי בידו אחת הרבה, ור"י אמר ובלבד שלא ימלול בשתי ידיו], ולפ"ז ניחא דובלבד בא להוסיף עוד עניני שינוי, והאיסור בדרך חול משום גזירה שיעשה מלאכה, או דמיתוי כמתקן לאוצר, וברמב"ם פכ"א ה"ט ביאר דגזירה שמא יבא לדוק, ומשמע דמפרש המלילה לריכוך, ולפנינו חסר תיבת ומולל וכנראה ט"ס

אוצר החכמה

הוא, אבל לפי הנראה מפירושו בסיאה ואיזוב וקורנית אין בהם זרעונים לפרק מהשרביטין וע"כ דלריכוך קאמר.

לשון הגמ' כיצד מולל משמע שידוע היתר המלילה בשבת

לשון הגמ' כיצד מולל כיצד מנפח, משמע שכבר נתבאר דמותר למלול ולנפח בשבת, וקבעי כיצד, ונראה מזה דמימרא דר"א וכן לשבת כוללת כל הדעים דמותר למלול ולנפח ולאכול ואם ניפח ונתן לתוך חיקו חייב, וכאילו אמר דמשנה זו אפשר לשנותה כולה לענין שבת בלשון שנשנית לענין מעשר, דלא משמע דלענין חיובא דחיקו לחד קאמר, וגם שנינו לעיל י"ב ב' דמנפח ע"י ע"י בשבת, אלא משמע דוכן לשבת אכולה מתני' קאי.

בדישה ברגלי בהמה, ובדין מולל בשתי ידיו שם רבא אמר כיון דמשני כו', וכה"ג אמר רבא קמ"א א' ע"ד ר"י שהצריך מידק חדא חדא, [ואפשר דיליף לה מהא דמחכו עלה במערבא, ועי' ר"ף פ' מפנין הנ"ל], ומשמע שאפי' יעשה כן לאוצר פטור, ולכן א"צ שני שינויים, מיהו אפשר דדוקא כשכונתו לאכילה והשינוי מוכיח את כונתו.

ולכאורה דרך מלילה בידים הוא בשתי ידים, שמשפשפן זו בזו, אבל אפשר דכל מלילה בידים שינוי חשיבא, דדרך מלילה בדישה בשדה בכלי המיוחד לכך, וע"י בהמה, וכ"כ רש"י י"ב ב', מיהו אפשר דבכונתו לאוצר חייב, אלא שהשינוי מוכיח דכונתו לאכילה, ומלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל אין זה שינוי גמור כמהות המלאכה. ¹²³⁴⁵⁶⁷ **אה"ח** לומר שא"א לחייב עליה.

מחכו עלה במערבא כיון דמשני כו' מהו השינוי, ובמה שהתירו לנפח דהוי שינוי, ובדין ליטול בידו

י. י"ד א' מחכו עלה במערבא כיון דמשני אפי' בכליה ידא נמי, לכאורה

השינוי הוא כמה שמנפח בפיו, ואילו מלאכת זורה לרוח בגורן היא, ואם מנפח בפיו חטים שבכלי או בגורן קטן שמתקן גזירת י"ל דחייב, שהרי בניפח ונתן לתוך חיקו אר"א דחייב, וש"מ שאין זה שינוי במהות המלאכה, אלא שזה מוכיח על דרך אכילה, אבל כל שנותן לתוך חיקו חייב, וא"כ ה"ה במנפח את המלילות המונחין בחיקו, מיהו במונחין ע"ג קרקע כגורן י"ל דלאו אורחיה הוא.

ויש להסתפק אם דוקא בניפוח התירו, שהוא דרך זרייה, והוי שינוי ניכר, אר"ד אף ביד יכול ליטול הקליפות כיון שדרך מלילות לבררן ע"י זרייה, ומסתברא לאיסור, ויתכן שחייב, שהרי הרמב"ן שבת ע"ד א' הקשה מ"ט שרי הא הו"ל פסולת מתוך אוכל, ותיירן כיון דמשני ואין דרך ניפוח בכך שרי, והרי לענין ברירה ביד אין לחשבו שינוי כלל, ואמנם חידוש הוא שהתירו ניפוח בדבר שביד חייב, והרי אורחיה בניפוח טפי מביד, [וברש"י י"ב ב' מפרש שמעביר מיד ליד, ולכאורה זה דומה לבורר ביד, וגרסת הראשונים ז"ל בתרווייהו על יד על יד, וכמבואר בשמעתין דמירי בידו אחת ובניפוח, ולא בהעברה מיד ליד, ורש"י פ' דאמיד ליד קאי, וצ"ע, שו"י בב"י ודרישה סי' שי"ט בזה], מ"מ אין להתיר ביד דרך ברירה הוא, אבל ניפוח אטו יד לא גזרינן, כיון דאורחיה בניפוח ולא טרח לבורר פסולת מתוך אוכל ביד, ואוכל מתוך פסולת שרי לאלתר, ואם נימא דכשתופס בידו לאכילה חשיב דרך אכילה אפי' בורר ביד, וכמ"ש הרמב"ן והר"ן שבת שם, הוה ניחא טפי, אלא דלפ"ז לא ה"י צריך הרמב"ן לטעמא דשינוי, וע"כ דכיון שאוכל מתוך ידו מעט מעט לא חשיב דרך אכילה, א"צ כיון שאינו תופס בחתיכה לאכילה, חשיבא ידו ככלי ואין בה קולא דחתיכה שכתב הרמב"ן.

מ"ט לא סייעו לרבא מברייא דשבת

מיהו מה דנקט הר"ף דברייא דשבת מסייעא לרבא ק"ק, דבגמ' לא נסתיעו מזה, ואם נימא דהתם מיירי לרכך האיזוב ניחא טפי, דבפשוטו באיזוב אין שרביטין וזרעונים, וכיון שהוא ראוי לעצים מסתברא נמי דצריך ריכוך, ובזה מיושב שלא הוזכר בההיא דשבת ענין הניפוח, כיון דלא מיירי כשהפריד מהן הפסולת, וכ"נ מהא דאסרינן קטימה בכלי שענינו משום עשיית כלי, כענין שאמרו ביצה ל"ג ב' בעצי בשמים מוללו ומריח בו ולא יקטום ע"י"ש, והרשב"א בעכוה"ק והמ"מ בפכ"א מה' שבת הטי' הביאו מפרשים כן, אלא שהעתיקום כחולקים על שריותא דמלילה בשינוי בשבת, [וכ"ה במרדכי סי' תרס"א], אבל למש"כ יש לקיים מסוגין דמלילה דחטים בשבת שריא בשינוי, ומ"מ י"ל דמלילה דסיאה ואיזוב ענין אחר הוא, והכי משמע ממלילה בכלי דאמר ר"י, ולכאורה היינו ריכוך, מיהו י"ל דהיינו בידיו ע"ג הכלי.

[ועוד] י"ל דלהכי לא מסייענין מהתם לרבא דדוקא בחטים ס"ל לרב יוסף דלא שרינן אלא חדא אחדא או אתרתי שהם קטנים, אבל בסיאה ואיזוב שהם גדולים לא הצריכו שינוי גדול כזה, וסגי בשינוי דראשי אצבעותיו, וגם אפשר שהשינוי גדול כזה כיון שצריך טפי טורח למלול העצים הללו, למלול החטים, ועי' ביצה ל"ג ב', אבל אין לומר דהו"מ למירחי מאי ראשי אצבעותיו חדא אחדא או חדא אתרתי, דסתמא מתפרש כל אצבעותיו, בפרט דמסיים ובלבד שלא ימלול בידו הרבה].

שו"ר ברמב"ם הובא להלן דמשמע שמפרש מולל לריכוך, ומ"מ התיר בשינוי.

בסוגיא דשבת קכ"ח א' מ"ט לא אסר ר"י משום דש

ויש לעי' בההיא דשבת דשרי ר"י מלילה ולא הצריך ראשי אצבעותיו, ולכאורה יש

בירו אחת ובכל כחו, מה החידוש בכל כחו
שם אלא אר"א בירו אחת ובכל כחו, יש לעי' מאי קמ"ל דמנפח בכל כחו, מ"ט ס"ד לאיסור, והרי רב הזכיר קשרי אצבעותיו ולא הזכיר בכל כחו, ואם נימא דמנפח רק פעם אחת בכל כחו, ואינו רשאי לחזור ולנפח פעם שני' באותה היר, ניחא דיש יתרון בשירותא דכל כחו, שאם יכול לחזור ולנפח כמה שירצה, אפי' לא נתיר לו בכל כחו לא יפסיד כלום, שיחזור וינפח כמה פעמים עד שיסיר כל הפסולת, אבל אם מותר רק פעם אחת שפיר אשמועינן דרשאי בכל כחו, אבל ל"מ כן, וסתמות הדברים דמנפח כמה פעמים שירצה, ואפשר דניפוח בכל כחו דמי לזורה, והוה ס"ד לאסור, ועי' פי' ר"ח שבת ע"ד א' שאם ניפח ברוח פיו תבן ופסולת מתבואה שבירו חייב משום זורה, וכנראה מקורו משמעתין דלתוך חיקו חייב, וכגון שאינו **לאכילה לאלתר**
אוצר החכמה

בדין שני בנ"א המנפחים יחד

וקצת יש לדקדק מדר"א דשני בנ"א אסורין לנפח יחד בירו אחת, ואפי' אחר אסור לנפח בירו של זה, ורק האוחז מנפח בירו של עצמו, דזה הוי טפי כדרך אכילה, אבל כל שאחר מנפח בירו הו"ל לגבי האחר כחיקו, [וניחא דלא אמר ואפי' בכל כחו, כיון דאשמועינן נמי חומרא דדוקא בכחו של האוחז], דכיון דנחת לאשמועינן חידושא דכל כחו, שמעינן מזה ג"כ דלא הותר אלא בכל כחו, ואחר דגרע מזה אסור.

בדברי המג"א בדין קילוף מליזות לאכילה ובקושי הגרע"א ז"ל

יד. מג"א סי' שיי"ט סק"ח אבל כשנתפרקו הדגן מן השבלים מע"ש מותר לקלפו לכו"ע, הגרע"א ז"ל תמה דליחייב משום כותש, וז"ל רש"י חולין קי"ז ב' קליפה הוא שומר לפרי והיא קליפה החיצונה החופה אותה בעורה שיבולת, אבל הנושרת כשכותשין

אותה במכתשת אוכל גמור הוא כו', ועמשנ"ת בזה לעיל סק"י דכשהחטים והשעורים לחים, אוכלין אותם עם קליפתן הפנימית שהיא הסובין, וקליפה זו מסירין אותה בכתישה כשהחטים יבשות ורצין סולת וקמח נקי, אבל כשבא לאכול החטים והשעורים בקליפתן הרי קילופן כקילוף פירות, מיהו בחטים שמקלפין אותן במלילה הו"ל כדישה, ולכן הצריכו שינוי.

ובדין שרביטין של קטניות

שם ושרביטין של קטניות משמע שאסור לפרכן ולהוציא הקטניות, וצ"ע דכל העולם נוהגין היתר וצ"ל כיון שעורם לחים כו', לכאורה נראה דיש סוגי קטניות שאין מפרכין אותן לאוצר, אלא בשעת אכילה מקלפין אותם, והרי הם כקילוף אגוזים ושקדים מקליפת העץ הקשה, וזה כמין שקורין אפונה ירוקה, ובהני אין בקילופן משום דש, וכן הביאו מדרגת קמ"ג א' מעבירין מעל השלחן שער של אפונים ושער עדשים, ופרש"י שרביטין שהקטניות גדל בהם ומבואר מזה שפירקום בזמן האכילה על השלחן, ולא מצינו אלא דומיא דחטים וחרדל שדרך לאצורם בלא קליפתן, ומסירין הרבה ביחד דרך דישה, ועכשיו שרצה לאכול מעט, התירו בשינוי, ולא קים לי באיזה מינין מיירי המ"א והמהרי"ל, אבל ממה שנהגו כן כל העולם משמע שהם מינין שעשוין לקלפם על השלחן כאפונים ועדשים דמתני', ואין מקלפין אותם במלילה דרמיה לדישה, אלא קילוף בידים דרמי לקילוף שעורים, ולא מצינו איסור אלא במלילה דרמיה לדישה, מיהו בשומשוּמין וכיו"ב אסור לפרכן כדרכן, וצ"ע ובידור במציאות הדברים בכ"ז. – ראיתי מועתק מספר ערכי תנאים ואמוראים דמקלף הו"ל כבורר אגוז מקליפתו ומרקד אפונין ועדשים משרביטן ומקלף ביצים דאין צד ספק פקפוק דשרי.

בדברי הרמ"א בדין לפרק אגוזים מקליפתן הירוקה ובדין קליפה הקשה

שם ברמ"א סי' כתב דטוב להחמיר שלא לפרק האגוזים מקליפתן הירוקה מפני שיכול לאכלן בלא פירוק, ור"ל שיכול לפצע שתי הקליפות יחד ולהוציא האוכל, וא"צ לפרק הקליפה הירוקה לחוד, ובמשה"ק הגרע"א ז"ל בשם הפמ"ג מ"ש קליפתן הירוקה מקליפת העץ הקשה דשרי כדתנן קכ"ב ב' קורנס לפצע בו את האגוזים, וכן אמרו קט"ו א' מפצעין באגוזים ומפרכין ברימונים מן המנחה ולמעלה, נולא משמע שמשאירן בקליפתן, ובתוספתא פי"ג הי"ח אמרו מפצעין באגוזים ומפרדין ברימונים כו' משבת לאותה שבת, ובפשוטו מפרדין מיד ולא משאירן סמוך לסעודה, ועוד דומיא דרימונים שפירודן וקילופן אחד, שו"ר בבה"ל סי' תר"א ס"ב בשם הד"מ ועי"ש, כבר ביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דבדרך כלל הקליפה הירוקה נושרת בשדה, ולכן קילופה חשיב מעבודת השדה, אבל מה שדרך לקלף על השלחן, הרי' כקילוף תפוחים, ואין זה מלאכת דישה, ול"ד לסובין שעל החטים שדרך לטחנן או לכתשן שהיא מלאכה בפ"ע, ואח"כ עושין מהם פת, ולא בסדר האכילה אחת, אתת, כאכילת אגוזים.

מיהו בעיקר הדין ה' נראה דאין לאסור קילוף אגוזים אפי' מקליפתן הירוקה, ושייך לדמותן לקילוף שעורים שמותר, ואמנם לקלפן כרי לאצורם יתכן דחייב, וה"ה בקילוף שעורים, אבל במקלפן לאכילה הו"ל כקילוף פירות, וכקליפה הקשה דשרי, מיהו ל"ד לגמרי לשעורים כיון שהגדון כשהם לחים ואינם ראויין לטחינה, וניכר שאין זו מלאכת קילופן, אבל לעומת זה כיון שקליפת האגוזים נושרת מעצמה, לא מינכרא מלאכה כשאירע שנשארה דבוקה, ומלשון הרמ"א משמע שזה מצוי שנשאירן בקליפתן.

בדברי הט"ז שצ"ן לדין לקיטת פירות מייחור תלוש

כפ"ז סק"ד ציין למ"ש בשו"ע סי' של"ז ס"ח ברמ"א דייחור של אילן שנפשת מע"ש מן האילן ובו פירות מותר לתלוש הפירות ממנו בשבת, ונראה דל"ד למכבדות של תמרה שפרש"י והרמב"ן ע"ג ב' דיש בתלישתן משום דישה, דהתם דרך הוא לתלוש המכבדת כולה, ואח"כ להסיר ממנה התמרים, כדתנן בעוקצין פ"א מ"ג יד המכבד של תמרה ארבעה טפחים, ולכן חשיב תלישתן מן המכבדת תיקון מלאכה, אבל שאר פירות אין דרך לתלוש הענף, שאין הקצירה קלה יותר עי"ז, כי אח"כ צריך לתלוש כל פרי בפ"ע, משא"כ בתמרים שמנער המכבדת והם נופלים בקל, והם כולם על מכבדת אחת שנוח לקצרה בב"א, אבל בענפי האילן צריך לקצוץ כל הענפים, וגם בענף אחד הטירחא מרובה יותר מבמכבדות של תמרה, וגם אחרי שהם קצוצין צריך לטרוח בקצירת הפירות כמו במחוברין, ולפעמים קשה יותר מבמחובר, כיון שצריך להגביה הענף בידי ולחפש אחר הפירות, מיהו גם בתמרים אכתי י"ל דרך דרך נייעור חשיבא דישה, אבל אם מלקטן אחד אחד **לאכילה שרי מיהו** לאוצר אף אחד אחד י"ל **אוצר החכמה** דחייב.

בדין היתר קנייבת ירק ביוזב"פ ובדברי הרמב"ן שהתירו רק איסור הכנה

טו. קי"ד ב' מגין ליוזב"פ שחל להיות בשבת שאסור בקנייבת ירק ת"ל שבתון שבות למאי אילימא למלאכה כו', לפי' הרמב"ן לא התירו איסור מלאכה כלל, ואפי' איסור מלאכה דרבנן והיינו דאמרין למאי אילימא למלאכה כו', שהרי שבות דרבנן ג"כ מסמכין ליה אקרא דלא תעשה מלאכה, ואינו מתמעט בשבת מקרא דשבתון, אלא לאו אקנייבת ירק, דהיינו איסור מכין, שנתחדש בעשה דשבתון שבות, שלא יטרח בשבת לצורך חול אפי' בדבר שאין בו משום

מלאכה, וכמו שביאר הרמב"ן ב'פ' אמור דיש מצות עשה שינוח בשבת ולא יטרח בדברים המותרים משום מלאכה, ובסוגיין מירי אפי' בטורח מועט של תיקון סעודה, כיון שהוא לצורך חול, אין זה שבתן דהא קא טרח שלא לצורך שבת, וביהכ"פ מפקינן האי שבתן לעניני עיניו אחרים, ואייתר שבתן דשבת לאיסור מכין, וכ"ז אסמכתא, דהא גם ביוהכ"פ איכא איסור מכין כבשבת, ואף בשבת איסורו מדרבנן, ומה שאמרו בגמ' לעולם למלאכה כו' אפשר דהמקשן סבר דדרשא גמורה היא לאיסור מכין, וכדפרש"י, [ויעו' מש"פ אאמור' (שליט"א) זללה"ה בדברי רש"י, ולפ"ז נחלקו אמוראי אם יש איסור מכין בשבת מן אורייתא, והדברים מחודשים].

ובספרא מיושב כפ' זה שאין ראוי להתיר איסור שבות דחיישינן שיבא לידי מלאכה, ואין כאן צורך גמור כ"כ להתיר איסורים, אבל איסור מכין שאין בו משום מלאכה, שפיר התירו מפני עגמת נפש, דחשיב קצת צורך היום שמרגיע עצמו ביום זה, והוי צורך חשוב וכלשון הירושלמי מפני הסכנה, שלא יאריך עליו זמן העינוי, ובתוספתא אמרו בהדיא עלה ואינו חושש שהוא כמתקן מקודש לחול, הרי שלא הותר אלא איסור זה, ואין קושיא מ"ש בגמ' דליתקע משום היתר זה, דלעסוק ביו"ט בצרכי חול דמי להתיר מלאכה, וכ"מ בירושלמי דשייכא הבדלה ותקיעה מפני היתר הדחת כבשים ושלוקות.

מזה קניבת ירק

ולפ"ז קניבת ירק היינו חיתוך הקצוות והכנתו לבישול [כמ"ש בפיה"מ עדיות פ"ג מ"ג], או לאכילה, כענין גרדי קרא דלקמן, וכמפציעין באגוזים, וכדתנן בכלים משיחוסם ויקנב, והיינו חיתוך הקצוות הבולטין, וכן החלקים המקולקלים אם חותך עמהם מן האוכל י"ל דשרי, ועכ"פ לא הוזכר כאן היתר מלאכה אלא היתר מכין, ולמדנו מזה דפיצוע אגוזים

ופירוד רימונים אין בהם משום מלאכה כלל, ואע"פ שמפריד האוכל מן הפסולת בשעה שמקלפס, דברימונים סתמא תופס הרימון בידו ומפריד פריטי הרימון, וממילא הם נפרדין מקליפתן, ואין תועלת אם יחזור וישליך הקליפות לתוך הרימונים שכבר נתברר, וכן באגוזים סתמא מפרידן מקליפתן בשעת הקילוף.

בדברי הריטב"א בשם הרמב"ן דיש איסור דרבנן בהדחת כבשים

ובריטב"א הנדמ"ח הביא בשם הרמב"ן שהתירו שבות כבשים ושלוקות שהוא כמתקן אוכל, ולא מצינו איסור הדחת כבשים ושלוקות בשבת כלל, ואפי' סחיתן לצורך עצמן שרי, והירושלמי מתפרש שפיר משום מכין, וכ"כ בתוספתא דמסיים טעמא דכמתקן מקודש לחול, וש"מ שאין בזה איסור כלל, וכפציעת אגוזים דמי, ונוקט בתוספתא ביוהכ"פ הדחת כבשים במקום חיתוך נבילה דתני ברישא, שהרי לא שייך היתר דנבילה ביוהכ"פ, ולדעת הריטב"א י"ל דנקט הדחת כבשים לרבותא דיוהכ"פ, דשרי במה שאסור בשבת ולספרים דגרסי ברישא מחתכין את הדבילה יש לדקדק מ"ט שבק כבשים בשבת, ולהריטב"א ניחא.

בעיקר דין הדחת כבשים

ולכאורה דין הדחת כבשים שמותר מוכח במתני' קמ"ה ב' שהתירו להדיח בחמין כל שלא בא בחמין מלפני השבת, ולהדיח בצונן אפי' קוליס האיספנין מותר, ותרנגולתא דר"א שורין אותו בחמין ואין לך הדחת כבשים ושלוקות גדולה מזו, ועשו"ע סי' שי"ח ס"ד ובמ"ב שם דבצונן הכל מותר אפי' אינן נאכלין בלא הדחה, הרי בהדיא דאף תיקון אוכל מותר, וצ"ל דהריטב"א יפרש מתני' באלו שראוין קצת גם בלא הדחה, ולפ"ז לדינא לא קי"ל כהריטב"א וכמבואר בכל הפוסקים שם, (ועי' פסחים ס"ה ב' דהדחת קרביז אינה דוחה את השבת, ונראה

דמשום מכין בלבד הוא דאסור, אבל אין בזה סרך מלאכה, ולשון דוחה ואינו דוחה מתפרש שפיר איסור מכין, וגם י"ל דאגב אחרני נקט לשון דוחה, וכ"כ במ"ב סי' שכ"א ס"ק כ"א שמותר להדיח בשר מדם בעין שעליו דלא חשיב תיקון בגוף הבשר).

אורח 1234567

ומי"ש הרמב"ן דמהירושלמי למדנו דקניבה שאמרו כאן היא הדחה בעלמא, נראה דאין כונתו ממש כהדחת כבשים ושלוקות שבירושלמי, אלא שאין כאן מלאכת ברירה דהסרת העלין המעופשין, אלא חיתוך הקצוות ותיקונם, וכמ"ש מקנבי כרבא וגרדי קרא, דלאו בכבשים ושלוקות מיירי, אלא תיקונם לצורך הבישול, [ולא חשיבי מוקצה כשהם חיים, כיון דחוו לאכילה שהרי ברכתן שהכל [ועבה"ל סי' תרי"א ס"ב בשם המ"א], אבל עיקרן לבישול שאז ברכתן בפה"א, ומתפרש שתיקנום לבשלם במוצאי יוהכ"פ, ויחנן שלכך הביאו בגמ' העובדא לומר שאף בירקות חיים שרי, ולא רק דומיא דאגוזים ורמונים, ולאשמועינן דאף כשאין דרך לאכלם כך, לא שרינן קודם המנחה, או משום חשש רחוק שיאכלום או שיכשלום או שאר טעמים שהוזכרו בהיתר המנחה דוקא], ועי' בסמוך עוד בדברי הירושלמי שהוזכר שם לשון מקנב, ויחנן לפרש שמדיחין אותן לצורך הבישול, אבל בהמשך הירושלמי משמע שא"צ בישול, וכן מתפרש בכבשים, ולפמש"כ למדנו דגרירת קארי אין בזה איסור אפי' מדרבנן, ואפשר דהיינו רק כעין קניבה, ולא חיתוך דק דק דהו"ל טוחן.

בדברי הירושלמי שמחלק בין צונן לירק שצריך לבשלו

בירושלמי פסחים פ"ד ה"ד משמע דמחלק בין ירק שצריך לבשלו, דכזה א"צ למהר קניבתו, לפי שבלא"ה צריך להמתין שירתחו המים, ובינתים יקנב, אבל בנאכל צונן שרי, ודחי דאם את אומר כן אף הוא מתבייש ולא מקנב נמצא בא לידי סכנה, וכנראה

הכונה שאם לא נתיר ההכנות בלי הגבלה, נמצא שרק הרעבתן לאכול מיד יקנב ועי"ז ימנע מלקנב שיתבייש מליקרא רעבתן, ונמצא בא לידי סכנה בזה שימתין מלקנב עד הערב, [וזה כמשי"ש לעיל דטעמא דר"א דמתיר קינוב אפי' חל בשבת כיון דההיתר משום סכנה מה לי חל בשבת מ"ל חל בחול], ולכן צריך להתיר כל ההכנות, [ואפשר דלכך הביאו בתלמודן הא דכרוב ודלעת בדברי ר"י ורבה שדרכן בבישול ואפ"ה שרי, וכמש"כ לעיל], וכן מייתי שם דכמה אמוראים התירו בסתמא, (ומלשון זה משמע קצת דקינוב והדחה היינו הך, אבל הרמב"ן לא מייתי אלא מירושלמי דשבת, ולא דייק מזה), ובירושלמי שם מתיר גם אמירה לנכרי לאפות עבורו למוצאי יוהכ"פ, והיינו משום דנקט דמשום סכנה התירו, אבל לתלמודן דשרי משום עגמ"נ בלבד, אין להתיר שום איסור, דלא שמענו אלא איסור מכין וכמשנ"ת, - כ"ז לפי הרמב"ן, אבל לדעת הרמב"ם התירו שבות דרבנן, ועבה"ל סי' תרי"א ס"ב.

בדברי הירושלמי בטעם ההיתר לקנב מבעוד יום ביוהכ"פ

בירושלמי שם נחלקו ג"כ בדיון יוהכ"פ שחל בשבת, ומפרש טעמא דמאן דשרי דכיון שההיתר משום סכנה שלא יצטרך להמתין במוצאי יוהכ"פ, א"כ גם כשחל בשבת איכא טעם זה, וכן לטעמא דעגמ"נ שהוזכר בתלמודן, ומאן דאסר י"ל דגורנין אטו שאר שבתות, א"נ יוהכ"פ שהוא הגורם, לא חשיב כ"כ ולוול כשמכניסם לצרכו, אבל השבת לא גרמה מידי, מיהו טעמא דחשיב צורך היום למנוע עגמ"נ שייך גם כשחל בשבת.

בדברי הראשונים בשם רש"י דקניבת ירק היינו שמסיר העלים המעופשים

הראשונים ז"ל הביאו מפרש"י דקניבת ירק היינו שיסיר העלים המעופשות, והקשו דמלאכה גמורה היא, ומלכך מה

שהקשו מסבא דאין להתיר מלאכה גמורה, הרי כל הסוגיא מפורשת דמיירי בדבר שלא מתמעט מלא תעשה מלאכה, ולפנינו ברש"י מבואר דהגדרן רק משום איסור הכנה, ולא הזכיר ברירה אלא ניתוק העלין מן הקלת כדי להשוותם כו', וכ"נ בתו' דמפרשים בחיתוך הירק, אבל הרמב"ם בפ"א ה"ג כתב ומהו הקינוב שיסיר את העלים המעופשות כו', וכתב המ"מ ליישב דכיון שהכל מין אחד וגם המעופשות ראויין ע"י הדחק לא הוי בורר גמור, ושבות כזה התירו, ולפ"ז הי' להם להזהיר שלא יקנוב כל הפסולת הגמורה רק הראויין ע"י הדחק, וגם יש לגזור אינם ראויין אטו ראויין.

אם אפשר לפרש שהעלים החיצונים כקליפה דמו

ולכאורה בקניבת ירק מהעלין המעופשים היינו העלים החיצונים הסמוכין לעפר, שהם כקליפה העוטפת את האוכל, ולא חשיב בורר כיון שאין האוכל מעורב עם הפסולת, אלא כנוס בתוכו כבתוך הכלי, וכקילוף פירות דעלמא דשרי, וכ"נ לשון הרמב"ם שכתב שיסיר את העלים המעופשות, ולא אמר שיבורר, [שור"ר בריטב"א הנדמ"ח כתב מפרש"י להסיר העלים העליונים שהם רעים, וע"ז הקשו דמלאכה גמורה היא, וצ"ע], שור"ר בבה"ל סי' שי"ט ס"א שכתב בשם שו"ר ברכה ופמ"ג דבכה"ג שרי להסיר המעופשים שמבחרין דהו"ל כמסיר הקליפה אוצר החכמה מהפ"ר אח"י 1234567

מיהו כפי' ר"ח כתב בהדיא דהיינו בורר שלא לאלתר דבשבת אסור וביהכ"פ מותר לבורר מן המנחה למוצאי יוהכ"פ, ולא נתפרשו הדברים דאם בשבת מלאכה גמורה היא הר"ז בכלל לא תעשה מלאכה, ושמא ס"ל דלמוצאי יוהכ"פ חשיב לאלתר כיון שדרך לטרוח מבעוד יום, וצ"ע, ועי' שעה"צ

סי' תרי"א אות ט', וכ"ה בד"מ שם, וברמב"ן מפורש דלא חשיב לאלתר עי"ש, ובתו' ג"כ כתבו דבאיסור מלאכה אף ביהכ"פ אסור, ותו"ד לעולם, היה נראה לפו"ר שהוא מגליון משובש, וכבר תמה בזה הגר"מ הורוויץ ז"ל, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בזה.

כפי' ר"ח דהלכתא דבשבת אסור

כפי' ר"ח מסיים דהלכתא דכשחל כשבת אסור, ולא נתפרש מקורו, ואולי במימרא דמפצעין באגוזים כשחל בחול גריס גם קניבת ירק, ונקט דמימרא זו פליגא אדלעיל משמיה דר"י, וגרס כאן אמורא אחר, וכנראה זהו מקור דברי הרמב"ם שם, ועמ"מ מ"ש ליישב בזה, ועי' בהגר"א סי' תרי"א ס"ב.

בגירסת הגמ' במימרא דר"י

גרסת הגמ' שלפנינו במימרא שני' דר"י כשחל בחול, ואם נימא דבקניבת ירק התירו שבות, י"ל דלהכי נקט כשחל בחול, לומר דאיצטרך לאשמועין היתר ד"ו בחול וממילא נבין דה"ה כשחל בשבת, אלא דלא נידוק מיני' דבשבת דעלמא אסור לפצע אגוזים, וקמ"ל דאע"פ שאין טורח בהכנתן ואינם עיקר המזון אפ"ה התירו, ומש"ה קאמר טעמא דעגמ"נ לומר דאע"פ שאינו צורך גמור התירו, אבל בקניבת ירק התירו מפני הצורך, וכמ"ש בירושלמי מפני הסכנה, אבל בראשונים ז"ל נראה דמפני עגמ"ג אכולהו קאי, וזה מתיישב כגרסת מהרש"ל שהכל המשך הברייתא [שו"ר בתדושים ע"ש הר"ן דגרס וכן, וגרס כשחל בחול], שור"ר בריטב"א הנדמ"ח מפרש דקמ"ל דלא חיישינן שמא יבא לאכלו, ונקט שם ג"כ דפיצוץ אגוזים היתר גמור הוא, ולכן אין חידוש יותר בשבת, ובפשוטו בורר האוכל בשעה שמקלף, ודומיא דרימונים, ועבה"ל סי' תרי"א ס"ב ד"ה ולפצוץ, ומהתוספתא אין הכרע, די"ל שבשבת בוררן אח"כ סמוך לאכילה.

בדין קילוף פירות, יש להוכיח מפעיעת אגוזים דלאו מלאכה היא

מז. בדין קילוף פירות, פשוטות הדברים שאין בזה משום בורר כלל, דפרי שאוצרין אותו בקליפתו, והיא שומרת עליו עד זמן אכילה, אין על הקליפה שם פסולת כלל, דקורם שקילפום חשיב הפרי בשלימותו בלא פסולת, וכשמקלפו לאכילה חשיב תיקון סעודה ולא ברירה, והדבר מבואר בדין פיצוץ אגוזים ופירות רמונים ביהכ"פ קט"ו א', ולדעת הרמב"ן והרשב"א שם לא התירו איסור שבות ביהכ"פ, הרי דקליפת אגוזים ורימונים אין בה שום איסור, וכ"כ בריטב"א הנדמ"ח שם דהיתר גמור הוא בשבת דאוכלא דאיפרת הוא, וכ"מ בתוספתא פ"יג הי"ח וכמ"ש בבה"ל סי' תרי"א ס"ב, ואמנם אפשר לדחות שמפצע ומניחן עם הפסולת ורק סמוך לסעודה בוררן, אבל אין נראה כן סתמות הדברים דכל כי האי הו"ל לפרושי, ועוד דמפרדין ברימונים ודאי מתפרש הפרדת הגרגרים לעצמן, ועוד שאם הפרדתן מלאכה גמורה לא הי' ראוי להתיר לפצען ולהניחן מעורבין, שהרי קרוב שיבא לידי מלאכה, אלא ודאי קילוף פירות תיקוני אוכל בעלמא הוא, (והרי הדבר מוכן שהמוציא פרי מכלי או משקית וניר שעטפו בו אין זה פעולת ברירה אלא שימוש, וכל שכן בקליפה שהיא גופה של פרי), אוצר החכמה

לבורר מהמפועעין הוי בורר

מיהו כ"ו דוקא כשמפרידן עם קילופן, אבל המניח אגוזים שנשתברו ונפרד האוכל מהקליפה והם מעורבין בין הקליפות, בזה כבר חל שם פסולת על הקליפות, ויש בהסרתן משום בורר גמור, אבל אלו שהם בתוך הקליפה השבורה, י"ל דחשיבי עדיין גוף אחד עם הקליפה, שהיא עדיין בגדר שומר הפרי, וכ"כ הרא"ש פ"ק דביצה סכ"ג דכשמונחין עדיין בקליפתן הוי שומר לפרי ול"ד לעצמות וקליפין שכבר נפרדו לגמרי מן האוכל, וביש"ש שם סמ"ב כתב דמה"ט בכל ענין

שבורר הקליפין אפי' פסולת מתוך אוכל תיקון אוכל בעלמא הוא ואין שם מלאכה עליו, מיהו נראה דדוקא כשנוטל כל אחד עם קליפתו ומוציא האוכל מתוכה, אבל אם משאיר קליפי האגוזים הריקים עם המלאים, כבר חל שם בורר על הוצאת המלאים מתוכן, וכן אין להתיר להסיר השלימים מתוך הקלופים, דסו"ס לגבי הקלופים כפסולת דמו.

דברבי הירושלמי שהביא המג"א בדין קילוף שומין ובעלים

ובמ"א סי' תק"י סק"ד השיג על היש"ש מהא דאסרינן קילוף שומין ובעלים משום ברירה ע"פ הירושלמי שהביאו הראשונים ז"ל הובאו בב"י וברמ"א סו"ס שכ"א, ובאמת לפי המבואר בירושלמי שלפנינו לא מיירי בקילוף השום אלא בברירת הקליפות מן האוכל, ומתפרש בברירת שיני השום מקליפתו החיצונה והשרשים שבו, א"נ כגון שרש השומין ונפרדו הקליפות לגמרי, ובורר הקליפות לעצמן או האוכל לעצמו, אבל נטילת שן של שום בידו וקילופו, אין בזה משום בורר כלל, וכן יש בירושלמי שם עוד אופני ברירה כיו"כ בקליפות, וכבר כ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסיד" ס"ק י"א, ועי"ש שכתב לצדד שלא אמרו כן הראשונים ז"ל אלא בשום וכיו"ב, שאפשר להוציא כל שן בפ"ע מקליפתו החיצונה, אבל פרי שא"א להגיע אל האוכל בלא הקילוף, לא חשיב קילופו ברירה, דלא חשיב אוכל ופסולת אלא הכל גוף אחד, [מיהו נראה דלאלתר אף כשמסיר קליפת השום החיצונה מותר, ולא חשיב פסולת מתוך אוכל כיון שחופס באוכל עם קליפתו ודרך אכילה מיקרי, וכמו במושך הקליפה מאגוז שפתוח מצד אחד], אבל במ"א ויש"פ ל"מ כן.

ומדברבי הרמב"ם והרא"ש והטור וש"פ שלא הזכירו איסור זה יש ללמוד דאין שום איסור בקילוף פירות, וכמ"ש הרא"ש

והטור באגוזים ולוזים, והראשונים שהביאו הירושלמי **גל** לדרווחא דמילתא אמרו שהקילוף הרגיל סמוך לסעודה ודאי שרי, ולדברי התו' שהתירו שבות ביוהכ"פ אין מוכח מההיא דפיצוץ אגוזים שאין בזה סרך איסור, ולכן חששו להירושלמי, אבל סתמות ש"פ כפירושן שאין בקילוף משום בורר כלל, ומהירושלמי אין סתירה לזה כמשנ"ת, ומה"ט השמיט המחבר ד"ו.

והדבר מפורש בביצה י"ג ב' דמותר לקלף שעורים כוסות כוסות מלאים, ולא משמע דהיינו לאלתר, דסתם קילוף כוסות מלאים בשעורים יש בזה עסק מרובה ואינו בכלל לאלתר, ועוד דבורר ומניח לתוך ידו או לתוך חיקו פי' הרמב"ן דהיינו לאח"ז, והרי ע"ז אמרו בגמ' דלענין שבת מותר, א"כ מפורש בגמ' דלקלף שעורים לאח"ז ג"כ מותר, ועי' לעיל ס"ק י"א שכ"כ הרי"ד בספר המכריע, ובבה"ל סו"ס שכ"א כתב ליישב דהא דכסי כסי מיירי לאכול לאלתר, וכ"כ כונת המ"א סי' שי"ט סק"ח שצ"יין לסו"ס שכ"א, [ועשטמ"ק ביצה שכתב בשם תו' לחלק בין כסי כסי לנותן לתוך חיקו, וחלק ע"ז דקילוף מותר], ולעיל כתבנו מדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה יישוב אחר, והמ"א לשיטתו שמשווה תפוחים ואגוזים לשומין.

בישוב הביאור הלכה דהירושלמי כראב"מ

ובבבד"ל צידד עוד דהירושלמי סבר כראב"מ בתלמודן דס"ל דחשיב גמ"מ לשבת כמו למעשר, ולכן לא פסק הרמב"ם כהירושלמי, כיון דמסקנא דתלמודן דלא ילפינן שבת ממעשר, מיהו נראה דלא פליג ראב"מ אלא בקילוף שעורים שיש בזה משום דש בחטים כה"ג, ובמקלפן כשהם יבשים לעשותן כעין סולת גרש כרמל, י"ל דחייב לכריע, ולכן י"ל דחשיבותן למעשר משויא לה מלאכה גם לשבת, אבל בקילוף פירות אף לראב"מ לאו מלאכה היא כלל, ואף למעשר אין הקילוף

חשיבות אוצר, אלא דרך אכילה, ואדרבה מתמעטת חשיבותן ע"י הקילוף למיהוי גורן, אלא כתבשיל בקערה דמו, ואמנם בר"ח ובריטב"א פי' בגמ' דלענין שבת הרי הקילוף אכשורי אוכלא בעלמא הוא, ולא מלאכה היא כלל, ולא משמע דבאמת מלאכה היא וההיתר משום דלאלתר הוי דרך אכילה.

בקילוף תורמוסין

והבבזר תורמוסין מתוך פסולת שלהן, דלא חשיבא הפרדתן כגוף אחד שחלקו, נראה דמיירי במעורבין הפסולת והאוכל זה בזה, שכבר נפתחו הקליפות בזמן הבישול, ויש כאן תערובת של אוכל לחוד ופסולת לחוד, אבל אם מקלף תורמוסין מתוך קליפתן, לא חשיבא ברירה אע"פ שחייבו מפני תיקון הפסולת והי' יכול ליטול הפסולת שהיא ניכרת מבחוץ, [נשור"ר ברי"ו נ"ב ח"ח שתמה מ"ש תורמוסין מאגוזים ושקדים, ולע"כ כדבריו ז"ל].

בפי' ר"ח ע"ג ב'

ובכ"כ בפי' ר"ח ע"ג ב' [נדפס ע"ד א'] דמלאכת דש היא במפריד הפסולת הדבוק באוכל, ומלאכת בורר במפריד פסולת המעורבת שאינה דבוקה באוכל [וכ"כ בערוך ובספר העתים], ומבואר מזה דקילוף לא חשיב בורר, וכיון דשרינן לאלתר ש"מ דמשום דש נמי ליכא, ונראה דאגוזים ושקדים חשיבי דבוקים לפי' ר"ח, שאין החילוק מפני שהם דבוקים ממש, אלא דכ"ז שהאוכל חבוי בפסולת אין ע"ז שם בורר, שהרי אין כאן שני דברים, וממילא כל פרי שסגור בקליפתו לא מיקרי ברירה, וכ"ה לשון ר"ח ואינה כגון קליפה שצריכה פירוק כו', אלא דלמש"כ משום דש נמי ליכא בפרי שאוחזו בידו וקולפו סמוך לאכילה, ורק אותן שמקלפן לאוצר שייכי ברש, (ועי' ספר ערכי תנאים הועתק לעיל ס"ק י"ד, ומהרי"ל בשם פרנס כתב דמותר לקלוף לבו ביום), ועי' לעיל ס"ק

ט"ו בדין קניבת ירק דהיינו חיתוך הקצוות והחלקים שאינם נאכלין דנראה דהיתר גמור הוא.

לענין הלכה ובדין קילוף בכלי

ולענין הלכה אע"פ שדעת רוב הפוסקים נראה שאין בקילוף פירות משום בורר כלל, ואפי' לאח"ז שרי, [וכ"כ דעת המחבר שלא הביא בשו"ע ליוהר בזה, אע"פ שהביאם בב"ן], והדבר כמפורש בתלמודן, ואין ראוי שהירושלמי חולק, מ"מ אין בידנו להקל כיון שהרמ"א בסו"ס שכ"א העתיק דברי האוסרים.

מיהו לאלתר שרי אע"פ שמסיר הפסולת מן האוכל, ואף בכלי [שקורין מקלף] העשוי לקילוף שמכוין מרת הקליפה שלא יחתוך הסכין יותר, אין מקור לאסור, דאיסור נפח וכברה לאלתר הוא מפני שעוסק במלאכת בורר בפ"ע, אבל ביד חשיב טפי דרך אכילה, אע"פ שגם ביד אורחיה הוא, דהא לאח"ז חייב, אלא החילוק מפני שבגפה וכברה חשיב שמתעסק בברירה מפני חשיבותן שכך הדרך לנפות לאוצר, אבל כאן שתופס הפרי בידו ומקלפו בתכונת סכין, לא נגרע דרך אכילה שבוה, אע"פ שהכלי נוח יותר לקילוף, (משא"כ במכונת קילוף דרמ"א **לגפה בזה**).

מיהו עמש"כ לעיל סק"ה דנפה וכברה חשיב ג"כ אוכל מחו"פ, אלא שחשיבות הנפה משוי ליה מלאכה, וא"כ אם הי' המקלף הזה כלי המיוחד לברירת האוצר, י"ל דנעשה חשוב עי"ז כנפה וכברה, אבל אכתי אין בזה כדי לאסור, כיון שע"כ תופס הפרי בידו ומקלף בו בתכונת סכין, וגם לשימוש עראי לאותה סעודה דרך ליטול במקלף, שאין השימוש בו מורה על קבע, וא"א לקלף כלל הרבה ביחד כנפה וכברה, ואין דרך קילוף פירות לאוצר, (אלא דמה"ט גם לא הוי בכלל דש ולא בכלל בורר), לא נעשית מלאכה חשובה עי"ז, דאין כאן אלא שימוש בסכין שחשיב דרך אכילה ולא דרך מלאכה, (אבל במכונת קילוף שייך

לאסור מה"ט, ואפי' אם יש מכונת קילוף שפועלת ע"י סיבוב בידי אדם), וכיו"ט כמדומה שנוהגין היתר בזה למעשה.

שור"ר במ"ב ס"ק ס"ב שאסר לקלוט השומן ע"י כף אפי' לאלתר, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסו"ס י"ד די"ל שאין בזה איסור דבורר בכלי, וכענין שנתבאר כאן במקלף, וא"כ להמ"ב אסור, אלא די"ל כיון שבסכין מותר, גי"ז כסכין, כיון שבשניהם תופס הפרי בידו, וניכר הדרך אכילה בזה, ועי' בספר מין זללה"ה סנ"ג שכתב דאפשר שרשת שבפי כלי התה לא חשיב ככברה וזה כסברת אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בכף וגדולה מזו, ולפ"ד כש"כ דבכף ומקלף מותר.

ק"מ א' ואין שולין כו' גירסת הראשונים ואין אוצר החכמה שורין

י"י ק"מ א' מתני' ואין שולין את הכרשינין ולא שפיין אותן, גרסת הראשונים ז"ל ואין שורין את הכרשינין, וכ"מ במע"ש פ"ב מ"ד דתנן כרשני תרומה בש"א שורין ושפיין בטהרה ומאכילין בטומאה ובה"א שורין בטהרה כו', למדנו מזה דסדר תיקון הכרשינין הוא בשרייה ושיפה וכן פרי"ש שם, ועוד דלשון שולין קאי על סילוק הדבר הצף מלמעלה, והכרשינין אינן צפיין דנימא ששולין את הכרשינין, ועוד דהאיסור הוא לשרות כדי לשלות, ולא הו"ל להזכיר השלייה, ואם היו שרויין קודם השבת מותר לשלות, ויתכן שהגיהו כן משום דאיסור שרייה כבר שנינו בפ"ק, וכאן משמע דמיירי באיסור דרבנן, ולכן גרסו שולין ופירשוהו משום בורר.

מתני' משום בורר ולעיל בפ"ק משמע שהוא משום לש ובישוב החילוק

ואמנם לכריע איסורא דמתני' משום בורר כמבואר בירושלמי, וכדמוכח מדאיצטריך לאשמעינן איסור זה לבתר דשמעינן בפ"ק איסור שרייה משום לש, וע"כ דהכא מיירי בשורה אותם שעה מועטת, וזה

אוצר החכמה

מועיל להסיר הפסולת ועדיין אין בזה משום לש, כמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסט"ו סק"ג, וכ"מ מדמסיים עלה אבל נותן הוא לתוך הכברה כו' ש"מ דמשום בורר קאמר, וכן נראה במציאות שאם שרה אותם הרבה עד שנדבקו יחד ונתחייב משום לש, אין צורך בשיפה נוספת, שנעשית למעכן ולהסיר הקליפות, מיהו מסתברא שעיקר שרייתן כדי לרככן, שיהיו ראויין לאכילה, כדפי' ר"ש במע"ש, אלא שמועיל גם להסיר הפסולת, ואמנם הריכוך מועט ואין בו משום לש, אבל משמע דזהו סדר תיקון גופן לאכילה ולא סדר הברירה, [וכן שנינו יין קפריסין ששורין בו את הציפורן כדי שתהא עזה], מיהו דעתו גם על הברירה ולכן אסור, [ועי' לקמן דמהא דמסיים אבל נותן לתוך הכברה משמע שהפסולת תלושה], (ובמאירי י"ז ב' כתב דהתם מיירי בקלופין, ולפי' כשאנים קלופים אין בהם משום לש שאנים מתחברים זל"ז, ובתו' רי"ד קני"ה ב' פירש ההיא דפ"ק מדרבנן כדתנן הכא, אבל לשון כדי שישורו לא משמע שתפול הפסולת משום בורר, אלא כדיו וסמנאן ומשום לש).

בדין בורר עיי' שרייה במים אם חייב, ובביאור מתני' ביצה י"ד ב' רג"א אף מדיח ושולח

ובירושלמי פ"ק דביצה מבואר דהבורר עיי' שרייה במים פטור, שהקשו שם מברייתא דקתני הבורר ביו"ט חייב, אמתני' דתנן בורר כדרכו, ואוקמה כר"ג דאמר אף מדיח ושולח, והיינו דס"ל דברירה כדרכו אסור, ורק במדיח ושולח מותר, [ונדברי הבה"ל סי' שי"ט ס"ח לא נתפרשו, ועי' א"ר], ובוזה מיושב הא דאיצטריך מתני' לאשמועין דאין שורין את הכרשינן משום בורר, ובפרט לפמש"כ דעיקר מטרתו הריכוך אלא שממילא גם נברר קצת מהעפר, ולא דמי לקטניות שהם לאכילת אדם ומקדק בברירתן, ולפי' צ"ל דהא דא"ר אף מדיח ושולח, קאי אב"ש דאמרי בורר אוכל ואוכל, וקמ"ל ר"ג דגם במדיח ושולח מותר,

וכ"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ואמנם בירושלמי שם נסתפקו מאי קסברי ב"ש כבורר כה"ג בשבת, ולצד דכה"ג פטור ניחא דר"ג כב"ש ומוסיף עליהם, אבל לצד דבשבת חייב וע"כ התירו ביו"ט מלאכה גמורה, [והיינו משום דקטניות צריך לבשלן ולא חשיב לאלתר, והצד דפטור י"ל משום שינוין, א"כ לא מצי ר"ג להוסיף אדכ"ש, ועי' מאירי ביצה שם שהוכיח מהירושלמי דלא גרסינן אף, וכן הגיה הגר"א בירושלמי ביצה שם.

אה"ח 1234567

אבל בתלמודן נראה דלא נחלקו ב"ש וב"ה משום מלאכת בורר, דלכו"ע הותרה בכה"ג ביו"ט, ופלוגתתם משום איסור מוקצה, ולפי' לא מצי ר"ג למימר אף אב"ש, וממילא פשוט דר"ג מיקל טפי מב"ה, (וכמו שהוכיחו בירושלמי מהא דר"ג מתיר טוחן ביו"ט), וכ"ה פשטא דתלמודן שלא החמיר ר"ג משום איסור מלאכת בורר כדרכו, דכיון דב"ש ובה"ס"ל דבורר מותר ביו"ט, הו"ל לפרושי מ"ט דר"ג, אי' ר"ג מיקל טפי, וצ"ל דטעמייהו דב"ה דאסרי משום דהוי דרך חול כבורר בטבלה דאסור, דסתמא עושין הרבה יחד, כדאמרינן בדר"ג דלי מלא עדשים, ואע"פ שלא הזכיר שיעור, שאין דרך להדיח ולשלות כמות מועטת, שהטורח מרובה להציף מים על מעט קטניות בכל פעם, [שו"ד שכי"כ בשם הרא"ה והמאירי], א"נ משום איסור מוקצה ששולח הפסולת מלמעלה בפ"ע, ולפי' בעפר ששוקע מאליו מותר אף לרבנן, ולכן הזכיר במתני' הא דשולח שזהו עיקר ההיתר, אבל מפשטות הברייתות שבגמ', משמע שבשני האופנים הוצרכנו לשירותא דר"ג.

מיהו זה דוקא בעפר המעורב כצורות וכיו"ב ששייך לבורר זה מזה, אבל עפר הדבוק בקטניות לכו"ע שרי להדיחו, שאין מבשלין אותן עם העפר, מיהו ליתנו בדלי מלא י"ל דאסור, ואפשר דהיינו דקתני מדיח, על העפר הדבוק בהם.

לענין הלכה אי קי"ל כר"ג

ולפי' ניחא מה שהוכיח הב"י מסתימת הפוסקים דלא קי"ל כר"ג, וכ"כ המ"א סי' תקי" סק"ד בשם היש"ש, כיון דלתלמודן ר"ג מיקל טפי, והיינו שהעתיק ד"ו בנ"ד ח"ב כנראה סבר דל"פ רבנן עליה, (וגם מדבריו נראה דאיסור דרבנן הוא, לפי מאי דס"ל שהתירו ביו"ט רק מה שפטור מדאוריתא, וכדעת הרשב"א, ולא כירדתי כעת), והב"י כתב דס"ל דמעשה רב הלכה היא, ועיש"ש, ומדברי הרי"ף והרא"ש שלא העתיקו מנהגן של בית ר"ג משמע דס"ל דהלכה כרבנן דפליגי.

אה"ח 1234567

מיהו להגיה מעט פירות במים אין לאסור ביו"ט, דלא גרע מקנן ותמחוי דשירי, ולא פליגי רבנן עליה דר"ג אלא בדלי מלא או בשולח הפסולת מלמעלה, אבל כשהפסולת שוקעת או שנוטל הפרי בעצמו, אין מקום לאסור ביו"ט, אבל בשבת ודאי אסור אפי' לאלתר כדתנן בכרשינן, וכן מתפרש מדאסרי רבנן ביו"ט, אלא שכאן יש לדחות דכיון שצריך לבשלן, הו"ל לאח"ז, ומ"מ נראה שאם הי' לאלתר מותר, הי' דינו כבורר כדרכו ביד דשירי, וע"כ דחשיב דרך ברירה כיון שיש כאן פעולת ברירה לעצמה, ואינה חשובה דרך אכילה, ואפי' בפירות מועטין אסור, וכ"כ במ"ב סי' שי"ט ס"ק כ"ח בשם המ"א.

מיהו נראה דאין ללמוד מזה לאסור להניח תפוחי אדמה במים ביו"ט, דאפשר שרק בקטניות שהם פירות קטנים חשיב העפר כמעורב בפירות, אבל תפוא"א כמו שאפשר לשטוף כל אחד בפ"ע, ה"ה בב"א אפי' טובא, ועי' בזה לקמן ס"ק י"ה.

שם במשנה ולא שפין אותן, בירושלמי מפרש משום דט ובפירש"י בזה

שם במשנה ולא שפין אותן, בירושלמי מפרש דאיסורו משום דש, ולפי' השיפה להסיר קליפתן, כענין ששנינו מנחות ע"ו א' כל המנחות טעונות שלש מאות שיפה, ופרש"י

שמשפסף החיטים בין ידיו שתהא נוחה קליפה להשיר, וה"ג שפין ודכין אותן כענין דישה, (דואכות אותו טוחן היטיב מתרגמינן ושפית יתיה בשופינא), ועיי' נפתחת הקליפה והאוכל נשאר בתוכה, ורש"י פי' משום בורר להסיר הפסולת, ולפמשנ"ת במתני' דמע"ש שדרך הכרשינן לשרות ואח"כ לשוף, אין נראה שיצטרכו כולי האי לטרוח בהסרת הפסולת, א"ו פשטות הדברים כהירושלמי שהשיפה להפריד הקליפה [או לצחצחה כמו בציפורן דקטורות, והיינו להסיר חלק הדבוק בקליפה שנעשה כנופה, ואינו כגוף בפ"ע], וזה ממלאכת דש, ויש גרסאות בטור כדי להסיר קליפתן במקום להסיר הפסולת, וכן פר"ש מע"ש פ"ב מ"ד כותשין אותן להשיר קליפתן מלשון ואכות אותו תרגום ושפית, ועיי' שריב"מ צ"ג, ועפ"ק דעדיות, ומה ששנינו גבי קטורת בורית כרשינה ששפין בה את הצפורן כדי שתהא נאה, ובורית מסממני כיבוס היא, נראה שבגידול הציפורן דבוק בו פסולת שאינה גוף דבוק אלא כחזותא בעלמא וצריך לשוף גופו לנקותו, וגם ברחיצת האדם תנן שפה בשרה גבי מורסן, וכל הני לא מיירי בהסרת דבר מסוים שנדבק, אלא דבר שאינו ניכר כגוף בפ"ע, והשיפה היא כהסרת גלד מגוף הדבר, ובדבר שנדבק מצינו לשון שפשוף, שהוא ג"כ מלשון שיפה, ולאפוקי דבר שנדבק בקל ומסירין אותו ביד, דאין נופל ע"ז לשון שיפה, דשיפה משמע שפשוף בחוזק לגרד גוף הדבר.

בהא דמסיים במתני' חיתור נטילתן בכברה

ומהא דמסיים עלה אבל נותן הוא לתוך הכברה או לתוך הכלכלה, משמע שהפסולת אינה דבוקה בגופן, שהרי הפסולת הדבוקה לא תיפול דרך הנקבים, ואמנם אפשר לומר דאה"נ והשרייה והשיפה דרישא לא מיירי בפסולת דסיפא, אבל יותר מיושב לשון אבל נותן הוא לתוך הכברה, (וכן ראב"י דאסר לקמן בגמ'), אם הגדון על אותו פסולת

דרישא, ולפ"ז שריית הכרשינין מפרידה הפסולת מבין הכרשינין, (ולא שממחה את הדבוק בהן), וכענין מדיח ושולה דר"ג, וממילא הא דשפין אותן לא קאי על הפסולת דרישא, שהרי אינה דבוקה כלל וא"צ שיפה, וזה מסייע למשנ"ת בירושלמי דהשיפה להפסיד הקליפה.

בדברי המ"ב שלמד משיפת כרשינין לפי אה"ח 1234567 שנתלכלך

י"ת בדין הדחת פרי שנתלכלך בעפר וכי"ב, יעוי' במ"ב סי' שיי"ט ס"ק כ"ט

שלמד מהא דאין שורין את הכרשינין, ופרש"י שמציף עליהם מים בכלי להסיר מהן הפסולת, דה"ה שאסור ליתן מים על תפוחי אדמה כדי להסיר האבק והעפר מעליהם, וכבר כתב אאמור" (שליט"א) זללה"ה שאין ללמוד מכרשינין שהפסולת מעורבת בהן, וכדתנן נמי בקטניות מדיח ושולה, אבל להדיח פרי מפסולת הדבוקה בו הר"ז תיקון האוכל כהדחת כלים ואינו בכלל בורר, שהאוכל חשיב מבורר והפסולת נטפלת אליו כלכלוך שע"ג הבגד, שאין בכיכוסו משום בורר, שהבגד אינו כמעורב עם הפסולת שעליו, אלא הפסולת כחלק מן הבגד, שהוא עצמו צריך תיקון, אבל אין כאן תערובת.

ואין ללמוד איסור מהא דאין שפין את הכרשינין ופרש"י ג"כ משום בורר שמסיר הפסולת הדבוקה בהם, דהתם זהו סדר תיקונם של הכרשינין, וחשבינן לשיפשוּפן מלאכה חשובה, אבל פסולת שנדבקה במאורע לפרי או מעט עפר הדבוק מגידולו, לא משוי ליה כמעורב, ואין הברירה כהפרדה אלא תיקון גוף המבורר כבר, ולפמשנ"ת לעיל מהירושלמי הראשונים ז"ל הרי שיפת הכרשינין היא להסיר קליפתן ואיסורן משום דש, ואפי' אם מסיר פסולת, היינו פסולת טבעית שמכסה על הכרשינין, ולא עפרורית שנדבקה בהן.

בקטניות אף עפר הדבוק בהן בכלל בורר

מיהו נראין הדברים דבקטניות אף עפרורית הדבוקה בהן בכלל בורר, דפשטא דמדיח ושולה שהעפר יורד למטה הר"ז כולל גם העפר הדבוק בקטניות, ואמנם מה שנחלקו

ב"ש וב"ה אם נוטל אוכל או פסולת, היינו בקש ותבן או צורות שניטלין לעצמן, ולא בעפר הדבוק שא"א ליטלו בפ"ע אלא עם הקטניות, אבל יש חילוק בין קטניות לפירות גדולים, דכיון שדרך לבשל הקטניות הרבה ביחד, חשיבי הכל כגוף אחד, והעפר כמעורב בתוך הדלי של העדשים, [כעובדא דביית ר"ג], וכמו שאם יוציא מן הדלי מקצת העדשים שיש עליהם עפר, ידחשבו כבורר פסולת כיון שמתקן העדשים שבלי העפר, ה"ה אם נוטל העפר לחוד מן העדשים, מתייחס התיקון לכל העדשים שבדלי, ואין זה דומה למסיר פסולת מפרי גדול, שלגבי הפרי אין הפסולת כתערובת.

אוצר החכמה

ולפ"ז ה' אפשר לומר דהיינו נמי טעמא דכרשינין ששיפתן כבורר לפרש"י, שהרי כרשינין ג"כ קטנים ונאכלין יחד כעדשים, וחשיב כל אחד כפסולת כתערובת הזו, אבל נראין הדברים דפסולת דכרשינין אינה כעפרורית, אלא קליפה קשה וכי"ב, שכל תיקון מתייחס לאותה כרשינה, וככה"ג י"ל שאינם כפסולת לגבי שאר הכרשינין, דהא חזינן שלאחר שרייתן עדיין צריך לשופן, וש"מ שהפסולת שבהן דיבוק טבעי, ולא כעפרורית מן הקרקע, ואמנם מה"ט אמרו בירושלמי דאיסורו משום דש, וכמשנ"ת לעיל.

ולדאמור נמצא דכמו שמדיחין כבשים ושלקות כמ"ש בשו"ע סי' שי"ח ס"ד בתרנגולתא דר' אבא וכי"ב, וכמשנ"ת לעיל ס"ק ט"ז מדברי הראשונים ז"ל ביוהכ"פ, [ועיי"ש בשם הריטב"א שאסרן], וכ"כ במ"ב סי' שכ"א ס"ק כ"א שמותר להדיח בשר מדם בעין שעליו, עיי"ש, וכמו שמדיחין כלים, ואפי' עור שיש עליו לשלשת נותנין עליו מים עד שתכלה, ה"ה דשרי להדיח פירות, דלכלוך שנדבק לפרי לא משוי ליה תערובת, אלא שהפרי המבורר אינו נקי, וכרחיצת ידים ורגלים, מיהו בקטניות וכי"ב שמשמשין יחד לבישול ולאכילה, ואין מדיחין כל גרגיר

לעצמו, הרי הפסולת הדבוקה באחד כפסולת לשאר הקטניות, ואסור להדיחן או לנערן, (אבל כלים קטנים אינם בכלל הזה, כיון שאינם משמשין יחד לתבשיל וכי"ב).

בפי' ר"ח דניפוץ עפר הוי דש

מיהו בפסולת הדבוקה משעת גידולו, יש לדון בזה מפ' ר"ח והערוך שפי' מ"ש ע"ג ב' דהמנפץ חייב משום דש היינו המנפץ את הפרי מעפרוריותו, ונראה דאין שייך לדון משום מפרק אלא כשהפרי מתפרק מן הדבר שמכסהו אבל מעט עפרורית הדבוקה על תפ"א, לא שייך לומר שהפרי מתפרק מן העפר, ושייך רק לומר שהעפר מתפרק מן הפרי, ומלאכת מפרק שייכא רק בפרי המתפרק ונעשה מתוקן ע"י פירוקו, ולכן שייך ד"ז רק בעפרורית המכסה את רוב הפרי, שהוא כמתגלה מקליפתו ע"י הניעור הזה, ומודה הר"ח בטומן לפת וצונות בעפר דתנן בפ"ק דכלאים שניטלין בשבת, ע"י שבת נ' ב', שמדיחין אותן ומסירין עפרן ביד או במים, דהדחת פירות לא מיקריא מפרק כלל, וה"ה בניפוץ דשרי, [ובעיקר הפירוש בגמ' אין נראה כן דעת הראשונים ז"ל דמסתמא נקטו כפרש"י, ע"י לקמן ס"ק י"ט], ודבריו מתפרשים במיני קטניות שמוציאין אותן עם העפר ומנעירין העפר בכברה ומגלין הקטניות, מיהו ע"י מעשרות פ"א מ"ו הקטניות משיכבד ואם אינו כובר כו' הרי שא"צ לכבד בכברה.

לענין הלכה בדין ניגוב הפסולת, ובדין הדחה ושרייה במים והדחת כבשים

ולענין הלכה כתב אאמור" (שליט"א) זללה"ה דלנגב הלכלוך מן הפרי מסתברא להקל לאכול לאלתר, וכן ראיתי כתוב בשם מרן זללה"ה שאמר שמסתברא דלשטוף תחת הכרז מותר כמו שמותר לנגב פירות, וסיים אך צ"ע בזה, ובדינים והנהגות כתוב משמו לאסור השטיפה, ומ"מ למדנו דפשיטא ליה שהניגוב מותר, ונראה דה"ה שיכול להרטיב

הלכלכוך ולהסיר ביד, דחומרא דמים היא רק כשהפעולה נעשית ע"י המים, ולא כשמרכך הפסולת ע"י המים ואח"כ מסירה בידו, וכ"ז בפרי גדול שנוטלו לאכלו, אבל בפירות קטנים שנפלו ע"ג קרקע, והם נאכלין יחד, אין לנגבם אחד אחד, אלא כשאוכל מה שניגב מיד.

ולשרות במים שתרד הפסולת מעצמה, בקטניות שנאכלים בתבשיל כאחד יש לאסור מעיקר הדין, ואע"פ שדבוקין לפרי, כעדשים וכיו"ב, אלא שד"ז אינו נוגע למעשה בשבת שדברים אלו צריכין בישול, מיהו אם נפלו עדשים מבושלין ע"ג קרקע אסור לשרותן במים להסיר העפר, וכן להדיחן יש לאסור, [ואיסורן מדרבנן כמבואר בירושלמי, ועמ"ש"כ לעיל בדברי הבה"ל], ובעפר תלוש שמעורב בין החתיכות ודאי יש איסור. **בבב. בגל. הפירות. אוצר החכמה.**

ופרי גדול שנאכל כל אחד בפ"ע כתפוחים ואגוזים אם נתלכלכו בעפר וכיו"ב יש ליהרר שלא לשרותן במים להסיר הפסולת הדבוקה בהם, וכן שלא לשטפם במים תחת הברז וכיו"ב, אבל מעיקר הדין נראה שאין בזה משום בורר, אלא דכי היכי דמחמירין בקילוף פירות כש"כ בהסרת הפסולת, וכיון שאנו חושבין הפרדה בגוף אחד למלאכת בורר, ושרינן קילוף פירות רק לאלתר, ממילא כאן יש לדון הסרת הפסולת ע"י מים כביריה ע"י כלי כשינוי, מיהו לפ"ז הי' ראוי להתיר בשטיפה תחת הברז, ולא דמי לביריה בכלי כלל, וכמו שכתבו בשם מרן זלה"ה דמי לניגוב, מיהו בדינים והנהגות כתוב משמו דאסור, וביאר דהו"ל כפסולת מתוך אוכל, וצ"ל לפ"ז דס"ל דבניגוב ביד אפשר למשוך הפרי ויחשב אוכל מתוך פסולת, משא"כ בורם מים שמתייחס לפסולת.

כבשים ושלקות ומלוחים מבואר בסי' ש"ח ס"ד דשרי להדיחם, וכ"כ במ"ב סי' שכ"א ס"ק כ"א דלהדיח בשר מדם שרי,

ולפ"ז ה"ה פרי שנפל למשקה שאינו ראוי, דאין יתרון במה שהדם יצא מבשר זה, והדחה ממשקין מתייחסת לאוכל שטופחין על פניו, וחשיב כאוכל מתוך פסולת, כמו בניגוב שכתבנו להתיר.

הדש והמנפץ והמנמט כולן מלאכה אחת הן בפי' רש"י ור"ח

יב. ע"ג כי תנא הדש והמנפץ והמנמט כולן מלאכה אחת הן, פשטות הדברים כפרש"י דמייירי בהוצאת האוכל מן הקליפה דומיא דדש, כענין שמתפרש בברייתות לעיל דקוצר תבואה ובוצר ענבים מלאכה אחת הן, וכן הוורע זרעים וטוטע ייחור, וה"נ דרך הוצאת גרעיני הפשתן והצמר גפן היא בניפון וניפוט, שהם במקום דישה בתבואה, אבל מה שפי' ר"ח (וכן בערוך ערך דש), דניפון מעפר וניפוט מלילות צ"ע, דאם מלילות היינו בתבואה בידים במקום במורג חרוץ ובורגלי בהמה, א"כ לאו מלאכה אחת הן, אלא תולדה דדש כי אורחיה, וגם בסתמא חשיב שינוי כמ"ש רש"י ביצה י"ב ב', שאין דרך למלול אלא לאכילה לאלתר, ועוד שהרי התיר למלול בשינוי לדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש וש"פ, וש"מ דמלילה אינה עיקר מלאכת דש, ועו"ק דמ"ש ששינה הלשון לקרוא המלילה ניפוט, הרי כבר שנינו במתני' לשון מולל, וקורב הדבר דאי הוה שמיע ליה פרש"י שדרך פשתן וצ"ג בניפון וניפוט הי' מקבל פירוש זה.

איסור ניפון העפר צ"ב

ומה שפי' ר"ח דניפון העפרורית מן האוכל מיקרי דש, צ"ע היכי דמי, שהרי אם תופס הפרי בידו ומנפץ עפרורית שעליו, לא שייך לומר שפירק הפרי מן העפר, שהפרי כבר ניכר ומגולה לעצמו, והעפר הוא שנתפרק מן הפרי, ומלאכת מפרק ודש היא בגילוי או פירוק הפרי מקליפתו וחיבורו, וה"נ מסתברא דהטומן לפת וצננות בקרקע דניטלין בשבת יכול להסיר העפר הנדבק בהן, וא"כ לא

משכח"ל אלא בפרי שכולו או רובו מכוסה בעפר מברייתו, ותופס בעלין ומנפץ ממנו העפר ועי"ז הפרי מתגלה, וגם בזה הדין מחורש, ומיושב שלא הזכירו ד"ז, חדא מפני שהעיקר כפרש"י וכמ"ש"כ לעיל, וגם האסור לפי ר"ח אנטו מצני כלל.

אוצר החכמה

במ"ש ר"ח והערוך דבורר הוא רק בפסולת שאינה דבוקה

כתבו ר"ח והערוך שם דמלאכת בורר היא רק בפסולת המופרדת מן האוכל ומעורבת עמו, אבל פסולת הדבוקה באוכל חיובו משום דש, ולכן קליפה שצריכה פירוק ועפרורית שצריכה ניפון להפרידה מן האוכל אינה במלאכת בורר אלא במלאכת דש, וכתב אאמור"ר (שליט"א) זלה"ה בס"ק י"ט שאין כן דעת ש"פ, שהרי פירשו אין שפין את הכרשינן משום בורר, [ובאמת בזה מפורש בירושלמי משום דש], וכן בקליפות דגו משום בורר, [ובאמת בירושלמי שם מבואר דמייירי בקליפות שכבר נפרדו והם מעורבות, שהרי אמרו כד מברר בקליפתא או כד מברר בקליפתייה], וכן הרמב"ן והר"ן ע"ד א' אמרו שהאוחז בחתיכה לאכלה ומצא בתוכה פסולת מותר להוציאה, דחשיב דרך אכילה, וש"מ דיש בה משום בורר אע"פ שמחוברת בתוך החתיכה, ואפשר לרחות דהתם מייירי בפסולת שנתערבה בחתיכה, כאותה ששינו ככר ובתוכו מעות עיגול ובתוכו חרס, דאע"פ שהפסולת דבוקה בחתיכה, הרי היא כדבר נפרד, ולאפוקי פסולת המחוברת כדבר מטבעו, מיהו פשטות דברי ר"ח שגם ככה"ג אין בו משום בורר, והטעם כיון שהחתיכה מבוררת לעצמה, והפסולת הוא כקלקול בחתיכה ולא כתערובת, וכקליפת הפרי שאינה כתערובת.

ואפ"ר דבאמת מה"ט פשוט שהוא מותר כמ"ש הרמב"ן והר"ן, ולא דוקא כשתופס בה לאכילה, אלא כל שהחתיכה

מבוררת חשיב תיקונה תיקון האוכל ולא ברירה, ומוזה למד הרמב"ן לפחות מכשיעור לאלתר שיחשב דרך אכילה, ואמנם הזכיר הרמב"ן כשתופס בחתיכה לאכלה, אבל יסוד ההיתר הוא מפני שהחתיכה מבוררת לתפוס בה לאכילה, ואינה חסירה תיקון לברר גופה לאכילה, ומה"ט גם קודם שתופס בה לאכילה יהא מותר, כמו שפשוט לרמב"ן דפסולת מתו"א מותר, דתיקון האוכל מיקרי דרך אכילה ולא מלאכה, ואפשר דקודם שתופס בה לאכילה יש לאסור מדרבנן, כיון שמתעסק בתיקון הפסולת מהאוכל, מיהו פשטות דברי הרמב"ן דההיתר מפני שתופס בה לאכילה, ומה"ט חשיב כאוכל מתו"פ אע"פ שמושך הפסולת מן האוכל, מיהו באוחז בידו עדשים לאכילה אסור לבורר מתוכם הפסולת שאז אין הברירה מתייחסת לאוכל כלל, ולפי' ר"ח החילוק מפני שהם חתיכות נפרדות.

ביישוב הדברים בבה"ל בענין ברירת עצמות
אה"ח 1234567 והדג

בבה"ל סי' ש"ט ס"ד ד"ה מתוך הביא דברי המא"מ שאסור לבחור העצמות מתוך הבשר והדגים דהו"ל בורר פסולת מתוך אוכל דחייב אפי' לאלתר, והבה"ל כתב ללמד זכות עפ"ד היש"ש דבאיזה ענין שבורר האגוזים מקליפיהן לא מיקרי בורר אלא תיקון אוכלא בעלמא הוא, דכיון שהעצמות והבשר בחיבור אחד לא מיקרו פסולת מתוך אוכל, שאין שם פסולת עליהם אלא כשנפרדו ומעורבין עם האוכל, וכדשרינן בקליפי פירות לקלפן לאלתר, ומרן זלה"ה כתב בסנ"ד סק"ד שאין ללמוד מקליפין שא"א להגיע לאוכל בלא הסרת הקליפין, הרי"ז דרך אכילתן, אבל בעצמות שאפשר ליטול האוכל והוא נוטל הפסולת, הרי"ז כבורר פסולת מתוך האוכל, שהרי אף קילוף פירות שם בורר עליו, דהא לאח"ז אסור.

ביאור ענין תיקון אוכל דלא חשיב בורר

מיהו לפמשנ"ת לעיל דעת רוב הפוסקים דקילוף פירות אין בו משום בורר כלל אפי' לאח"ז, והירושלמי מיייר בקליפין שנפרדו ומעורבין בין השומין הקלופין, מיושב מנהג העולם שלא נזהרו בהוצאת העצמות מן הבשר והדגים, ולא יתכן שלא יזהירו כן בשום מקום עד המאמר מרדכי, והרי שנינו מעבירין מעל השלחן עצמות וקליפין, ולא הי' מי שיוהיר שישנה סדר אכילתן בשבת ולא יציא העצמות מן הבשר והדגים, [וגם בחיי אדם לא הוכיר והירות בעצמות כלל], ולדעת הרמב"ן והר"ן דכשתופס בידו מותר, י"ל דסתמא הכי הוא, שהוצאת העצמות נעשית בזמן תפיסתן לאכילה, אבל ל"מ כן דהא בקערה ליכא קולא זו, ואפ"ה לא הזהירו בזה, וסתמן כפירושן שכולן נהגו **ביתוס** **בפירות** **העצמות** כדרכן. **אוצר החכמה**

1224567 תוס' חזקוני

והטעם כמשנ"ת לעיל דחתיכה המבוררת אע"פ שיש בה פסולת אינה בגדר בורר, אלא תיקון האוכל, וחתיכות בשר ודגים שבשלחן ובקערה נקראין מבוררין, ואין העצמות שבהן מגרעות בחשיבותן, לומר שהם חסרים תיקון, ואדרבה חתיכה שנתפרקה והוציאו העצמות, אינה ראויה להתכבד בפני האורחין, שנראית כפירורין ושיריים, וכן פרי יפיו בשלימותו אע"פ שקליפתו עליו וגרעיניו בתוכו, וכל כה"ג לא חשיב פגום בפסולת שבו, וממילא אין בהוצאת הפסולת שם בורר, אלא תיקון אוכל בעלמא, וכ"מ בפ"י ר"ח והערוך הנ"ל דכל המחובר לחתיכה אין בו משום בורר, [ודש לא שייך כאן כלל, שאין הפסולת מכסה את האוכל], ואף לדעת הרמב"ן והר"ן דמשמע שגם בדבוק לחתיכה שייך בורר, י"ל דחיבור טבעי של עצמות וגרעינין וקליפין אינו בכלל הזה, א"נ כל תיקוני אוכל חשיב כתופס לאכילה, שאין תיקון בהפרדתן מקודם, דלא שייך בהם ענין אוצר, אלא כל הוצאת העצמות בכלל סדר

אכילה, [מיהו יש עצמות גדולים שאינם בגדר הזה], וכ"כ המ"א בס"י ת"ק ס"ק י"ב דניקור הבשר מגיד הנשה וחלב לא מיקרי ברירה דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ור"ל דמיקרי תיקון האוכל, שו"ר במאירי שבת קל"ד א' שכתב ואין לפקפק בניקור הירך מטעם בורר שכל שהוא מחתך בידו אינו נקרא בורר, וזה כמשנ"ת.

לענין הלכה בכל הנ"ל

מיהו למאי דק"ל להלכה להחמיר בקילוף פירות, יש להחמיר גם בעצמות וגרעינין, ואין לסמוך על מציאת העצמות ועל אכילת המוח שבהן או משהו בשר הדבוק בהן, דסו"ס פסולת מיקרו, והר"ז פעולת ברירה ותיקון, כבורר המון והסובין והמורסן ומשליך לבהמתו, דמסתברא דחייב, מק"ו דבורר תורמוסין מפסולת שלהן, דהני פסולת גמורה נינהו, אלא שהבהמה אוכלת פסולת, משא"כ בתורמוסין דסו"ס אוכל נינהו, וכן בגרעינין אין חילוק אם ראוי תוכן לאכילה [ע"י הדחק, או בתיקון לאכילה יפה כגרעיני דלעת], דסו"ס הוצאת הגרעינין ברירת פסולת מאוכל היא, אלא שגם הפסולת ראויה קצת, מיהו יש מקום לומר דקליפין חמירי, דהא אשכחן מלאכת דש בקליפות, אבל עצמות וגרעינין תיקון אוכל חשיבי.

ומסננין את היין בסודרין בו' בדעת רש"י **והרשב"א** **בד"ץ** **סינון** **יין** **עכור** **משמרים** **בסודרין** **כ' קל"ט** **ב' מתני'** ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית, פרש"י מפני הקמחים, ומשמע מזה דיין עכור אפי' בסודרין אסור, דהא יין עכור היינו מן השמרים כמבואר בגמ' דמיינתין עלה מטורד את השמרים, ומזה שפרש"י דוקא מן הקמחים ש"מ דמן השמרים בכל גונא אסור, אבל הרשב"א והר"ן פי' מתני' ביין עכור ואפ"ה שרי בסודרין מפני שזה שינוי, דכיון דאפי' במשמרת אינו חייב ביין עכור, לכן התירו

בשינוי, וכ"נ בגמ' דס"ד דיין עכור מותר לסננו במשמרת, ולית לן לחדש דלמסקנא יש בזה חיוב חטאת, וניחא בזה טפי מה שהתירו בין הגתות, כיון דלעולם יין עכור אין בו חיוב.

שריר **בב"י** **שכ"כ** **בדעת רש"י** **מדכתב** **מן** **הקמחים** **וכמש"כ**, מיהו כתב בשם המ"מ דהרשב"א מפרש יין עכור שלא מן השמרים, ועיי"ש בב"י שביאר הדברים, וזה מחודש שהרי הרשב"א ביאר דמייירי בעכור קצת, ואמנם פשטות הלשון משמע דר"ל שגם העכור אין בו שמרים אלא קמחים וקסמין, אבל אולי יש לדחוק דמ"ש המ"מ וגם אין בו שמרים כלל אצלול קאי, דלשון המשנה מסננין משמע שצריך סינון, ואי בצלולין הרי אין בהם שמרים כלל, דדוחק לפרש עכורין בלא שמרים, שהרי בכרייתא מבואר דעכורין משמרים, (וכ"מ בב"מ מ' ב'), וכ"נ בר"ן דאזיל בשיטת הרשב"א, אבל הב"י וכן בבגה"א פי' גם דעת הר"ן דמייירי בעכור מקמחים ולא משמרים, שהרי בתחלת הדברים העתיק לשון רש"י, מיהו בחדושו לא העתיק לשון רש"י [ועל הרי"ף דרכו בכך], ופשטות דבריו דאף בעכור משמרים שרי, ולפנינו ברשב"א ליכא סיומ דברי המ"מ וגם אין בו **שמרים כלל**. **אוצר החכמה**

1234567 תוס' חזקוני

בדברי הרשב"א דמתני' ביין עכור שהוזכר בגמ' **לפי'** **הרשב"א** **והר"ן** **מייירי** **מתני'** **ביין** **עכור** **שכגמ'**, והא דלא סייעו מזה לזעירי דעכורין במשמרת לא, משום דהו"מ למידחי דמתני' בעכור ביותר כשמרים עצמם וכ"כ הר"ן, א"נ הו"מ למידחי דאת היין לאו דוקא ור"ל את השמרים להוציא מהן היין, וכ"כ הריטב"א, ולמסקנא דזעירי דבין הגתות שנו, מפרשין מתני' ביין עכור דבסודרין שרי, אבל לשון הגמ' סתום, דהו"ל לאחריי ממתני' בקושיא או במסקנא, ומזה משמע דמתני' לא מייירי ביין עכור משמרים שכגמ', אלא במסנן

את היין מפני הקמחים או מחרצנים וזגין, ואע"פ שאין דרך לשתותם עם הקמחים שרי בסודרין, אבל יין עכור משמרים אפי' בסודרין אסור, וזה כפי' רש"י וכפי' הב"י בדעת הרשב"א, והא דלא מיייתו מינה בגמ' ליין עכור, ד"ל דיין עכור אפי' במשמרת מותר, דחשיב מין אחד וכמו בין הגתות, דשמרים ויין חד מינא הוא, ועוד שהרי בשעה"ד שותין אותו עם השמרים ואינו פסולת גמורה, אבל קמחים או קסמין חשיבי טפי פסולת, ולמסקנא יין עכור חמור טפי דאפי' בסודרין אסור.

ואפשר **דסודרין** **וכפיפה** **מצרית** **אינם** **ראוין** **לסנן** **משמרים** **כלל**, שצריך נקבים דקים ביותר, ואמנם מצינו בסוטה שנותנין קמח בכפיפה מצרית, ושופכין ביצה ע"ג סודרין לטגנה לעיל לית ב', מ"מ אין בזה לעכב השמרים שהם דקים ביותר ועוברים עם היין, ובוזה ניחא שלא הזכירו בגמ' סינון זה, שהרי הדבר פשוט שאין סינון זה ליין עכור שאינו נצלל בסודרין, ומיושב בזה שלא התירו שום סינון משמרים, אבל מהא דגזור בגומא וטפח ופרונקא משמע דדמי למשמרת, ואם אינם ראוין לשמרים לא הי' צריך לגזור כ"כ, שו"ר במאירי שכ"כ בשם הראב"ד, והקשה עליו דסודרין נקביהם דקים, וכ"פ בהשלמה בהראב"ד, וערמב"ן שכתב דבצבתא אפומיה דכונתא השמרים עוברים ואפ"ה גזור משום דמיחויי במשמרת, וכ"כ הר"ן, וא"כ י"ל דה"ה בסודרין וכפיפה מצרית.

בעיקר הענין אם יש איסור בורר בגוש ונוזל

ולפי'? נראה דסינון מחרצנים וקמחים אין בו משום בורר כלל, דלאו משום שינוי שרינן בסודרין ובכפיפה מצרית, דלקמחים אין בזה שינוי במלאכה, אלא שלא יראה כמשמר משמרים, או כעובדין דחול, לכן אסור במשמרת, ובגומא וטפח, דמיחויי במשמרת, אבל מדאורייתא גם במשמרת מותר, והכי משמע מצינייתא דאפומא דכונתא, דבפשוטו

אין בזה משום שינוי, ולא מיירי בצלולין דהא במשמרת ג"כ מותר, וולשון הרמב"ן דקסמין וטינופת לא עברי והשמרים עוברין, וש"מ דאין בזה משום בורר כלל, ורק משום מיחוי כמשמר משמרים יש לאסור.

ויש לעי' מ"ט לא חשיב בורר בקמחים וחרצנים שביין, ואפשר דהיינו מפני שהגוש נברר מאליו, כגון ששוקע או צף, ולכן אין ע"ז שם מלאכה, אע"פ שמתוקן יותר לסננו במסננת, ועוד שאפשר לשפות המשקה מלמטה או מלמעלה בלא הפסולת, ועוד שבקל יוצא ע"י המסננת, דמאליו הוא עובר ומסתגן, ולא חשיבא מלאכה גמורה, (והמים לגבי גוש כאויר וערפל ועשן דמו, שאין הגוש נעשה כחד עם המים), ול"ד לשמרים שהיין שבהם מעורב ביותר וכבלוע דמי, וגם במסננת אינו עובר מיד בשטף, אלא מסתגן והולך טיף אחר טיף, וכ"כ הרשב"א קל"ח א' בטעמיה דר"א דמותר לשמר מפני שמסתגן מאליו, ול"ד למרקד ובורר שצריכין מעשה, ורבנן סברי דדוקא בגוש המעורב בצלול הדין כן, אבל לא ביין שבשמרים, ואפשר דכיון שמסתגן בקל לא חשיב כפסולת לגבי היין, אלא כגרעינין ועצמות, דלא טרחי אינשי לבררו לאוצר, אלא סמוך לשתייתו מסננין אותו, והר"ז כגוף אחד המבורר, שאין תיקונו כמלאכה אלא תיקון האוכל, (ועריטב"א הנדמ"ח שכתב בעי"ז בטעמיה דר"א דשבי). **אוצר החכמה** [אחי"ת 1234567](#)

בסוגיא קל"ח א' דמספק"ל סימור מאי

ובזה מובן מה שדרנו קל"ח א' שימר מאי, ומשום מאי מתרינן ביה, כיון שאין לנו עוד סינון שחייבין עליו חטאת, אלא המשמר, וכיון שכל ברירת משקה מגוש מותרת, ונתחדש בשימור דיין משמרים דחשיבא מלאכה, נסתפקו בגמ' אם זה כמרקד, כיון שמסננו ככנפה והפסולת למעלה, או דכבורר בלבד חשיב, ואין לזה חשיבות של מרקד, כיון שאינו צריך לרקד כל התערובת להוציא האוכל.

בדברי הרשב"א דטעמיה דר"א דשרי, ובדין יין עכור

ולדעת הרשב"א והר"ן דין עכור התירו בסודרין משום דהוי שינוי, ע"כ דאפי' במשמרת פטור, והיינו כשאפשר לשותתו עם הפסולת, וכדס"ד בגמ' דשרי אפי' במשמרת, וקצת משמע דאף במים עכורין הדין כן, ואע"פ שלא היו גוף אחד כיין ושמרים, וע"כ הטעם משום דהשתא כגוף אחד חשיבי, אלא שאפשר להפרידם ע"י סינון, ודוקא במשקין שיין ענין זה שהם כגוף אחד ממש, אבל יבש ביבש בכל גונא הו"ל כאוכל ופסולת או כשני מיני אוכלין, וכמ"מ פ"א מיהכ"פ ה"ג כתב דבראוי ע"י הדחק איסורו מדרבנן, ומשמע דמדמה אוכלין ליין עכור, ול"ד לשנו מיני אוכלין שהם טעמים חלוקים, אבל באותו מין הנאכל בשעה"ד אינו כפסולת, וה"ה יין צלול ויין עכור לא חשיבי כאוכל ופסולת, וסינון היין הצלול כהפרדתו מיין עכור חשיב, ואע"פ שמוציא הפסולת הגמורה, מ"מ כ"ז שלא הוציאה הרי הכל גוף אחד הנאכל כולו בשעה"ד.

בדין יין מלא קסמין שאינו ראוי לשתיה אבל אין בו שמרים כלל

ולכאורה לדעת הרשב"א והר"ן אין להתיר יין מלא קסמין ופסולת שאינו ראוי לשתיה, אפי' בסודרין, דלא התירו אלא יין הראוי בשעה"ד שאין בבירורו איסור דאורייתא והתירו בשינוי, ואפי' במסננת שהשמרים עוברים בה אסור, דאין זה שינוי, דדוקא סודרין וכפיפה מצרית הוה שינוי, וא"כ אפי' ראויין בשעה"ד אסור במסננת כוונת מדרבנן, דהו"ל כמשמרת, אבל אם מפרשין שריותא דמתני' משום דקמחין וקסמין לא חשיבי תערובת ביין, יש להתיר אפי' מרובין שא"א לשותותן ואפי' במסננת העשויה לכך.

ולעומת זה ביין עכור משמרים, שראוי לשותתו בשעה"ד, לדעת הרשב"א והר"ן יש להתיר בשינוי, לפמ"ש"כ בדעתם

ז"ל, אבל הביי והגר"א פירשו דבריהם בדליכא שמרים דוקא, ע"י לעיל בזה, וכן לדעת רש"י דמתני' בקמחים וכיו"ב, וכן הרמב"ן שהזכיר קסמין וטינופת בדר"פ, ולא פירש דמתני' למסקנא בעכור, אין לנו מקור להתיר סינון משמרים כלל אפי' בשינוי, דסינון יין דמתני' לא מיירי משמרים, וכן נקטו הביי והגר"א גם בדעת הרשב"א והר"ן, וכ"מ בראב"ד והשלמה דסודרין וכפיפה מצרית אינם מסננין משמרים כלל, אבל בטור נראה דין שיש בו שמרים **מותר** לסננו בסודר ובכפיפה ולא במשמרת (ובקסמין דדמו למשמרת), והוא הנקרא יין עכור דומיא דמים עכורין, וזה כמ"ש"כ בדעת הרשב"א והר"ן.

ובלבד שלא יעשה גומא כו' ובדין עשויה כגומא, ואם עשה גומא האם חייב

כא. שם גמ' ובסודרין ארשב"ח ובלבד שלא יעשה גומא ובכפיפה מצרית אמר רחב"א א"ר ובלבד כו', פי' שיש בה גומא מעיקר צורתה, לכן יעשה שינוי שלא יגביה, ואפשר דלכך שנה התנא כפיפה לומר דאע"פ שיש בה גומא מותר, והא דלא אמר רב דינו בסודרין, י"ל שזה נלמד מדינו בכפיפה.

לפרש"י דסינון מקמחים אין בו משום בורר, ומדאורייתא אף במשמרת מותר, א"כ האיסור הוא שמא יאמרו שהוא משמר, אבל לפי הרשב"א דבמשמרת אסור והכא משום שינוי הוא דשרינן, י"ל דכשעושה גומא אין זה שינוי, שגם בסודרין נוה לסנן, מיהו י"ל דמ"מ הוי שינוי, אלא דמיתוי כמשמרת. - להמפרשים משום אהל, נראה כפי' ר"ח דהוי גזירה משום שנראה כמעמיד משמרת, ולכאורה הו"ל גזירה לאיסור דרבנן.

האי פרונקא אפלגיה כו' הטעם דחמיר כיון עשוי לשימושי החבית

שם אמר רב האי פרונקא אפלגיה כו', נראה דכיון דפרונקא מיוחד לסגור בו הקנקן וגם לסנן בו, לכן לא הוי שינוי אא"כ יכסה

בו רק חצי הקנקן ויסגן במקום שהחצי מכסה, משא"כ בסודרין וכפיפה מצרית שמציאותם מוכיחה על שינוי ולכן סגי בזה שאינו עושה גומא או שאינו מגביה טפה, ואפשר שהופך הכובא על הפרונקא ושוּפך מהכובא דרך הפרונקא, ולכן לא שיין שלא יעשה גומא, **שכל הכובא היא הדפנות של הפרונקא, ודמי אוצר החכמה** למשמרת.

חידושו של ר"פ דאע"פ שהשמרים ג"כ עוברים מחוץ כמשמרת

שם אר"פ לא ניהדק כו' משום דמיתוי כמשמרת, יש לעי' אם בכולהו הטעם משום דמיתוי כמשמרת, למה הזכיר ר"פ טעם זה בדבריו, [וכנראה מה"ט פירשו הראשונים ז"ל דטעמא דאינך משום אהל, וכדמשמע נמי משיעור טפה], ואם נימא דסודרין וכפיפה מצרית ופרונקא מועילין גם לסנן השמרים, אלא שמסנן בתוכן יין ולא שמרים, י"ל דבצינייתא הרי השמרים עוברים כמ"ש הרמב"ן והר"ן, וקמ"ל דאפ"ה אסור משום דמיתוי כמשמרת, [כיון שאינו עושה בהם שינוי, או דבסודר וכפיפה ידוע שהם כלים אחרים, אבל בצינייתא מיתוי כמשמרת גמורה], ולפ"ז אה"ג דבכולהו הטעם כן, ור"פ הוצרך לבאר, כיון שהי' מקום לטעות דלא דמי למשמרת.

בג"י הרי"ף דשמו שיכרא בעבתא

ואפשר דבכל חבית יש שמרים, וכיון שנותן לתוך הכונתא כל מה שבחבית, הרי"ז נראה כמשמר, משא"כ באינך שאינו מעביר לתוכן השמרים כלל, ובוה מיושב גרסת הרי"ף והרמב"ן והרי"ז ובהגהות הבי"ח דבי ר"פ שפו שיכרא ממנא למנא בצבתא, דכיון שאינו מסנן בתוכן את השמרים מותר, ופריך בניצוצות הסמוכין לשמרים שאסור לסנן, [ועי' תולין ס"ז א' אריה לא לישפי אינשי שיכרא בצבייתא באורתא, ופרש"י שמסננין אותו דרך עצים וקשים דקין, וש"מ דהכי אורחא למישפי

מהחבית], וכ"פ בפסקי הרי"ד דשפו בצבתא לסננו מקיסמין וטינופת דשרי, ורק משמרים אסור, וניצוצות היינו המעורבין בשמרים, שו"ר ברמב"ן בהדיא שפי' דלא ליהדק כו' פי' וישמר בה כו' דאיכא קיסמין וטינופת דמערב בהו [פי' בשמרים] ולא עברי דמי למשמר, כו' והא איכא ניצוצות, היינו טינופיה דאמרינן כו' וכשמגיע לניצוצות משליך הן ופסולתן כו'.

לשון הגמ' לא ליהדק האם הוא בדוקא, ובדברי הראב"ד בזה

לשון הגמ' לא ליהדק, בפשוטו אורחא דמילתא הוא, שא"א להניחם שלא בהיודק שיפלו לתוך הכלי, ולא מיירי בהיודק שבין הקשין והקיסמין זה לזה, אלא בהכנסתם בדוחק בין דופני הכלי, וכ"ג לשון בחזקה שפרש"י, אבל הרשב"א כתב בשם הראב"ד דכשאינו מהדק הו"ל כפלגא דכובא ושרי, ויש להסתפק אם כונתו שמיניח ע"ג הכלי שלא בהיודק, או דר"ל שאינו מקרב הקיסמין זה לזה בהיודק, ובבה"ל סי' שיי"ט סי"ג פירש כונתו שאם עושה ריוח בין הקשין והקיסמין מותר דלא מיחזי כמשמרת, ודקדק ע"ד הטור שלא הזכיר דדוקא בחזקה, ולמש"כ נראה דהטור מפרש כפשטה שאין שייך הגתה הקיסמין שלא בהיודק, [וכן מתפרש לשון בחזקה שבשו"ע, ומקורו ברש"י, מרלא קאמר דבוקין ומהודקין זל"ן], ולהראב"ד צריך לפרש שמפסיק ביניהם באופן שניכר השינוי, כמו בפלגא דכובא, ועדיין מועילין לסינון מקיסמין וטינופת, וגם במהודק אינם מעכבין השמרים כמ"ש הרמב"ן והר"ן, ויותר נראה דשלא בהיודק היינו שמיניחם ע"ג הכלי ולא מכניסם בדוחק, אבל כשיש ריוח ביניהם אינם מסננין ¹²³⁴⁵⁶⁷כלל.

ברש"י וברמב"ם נראה דעלולין היינו דוקא בלא קיסמין כלל

כב. ברש"י וברמב"ם פ"ח הי"ד נראה דמים צלולין ויין צלול לא מיירי

בדאית בהו קסמין וכיו"ב, אלא צלולין ממש, והסינון מועיל לאיסטגוס שרוצה יין צלול ביותר, שהמשמרת תעכב מעט גרגירי עפר או שמרים שאינם ניכרין לשותה הרגיל, וז"ש ק"ט א' בטעמיה דועירי דכיון דמישתתי הכי לא מידי עבדי, ובפשוטו אין הכונה מפני שיכול לעכב הקיסמין שלא יכנסו בפיו, אלא שיכול לשתותן עם הפסולת הזו שאינה נרגשת לשותה הרגיל, ועי"ש ברש"י ותו' ור"ח, ולכן הזכיר רש"י הקמחים רק בסודרין דמתני', דועירי מיירי בסינון משמרים דקים ומועטים שאינם ניכרין, אבל אם מסנן מקיסמין לא שרינן אלא בסודרין ובשינוי דלא מיחזי כמשמרת, וזהו עובדא דחול שהזכיר רש"י בגומא, דהר"ל כמשמרת, שלא התירו במשמרת אלא בדלאו מידי עבדי, וכ"ג דעת הרשב"א והר"ן לפמשגת' לעיל דאף בעכוורין משמרים שרינן בסודרין, ובכלל זה עכוורין מקסמין וקמחים, וצלולין מיירי בדלא ניכר שום פסולת לרוב בנ"א, ולפי"ז נוחא דאסרינן צבייתא אפומא דכוחא, משום דכל סינון מפסולת צריך שינוי, ולא התירו משמרת אלא כשאינו מסנן פסולת הניכרת לעין, ואף למ"ש הב"י בשם המ"מ דלהרשב"א יין עכור מיירי בדליכא שמרים, מ"מ י"ל דצלול אין בו פסולת כלל.

בדברי הרמ"א שהביא דברי הסמ"ג והסמ"ק די"ש בו קסמין דקין

אב"י הרמ"א בסי"י הביא דברי הסמ"ג והסמ"ק דאע"פ שיש בו קסמין דקין מיקרי ראוי לשתיה בלא סינון, והוא בגדר יין צלול, ומדבריהם משמע דסודרין דמתני' ג"כ בצלול, וכמש"פ הגר"א בדעת הטור, אבל קשה מ"ט אסור לעשות גומא בסודר, הרי משמרת ג"כ מותרת, ואין מקום לאסור גומא בסודר אלא משום דמיחזי כמשמרת או שמא יבא לשמר, ושמא ס"ל כפי' בתרא דרש"י דהטעם שלא יסחוט, והמ"א בסק"י הביא מהתניא דקמחין קקסמין, וסיים וכ"כ רש"י, ובאמת כ"ה בסברא כמ"ש בבה"ל דכמו שמעט קסמין אינם

מעכבין השתייה, ה"ה מעט קמחים, וז"ל התניא ומותר לסנן היין כו' וכן אם יש יין שבו קמחים מותר לסננו כמפה או בכל דבר המסנן, ובלבד שלא יעשה גומא בסודר כדרך שהוא עושה בחול, וכ"כ בארחות חיים ובכל בו דמותר לסנן יין צלול מקמחים ויבחושיין אם אפשר לשתותו בלא סינון, אבל לא נחפרש מ"ש בתניא לאסור הגומא, שהרי משמרת גומא היא, וצ"ל משום דכשעושה כבחול יש לחוש שמא יסחוט וכמש"כ, אבל ברש"י מבואר דעוברין דחול ושמא יסחוט. ¹²³⁴⁵⁶⁷פי' **אוצר החכמה:** ניהו.

ולפ"ז למ"ש בשו"ע סי"א דטעמא דלא יעשה גומא הוא משום שינוי, א"כ מתפרש דסינון מקמחים צריך שינוי, וכן צ"ל לדעת הב"י דעכור מיירי בדליכא שמרים, וע"כ שהוא עכור מקמחים וכיו"ב, והרמ"א שהביא דברי הסמ"ג דבקסמין מיקרי צלול, י"ל דה"ה קמחים, והאחרונים שהגיהו במ"א דקאי אסודרין דעתם לחלק בין קסמין לקמחים, ויישבו בזה דברי הרמ"א עם דברי המחבר, דקסמין כצלולין, וקמחים כעכוורין, והטעם דקסמין מסתלקין לצודרין, והקמחים מתערבין ולכן קפדי עליהו, אבל במקור הדברים בראשונים נראה דקסמין קמחים, ¹²³⁴⁵⁶⁷וכמשנ"ם.

לענין הלכה בכל הנ"ל, ובדין מנסנת שעל הברז ולענין הלכה, בין עכור משמרים אע"פ ששותין אותו מדוחק יש להחמיר שלא לסננו אפי' בסודרין ובשינוי, כיון שהאחרונים נקטו שגם הרשב"א והר"ן אינם מתירין בעכור משמרים, וכן משמע במ"מ, וכ"ד הרמב"ם, וגם ברש"י וש"פ לא מצאנו היתר סינון משמרים, ולכן אע"פ שבטור נראה דמותר, וכ"ג בפשוטו ברשב"א וריטב"א ור"ן, אין להקל בזה, ואם הוא עכור ביותר שא"א לשתותו זהו דין המשמר שחייב חטאת, ואם הוא צלול באופן שסתם בנ"א אין מדקדקין לסננו, אע"פ שבמשמרת יתעכבו מעט שמרים

מותר לסננו במשמרת, דכיון ששותין אותו כך לא מידי עבדי, ואפי' איסטגוס שמקפיד לסננו מותר, ע"י להלן בדברי הבה"ל בזה.

יין שיש בו קסמין או קמחים מותר לסננו בשינוי, דהיינו בסודרין ובכפיפה מצרית, ושלא יעשה גומא ולא יגביה טפה, או אפלגא דכובא שלא יכסה כל הכלי בכגד, וה"ה במסנת שנקביה גדולים והשמרים עוברים בה, אבל לא במשמרת, ולא יהדק קיסמין וקשין או בגדים לסנן דרכן באופן שנראין כמשמרת, אע"פ שהשמרים עוברים בהם.

דאם רוב בנ"א אינם מקפידים ושותין אותו כך בלא סינון מותר לסננו במשמרת, אבל אין להקל בזה אלא בצלול שאין הפסולת ניכרת, [נכנסנת שנותנין על הכרו שמקלח מים מהצינורות שסתמן נקיים, ואם נתאסף פסולת בתוך המסנת יש מקום להחמיר, שהרי המים שבאין אצל המסנת מתערבין בפסולת ואינם ראויין לשת' עם הפסולת, מיהו יש מקום להקל כדין נותנין מים ע"ג השמרים שפרש"י דבמשמרת ג"כ מותר, ונפסק כן בשו"ע ס"ט, אע"פ שלדעת הרמב"ם וש"פ דמיירי בשמרים שבחבית אין מקור לקולא זו, מ"מ במים שאין לו שום ענין שיתערבו בפסולת זו שהרי אינם קולטים כלום מהפסולת יש להקל, ומ"מ טוב לנקות המשמרת קודם שבת, שו"ר בספר מרן וללה"ה סו"ס נ"ג שכתב להתיר בזה, ועוד כתב דאפשר שאינם מתערבין עם הפסולת שהיא נצמדת למסנת], דכ"ג דעת רש"י והרמב"ם וש"פ, ואמנם הרמ"א פסק להקל בקיסמין דקין, אבל במציאות אין לנו קיסמין ששותין אותן רוב בנ"א, ולא קמחים דבזה החמירו האחרונים ז"ל, ולכן אין להקל אלא בשינוי, ובשינוי אפשר להקל אף כשרוב בנ"א אין שותין כך, מיהו בהרבה פסולת צ"ע, [כיון דהרשב"א והר"ן שהתירו מיירו בשמרים שכשעה"ד שותין אותו עם השמרים, ואין לנו רא"י להתיר בקסמין וקמחים שאין שותין אותן, אלא מסלקין אותן לצודרים, ואמנם הב"י

פי' כותנם בקסמין וקמחים, וכ"צ ברין שהעתיק פרש"י, אבל למש"כ מתפרש קמחים דומיא דשמרים ששותין אותן כך, [שו"ר מובא לשון הלבוש דמעכבין הקיסמין ע"י השנים], ואמנם נראה לפרש"י דגוש בנוול לא מיקרי תערובת, וא"כ בכל ענין מותר, אבל אין לסמוך ע"י לדינא, ובלא"ה כתב במ"ב ס"ק מ"ב דבעבור טוב לחוש לדברי הרמב"ם. אה"ח 1234567

בדברי הביאור הלכה ברין איסטניס אם בטלה דעתו

בבה"ל ס"י ד"ה הואיל הביא דברי הפמ"ג במ"ז סק"ו דמי שהוא איסטניס ואינו יכול לשתות בלא סינון אפשר דלא אמרינן בטלה דעתו ולדידי' אסור, (בפמ"ג כתב דהכי משמע, וסיים וצ"ע, ונראה כוננו דמשמע שהמועטין שמקפידין אינם משונים, ואפ"ה התירו לשאר בנ"א, וממילא מי שמקפיד אסור כיון דלא בטלה דעתו), והדברים מחודשים דלא מצינו שדעתו של האדם תקבע מהות המלאכה, ול"ד לשני מיני אוכלין דאזלינן בתר דעתו, דהתם הפרדת המינין לכ"ז היא מלאכה, ודעתו קובעת רק בסדר האכילה, שאפ"י אם רוצה כעת לאכול את המין שאוהב פחות מחבירו ג"כ חשיב אוכל מתוך פסולת, אבל לאסור סינון יין בין הגתות לא מסתבר כלל שדעתו תקבע המלאכה, דכיון שאין כאן תיקון, מה בכך שהוא איסטניס ושמה בהידור מאכלו.

מיהו מצינו במנער טליתו קמ"ז א' ובשו"ע ס"י ש"ב ס"א דתלוי אם מקפיד עליה, וגם שם הדבר מחודש, אבל בבגד שייך התייחסות לבעל הבגד [עיי"ש בבה"ל] כיון ששימוש קבוע, ואם מכבס בגד שכמעט נקי חייב, אפ"י אינו מקפיד, דסו"ס יש כאן תיקון, אבל באוכלין אין הבעלים קובע כלום, ועוד דהתם יש חשיבות בתיקון בחדתי ובאוכמי, אלא דכשאנו מקפיד הו"ל כאינו מתכוין לחשיבות זו, אבל אוכל שמתוקן לאכילה, לא חל על שיפורו שם מלאכה.

קשיא לן ממתני' דאין נותנין לתלוי בשבת, וכמש"פ הרמב"ן.

ומהא דטורד יינה ושמריה יש לדקדק דמיירי בין הגתות שאינו חושש לתערובת השמרים, דבעלמא אין דרך לערב השמרים עם היין הצלול, אלא אדרבה מוציא היין הצלול תחלה, ואח"כ מסנן העכור מהשמרים, ולא בשופטני עסקינן שיעכיר כל היין שבחבית, אבל בין הגתות אורחיה בהכי, שהיין המסונן עם השמרים משובח יותר, מהצלול שירדו השמרים מעצמם, וגם עיי"ז יוצא יותר יין.

ומל"שון הברייתא נראה דאף בין הגתות אסור ליתן השמרים לחוד למשמרת, כיון שאינם ראויין כ"כ לשתי', וגם יש לגזור אטו המשמר בכל ימות השנה לאתר. **שעמפ. ב"ן. אוצר החכמה** **בגירסת המ"מ "ומסיקה לפני האורחין"**

במ"מ פ"ח הי"ד הגירסא ומסיק לפני האורחים ואינו חושש, וכן ברי"ד ורי"ז הגירסא ומניחה לפני האורחים בשבת, ונראה דאין הטעם משום דבעינן לאלתר, דהא לא בורר הוא כלל, ועוד דבורר בכלי אפי' לאלתר אסור, אלא ה"ק אם רוצה יין צלול ביותר להביאו לפני האורחים מותר, כיון שלכל אדם אף קודם הסינון הוא ראוי, אבל הרי"ד מסיים בה דמותר כיון שהוא בורר ושותה מיד.

בין הגתות שנו בפרש"י והרי"ף ורא"ש ורמב"ם **שם** תרגמה זעירי בין הגתות שנו, פרש"י שכל היינות עכורין ושותין אותן בשמריהם, ואמנם הצלול משוכח יותר, מ"מ לא חשיבא מלאכה וכטעמיה דזעירי דאי מישתתי בלאו הכי מותר, והרי"ף כתב דבין הגתות שעדיין היין חוסס ואינו צלול וגם הוא עכור מותר, ומשמע שר"ל דכיון שכל היין ע"כ מעורב בשמרים, אין חשוב תיקון כשיעכב מעט מהשמרים במשמרת, [וזה כגירסתו ברי"ף וגם הוא עכור, ולגרסת הרא"ש

וגם אינו עכור, משמע דר"ל שאפ"י עם השמרים אין בו חסרון דעכור, וזה כפרש"י], ולשון הרמב"ם פ"ח הי"ד שעדיין לא נפרשו השמרים מן היין יפה יפה וכל היין כגוף אחד הוא, ומשמע דר"ל שאין כאן אוכל ופסולת, דכולו אוכל אחד, וכשמצליל אוכל מאוכל לא חשיב בורר, שלא הפריד פסולת מאוכל, וכמו שוחט, מיהו הכא עדיף שגם השמרים בפ"ע ראויין לאכילה, דבין הגתות השמרים עצמם כבשר הענבים, ורק אחר התסיסה נפודין ונשאריה כעפרורית.

דבי ר"פ שאפו שיכרא בו' גירסת הרי"ף **"בעבתא" מיושבת טפי**

כד. **שם** דבי ר"פ שאפו שיכרא ממנא למנא [בעבתא, כ"ה גרסת הרי"ף והרמב"ן והרי"ד ועוד, וכ"ה בהגהות הכ"ח], א"ל ר"א מדיפתי לרבינא האיכא ניצוצות, ניצוצות לבי ר"פ לא חשיבי, פשטות הגמ' כגירסא זו דשפו בעבתא, [ועי' חולין ס"ז א' שכ"ה הדרך לשפות שכר בעבתא, וצ"ע בפ"י ה"ר יהונתן שמחק תיבת צבתא משום לשון שפיה], דאם הוריקו מכלי לכלי סתם, א"כ לא שמענו כלום בעובדא זו ששייך לשאול האיכא ניצוצות, הרי הדבר ידוע ששותין יין ושכר מן החבית בשבת, אבל אם שפו בעבתא שפיר פריך דהאמר ר"פ דבעבתא אסור, ויש ליישב דשפו ממנא למנא משמע שהעבירו כל החבית, וממילא גם הניצוצות בכלל, ומשני שלא העבירו הניצוצות, ומ"מ דוחק דעיקר קושיתו שמסתמא העבירו הניצוצות, ודחי דלא העבירו, אבל אם עיקר קושיתו משום צבתא ניחא, (ואף אי ל"ג בעבתא אפשר לפרש דה"ק והא דבי ר"פ שפו ממנא למנא דלא כשמעתיה, והיינו בעבתא), ועי' בסמוך, וכן במציאות אין מעבירין הניצוצות לכלי השני בלא צבתא, כי יחזור ויפלו קצת קיסמין לכלי השני, ואמנם ישארו רובן כשישפה בנחת, אבל יצא שכרו בהפסדו, ועמש"כ להלן דהנפרש מהשמרים בלא מסננת אין בו משום בורר,

ועו"ק למ"ש כמ"כ ס"ק נ"ה דלאלתר שרי,
א"כ הו"ל לפרוש בגמ' דשפו לאח"ז.

[1234567]

**בהא דפריך והאיכא ניצוצות ולא מדברי ר"פ
לא ניהדק בו**

ויש לעי' מ"ט פריך האיכא ניצוצות, ולא
קאמר בפשיטות והאר"פ לא ליהדק בו,
ונראה ביאור הדברים כמ"ש הרמב"ן דהא
דאר"פ לא ליהדק בו פ"י שלא יעביר השמרים
במסנת זו, והיינו דקאמר דמיחוי כמשמרת
אע"פ שהשמרים עצמם עוברים בהן, ורק
הקיסמין והטינופת מתעכבין בהן, אבל היין
והשכר עצמם מותר להעביר בהן, שאפי'
בסודרין מותר לסנן, אע"פ שאין השמרים
עוברים בסודרין, לפי הראשונים ז"ל, והשתא
פריך מדבי ר"פ דשפו שיכרא בצבתא, דנהי
דשפו השכר ולא השמרים עצמן, [והכי משמע
לשון שפייה בנחת על המשקה עצמו], אבל
אכתי עיקר מה שנתנו הצבתא הוא לסנן
מהקיסמין והטינופת שבשולי הכלי, ושם
מעורב הכל עם השמרים והיכי שרי, ונהי
דשמרים עצמם אינם מעבירין בהם, שיעכירו
כל החבית כיון שהם עוברים בצבתא, אבל
אכתי איכא ניצוצות, דהיינו מה שסמוך
לשמרים שהשכר עדיין נשפך בקל וא"צ סינון
גמור, ומ"מ דמי למשמר במשמרת, ומשני
שנתנו הצבתא לסנן עיקר השכר, ולא
הניצוצות הסמוכין לשמרים.

ולשון הרמב"ן והא איכא ניצוצות היינו
טנופאי דאמרינן, משמע דר"פ גופיה
נמי משום ניצוצות הוא דאמר, דעיקר השמרים
אין מסננין בצבתא, ולא הוצרך להזהיר ע"ז,
אלא עיקר משום טינופאי שבניצוצות קאמר,
א"נ ה"ק דלשון שפו משמע על השכר ולא
על השמרים וכמש"כ, והאיכא ניצוצות
שמסתננין מטינופאי דאמרינן ולא משמרים,
דלא נימא שקושית הגמ' שהניצוצות מסתננין
מהשמרים, שהרי לדעת הרמב"ן השמרים
עוברין במסנת זו, וכפי' זה נראה יותר.

והרמב"ן מסיים בה דלאו בורר הוא כדפרש"י
ז"ל, ומבואר מזה דאף בצבתא לאו
בורר מיקרי, ואע"פ שכונתו לסננו במסנת זו,
הו"ל כיון צלול דשרי, וכן משמע מהרמב"ן
דהטינופת בניצוצות, וה"ה שאם היו קיסמין
וטינופת בכל היין ה"י אסור דרמי למשמר,
שהרי כתב דהטעם כפרש"י, והיינו דלמעלה
מן הניצוצות שאין הפסולת ניכר, לאו בורר
הוא כלל, ומשמע שאם ה"י ניכר שם פסולת
אסור, מיהו ג"ו מבואר ברמב"ן דמשום ברירת
הקיסמין והטינופת אין לאסור, דהא לא אסר
אלא משום דמיחוי כמשמר, ולפ"ז הו"מ
למימר דעד הניצוצות לא מיחוי כמשמר, כיון
שאין שם שמרים כלל, ואע"פ שמסנן מקיסמין
וטינופת מותר, ואפשר דצריך שינוי כמו
בסודרין, וכאן ליכא שינוי ולכן אסור, מיהו
אם הסודרין מסננין גם מהשמרים, י"ל דלכך
צריך שינוי, משא"כ בצבתא דהשמרים עוברין
בהם, ועי' פסקי הרי"ד דלסנן מקיסמין מותר
כדין יין צלול, ורק בין עכור שסמוך לשולי
הכלי אסור, ומבואר דחמיר מסודרין, שכאן
לא התיר רק מה שמותר במשמרת.

**בדין שפייה מתבית לחבית סמוך לשמרים בלא
משמרת**

ולפי' זה מותר לשפות היין משולי הכלי בלא
מסנת, שהרי אפי' במסנת רק משום
מיחוי אסרינן, וה"נ מסתברא שכל הנפרש
מהשמרים בלא מסנת לא חשיב מעורב כלל,
והו"ל כקמחים וקיסמין שמותר לסנן מהם,
ועדיף מיניהו שהם צריכין מסנת, וראי' לזה
ממה שדנו בגמ' קל"ח א' משום מאי מתרינן
ביה, ואם איתא הרי בלא משמרת ג"כ מתברר
היין מהשמרים, ושימור זה ל"ד למרקד כלל,
והדבר פשוט שאם יש שימור שמתרין בו
משום בורר לכו"ע, תו לא מחדשינן שימור
דמתרין בו משום מרקד, ואי משום קיסמין
וטינופת הא אמרינן דרק משום מיחוי
כמשמרת אסור, אבל בלא משמרת מותר, ועוד
דבלא מסנת הרי הקיסמין צפים ונופלים בכלי

השני, ואין דרך בנ"א לקלקל הכלי השני ע"י
המעט ניצוצות, להעבירין בלא מסנת, ועוד
דלמ"ש המ"א ס"ק ט"ו והובא כמ"ב ס"ק נ"ה
דלאלתר שרי לכו"ע, הרי ודאי דפשטא דסוגיין
דמיירי במה שאסור אפי' לאלתר, וא"כ אין
מקור לאסור בלא צבתא.

[1234567]

פשמות לשון רש"י והר"ן דל"ג בצבתא, אבל
מדברי הרמב"ן משמע קצת
דמתפרשין שפיר דברי רש"י כגוסא דבצבתא,
וכן אפשר לפרש בר"ן, מיהו הרא"ש לא
העתיק בצבתא, וכ"ה בטוש"ע סי' שיי"ט סי"ד
דאפי' לשפות בנחת מהכלי אסור כשמגיע
לניצוצות, וכתב המ"א ס"ק ט"ו דמיירי
לאח"ז, דאי לאלתר הא הו"ל בורר אוכל מתוך
פסולת לאלתר דשרי, ויש לתמוה איך לא
ביאר בגמ' דדבי ר"פ שפו השכר לאח"ז,
דהא ע"כ מיירי לצורך שבת, דאל"ה אסור
משום מכין, וא"כ איך אפשר לסתום הדבר
לאיסור, אם לאלתר ולצורך אותה סעודה שרי,
ואפשר לומר דסתמא דמילתא מה שמוציאין
הניצוצות, אינו מפני הצורך במשהו זה
לסעודה, אלא כדי שיוכלו להשליך השמרים,
ולכן אין על המשהו הזה היתר של דרך
אכילה, דחזינן כל החבית כדרך אכילה,
והמשהו האחרון כדרך ברירה, והרי האמת
כ"ה שמה שצריך לאכילה כבר נמצא בחבית,
אלא דיתכן לומר שגם המשהו האחרון
שמתערב בחבית יש בו היתר של דרך אכילה,
כיון שמתערב הכל יחד, ואמנם אם הוא צריך
גם למשהו האחרון מותר, אבל סתם שפייה
ממנא למנא אינה ככה"ג.

בדברי המ"א דלאלתר מותר

המ"א שם נקט בדעת הרי"ף דגם בלא צבתא
הוי בורר, אלא דבורר ביד לאלתר
מותר, והטור מיירי לאח"ז, [ועי' ב"ח
דמסתברא כהר"ף ומ"מ נקטינן לחומרא
כהטור ושם נקט מפני שלא מתברר], אבל
למש"כ לעיל כל מה שמתברר בשפייה לחוד

לא חשיב תערובת כלל, ואפי' לאח"ז שרי
לדעת הרי"ף והרמב"ן.

**מחבץ חייב משום בו' בדעת הרמב"ן דכולהו
לרבנן משום שבות**

כה צ"ה א' מחבץ חייב משום בורר מגבן
חייב משום בונה, דעת הרמב"ן
קמ"ד ב' דרבנן פליגי וסברי דכולהו משום
שבות, ועי' ר"ח שהאר"ך בזה, והרמב"ן הוכיח
כן ממה שמנו כל אלו יחד בברייתא, ואין
להם ענין משותף אלא בזה שנחלקו ר"א
ורבנן בכולם, וניחא בזה הא דרצה אביי קל"ד
א' להתיר לגבן ביו"ט, ואם נימא דבונה לא
הותר כלל, א"כ מאי פריך מ"ש מלישה, אבל
אם איסורו רק מדרבנן ניחא, וכ"מ בירושלמי
פ"ו ה"ב דכולהו הו' פלוגתא דר"א ורבנן,
ובירושלמי שם אמרינן דמחבץ ומגבן חיובין
משום לש, [ובירושלמי ביצה פ"א ה"ב אמרו
שאסור להעמיד חלב גזירה שמא יעמיד לצורך
חול, ושי"מ דמותר משום דהו"ל כלש], וחולב
משום קוצר, [וכן מסודר שם בברייתא חולב
בהרי חלות דבש, ובתלמודן מסודר מגבן סמוך
למכבד ומרבץ דכולהו משום בונה בבית, אלא
דמשום שיעור כגרוגרת קתני להו למגבן
ומחבץ וחולב בהרי הדדי, וגם דזהו סדר
מלאכתן משעת החליבה, ובחלות דבש י"ל
דהשיעור בחלה].

במאי נסתפק ר"נ ב"ג שלא חשיב

ור"נ ב"ג שלא השיב להם משום מאי חייב,
כנראה נסתפק אם הטעם כבתלמודן, או
כמ"ש בירושלמי, ויותר מיושב אם ידע דלרבנן
בגלגלו משום שבות, ולא דק לדעת מאיזה אב
אוצר החכמה מחייב בהו ר"א.

ביאור ענין מחבץ

מחבץ פרש"י מעמיד החלב בקיבה, או
מעמיד גושי החלב במסנת, ויש לעי'
א"כ מהו מגבן לפרש"י, הרי משיצאו כל
המים נעשית הגבינה מאלוה, ואפשר שרק

גבינה קשה יש בה משום בונה, ולזה צריך טיפול נוסף מלבד המסננת, וצ"ע ובירור, אבל ברמב"ם פ"ו ה"ז כתב דבנתן בו קיבה כדי לחבצו חייב משום בורר שהרי הפריש הקום מן החלב, ואם גבנו ועשאו גבינה חייב משום בונה, ובר"י נראה שאוסף החתיכות בידים ונותן לתוך המסננת זהו מגבן, ויש לעי' דבשעה שמפריד הגוש מן המים ע"י הקיבה נשאין כולן מעורבין, וא"כ מלאכת בורר היא כשיפריד הגוש מן המים, והרי זהו מגבן, וכנראה מה"ט פרש"י שמחבץ הוא כשנותנו במסננת, דאל"כ אין זה בורר, וצ"ל לדעת הרמב"ם שהפרידת הגוש מהמים אין בה משום בורר, דגוש במים אינו תערובת, וא"כ כשהדביק את הגוש בתוך המים, הרי"ו כאילו כבר בורר, [שור"ר בערוך שהקפוי צף למעלה והמים למטה], ואח"כ כשנותנו במסננת מתמצין המים לגמרי ונעשית הגבינה.

אח"י 1234567

מיהו ק"ק דמחבץ מתפרש בכל מקום מדבק, והעמדת החלב אין לקרותו מדבק חלקים כמחבץ דעלמא, וגם לשון בורר אינו נופל על היצירה הזו שעושה גוש מהחלב, שהרי לא היתה כאן תערובת, ובפרט למש"פ הראשונים ז"ל שעדיין הגוש והמים מעורבין, [קום נקראין מי החלב, והקפוי הם גושי הגבינה, ויש נוסחאות ברש"י במקום הקפוי הקום, וכן העתיק במ"ב ס"ק ס"ב, ועפ"ז כתב במ"ב ס"ק ס"ג שעושים הגבינה מהקום, וט"ס הוא כמבואר בגדרים ג"ב ב'], ועיקר הדבר שהנותן חלב לעשותו גבינה חייב שמים קשה קצת, דסו"ס עיקר מלאכתו היא הגבינה, והסדר הוא להקפות החלב ולסננו.

אוצר החכמה

בפי' ר"ח דמחבץ הוא מוציא חמאה, ובערוך ג' עניני מחבץ

ואמנם בפי' ר"ח כתוב דמחבץ הוא שמוציא החמאה, וכ"כ בערוך חבץ א' פי' מחבץ מפיק חמאה מחלב כדכתיב כי מין חלב יוציא חמאה, והביא בחבץ ב' חבץ

קדירה וחביצא, ובחבץ ג' הביא חיבוצא דתמרי, וסיים אלו שלש חבץ א' של גבינה ב' של פת ג' של תמרים כולן לשון קבוצ, ובערך גבן פי' המקפה גבינה ומקבץ פתיתי החלב הקפוי לעשותם חריץ של גבינה, מיהו בערך חלב כתב דהמטיל מסו בתוך החלב ומתאסף הטוב ונשאר הפסולת למטה שהוא כמו מים, והלוקח הקפוי ומשימו בתוך הקב זהו מגבן, שור"ר בפי' ר"ח קל"ד א' [נדפס בע"ב] שביאר דעשיית הגבינה כעשיית עיסה, ע"ש.

ולפ"ז ה' אפשר לפרש שמחבץ הוא המלקט החמאה מתוך גושי החלב, דהו"ל שני מיני אוכלין, ולא במלקט הגושין ממי החלב, אלא שיש גושי שומן לחמאה ויש גושי חלב קפוי לגבינה, וגושי השומן מתדבקין זל"ז ע"י חיבוצן ביד, והחלב הקפוי נפרש לעצמו וזהו הבורר, אבל כמדומה שבמצאות השומן צף למעלה בחלב, קודם שיפרד החלב ממי החלב, וא"כ הדרך הוא להסיר השומן תחלה, וכמו שהעתיקו האחרונים בענין השומן הצף, וא"כ אין בזה מצב של חיבוצן לאסוף פתיתין ולדבקן, אלא דשייך חיבוצן כעשיית חמאה מן השומן, ובוה ג"כ מסירין המים מן השומן כמו שמסירין המים מן החלב.

ולחאמור ע"כ לפרש דקיבוצ החלב לגוש מיקרי מחבץ, וה"ה קיבוצ השומן לגוש חמאה, ובתוריותיו הפסולת הם המים שביניהם, ואמנם גם עשיית הגבינה היא ע"י הסרת כל המים עד שנעשה גוש הגבינה, צ"ל דמגבן היינו עשיית הגבינה קשה, ואולי זהו מה שקורין גבינה צהובה, כדתנן קכ"ב ב' מגירה לגרור בה את הגבינה, ולזה צריך דיבוק מיוחד לעשותה גוש, ולא סגי בייבוש המים, והוצאת המים שנפרדו מן החלב הקפוי לא מיקרי בורר, ולא בונה, אבל ייבוש גושי החלב ודחיקתן להיות גוף אחד זהו הבונה, (עי' ר"ח קל"ד א'), וקיפוי החלב לגוף אחד

זהו מחבץ, ואע"פ שעדיין מי החלב סמוך לו ומעורב, מ"מ מיקרי כבר מבורר לעצמו.

לר"א מחבץ חייב ומשמר מותר לרבנן משמר חייב ומחבץ פטור, ביאור טעמיהו

והנה מצינו לר"א דמשמר מותר בשבת כדתנן קל"ז ב', ומחבץ חייב חטאת, ולרבנן איפכא לפמ"ש הרמב"ן דרבנן פליגי אר"א וכ"מ בירושלמי, ואמנם יש חילוק גמור בין משמר שהשמרים והיין נפרדין זה מזה ומעורבין יחד, שבכל יין עכור שוקעין השמרים בפ"ע, ואילו בחלב כ"ז שלא העמידו, הרי הכל משקה אחד כלא תערובת גוש ונוזל כלל, ולענין מלאכת בורר כיון שלא היתה כאן תערובת יש לחשבו תיקון אוכל בעלמא, אבל לענין חשיבות התיקון הרי בחלב נתחדש ע"י מלאכתו הפרדה מחודשת, ואילו בשמרים ויין לא נתחדשה ההפרדה, אלא הבידור.

אוצר החכמה

ויש לפרש דטעמיה דר"א דמשמר אינה מלאכה, כיון שהיין נפרש מאליו, כמו כל גוש מנוזל שאינו בגדר תערובת, שהשמרים שוקעים בתכונתם, וגם במשמרת יצא היין מעצמו, בלא פעולה מחודשת, אבל עשיית גבינה דבר מחודש הוא, ופשיטא ליה לר"א דחשיבא מלאכה, וע"כ דחיבו משום בורר, דכיון דפשיטא לן דלא חשיב תיקון אוכל, אלא יצירה מחודשת, א"כ הרי"ו בכלל מלאכות שבת, והמלאכה היותר קרובה לזה היא בורר, והטעם דלאחר שיוצאין המים הרי הם פסולת, ועיכר שפסולת זו מנעה את החלב מלהקפות, ופסולת זו היתה מעורבת יותר משמרים ביין, שהרי היו גוף אחד עם החלב, והיינו נמי טעמיה דר"א כמגבן דחשיב ליה בונה, כיון דפשיטא ליה דחשיבא מלאכה, ובירושלמי מפרש תריותיו משום לש, [ומבואר שם בסופ"ק דביצה דמדאורייתא שרי ביו"ט], שהוא מקבץ ומחבר חלקי החלב זל"ז.

ורבנן סברי דמחבץ ומגבן תיקון האוכל מיקרו, שהחלב בשלימותו כחלב, ותו לית ביה משום בורר, ואין בזה חשיבות של בנין, אבל יין שבשמרים כאוכל ופסולת מעורבין דמו, דשמרים גופיהו לא חשיבי גוש, כיון שהם דקים ונמשכין עם היין כמשקין, ולכן חשיבי תערובת, טפי מגוש ונוזל בעלמא.

ודאיתאן עלה למדנו ממחבץ שגוש ונוזל המעורבין לא חשיבי תערובת, שהרי גושי החלב המעורבין עם המים חשיבי מבוררין, שכבר נשלמה מלאכת ביררתן, וחיבובין על מצב זה משום בורר, מיהו רש"י בפי' כתרא כתב דסיון המים חשיב בורר, ועמש"כ ס"ק כ"ו ע"ד המ"ב בזה.

בדברי המ"ב דין מעמיד החלב במקום חם

ב"ב מ"ב ס"י שי"ט ס"ק ס"ג ומכלל זה המעמיד חלב במקום חם כדי שתעשה גבינה שג"ז הוי בורר, ומקורו בח"א, ולכאורה ה' נראה דדוקא בעושה מעשה גמור לחבץ חייב, אבל המעמיד במקום חם פטור, דהנה יש לדון בעיקר החיוב דמחבץ שהרי בלא מעשה ג"כ כשמתקלקל החלב נקפה ונעשה גושים מהחלב והקום נפרד לעצמו ולמה החשיבו המחבץ כמלאכה, ולא משמע שרק מפני זירוז המלאכה חייבוהו, תדע דחשבינן ליה מעמיד דלא בטל עיו"ד סו"ס פ"ו לענין מעמיד בעור הקיבה ולענין מעמיד בחלב הקיבה, וע"כ שיש תועלת בעשיית הגבינה ע"י דבר המחבץ, כמו שיש תועלת של שאור בעיסה אע"פ שגם מעצמה מחמיצה והיינו שהעיסה המחמיצה מעצמה מתייבשת ומתקלקלת, משא"כ ע"י שאור שתופחת בזמן שהיא לחה ומשובחת, וה"נ בחלב שכשנקרש בטירותו הרי הוא משובח יותר ולכן חשובה המלאכה לחיבו, והנותן את החלב במקום חם שממחר להתקלקל הרי"ו כנותן את הכצק במקום חם שממחר להתחמץ, אבל אין לזה

מסכת **סימן כז** **שבת** **קמג**

חשיבות של מעמיד ומחמץ כיון שהחלב כולו מתקלקל, ואין לחייבו על חיבוצו בצורה זו שהרי גם ממילא מתחבץ קרוב לזה, (ויתכן לפי שגם איסור דרבנן אין בזה, אפי' לר"א, וכש"כ לרבנן דסברי מחבץ אסור משום שבת).
א"ה"ח **1234567**
בדברי המ"ב בדין הוצאת המים מנושי הנכנית
שקום אוצר החכמה

שם במ"ב ס"ק ס"ב הביא פ"י הרמב"ם דהנותן חלב בקיבה או שאר מיני חימוץ בחלב חייב, וכ"כ רש"י בפ"י קמא, והביא פרש"י דהנותן את החלב הקפוי (ובמ"ב העתיק הקום ע"פ ט"ס שבדפוס כמש"כ לעיל) בכלי גמי כעין מסננת שהמים נוטפים ממנו זהו מחבץ, ונראה דש"פ פליגי על פרש"י דהוצאת המים שכבר נפרדו אין בזה משום בורר, דכיון שכבר נתחייב תחלה על הפרדת כשכולם בכלי אחד ע"כ דכמבוררין חשיבי וא"א לחזור ולחייב על הוצאת המים משום בורר, מיהו יש לדון בזה משום מגבן וכמשנ"ת לעיל ס"ק כ"ה, ועמש"כ ס"ק כ"ז בדברי התוספתא באגוזים שנתנן בדבש.

שם במ"ב בדין נטילת השומן מצי"ג החלב כחץ **שם** במ"ב וכן הקולט שומן הצף ע"פ החלב ג"ז הוא בכלל בורר, ד"ז אינו ענין למחבץ אלא שייך לנדון אם מותר לשפוט מכלי לכלי להפריד היין מהשמרים או השומן מן התבשיל, ולכן לאלתר מותר כמ"ש המ"א והמ"ב בסידר, [ומה שהחמיר במ"ב כאן ע"י כף, יעו"י מש"כ אאמור"י (שליט"א) זללה"ה בסק"כ דבכף אין חסרון של כלי המיוחד לברירה, כיון דהכי אורחיה בדרך אכילה, וגם לאכילה אי אפשר בענין אחר, [וממילא מוכן דגם הגר"ז מיירי בהכי, ואינו תח"י], ולא אמרו אלא בגפה וכברה שיש בזה התעסקות במלאכה ע"ש עור, וגם הכלים נעשו לצורך מלאכה לימים הרבה, ועמש"כ לעיל ס"ק ט"ז בענין קילוף, ולעיל ס"ק כ"ד באיסור שפייה

מסכת **סימן כז** **שבת** **קמד**

הזה, ואפשר שהזהמא כעין קרום שנקרש ומ"מ יש ללמוד מפשטות הדברים שגם השומן מותר להסיר, וע"י תשובת הרמב"ם שבב"י סר"ס שכ"א שמתיר לשפוך המרק מן התבשיל כשרוצה שיהא סמיך ולא יהא בו ריבוי מים שידללנו ע"ש.

בדין הפיריה כה"ג ביבש
וגם ביבש אם חצי קופה מליאה תפוחים וחצי העליון מליאה רימונים לא חשיבי העליונים כמעורבין, וגם מקום מגען י"ל דלחודיה קאי, ואע"פ שרימון אחד יתכן שיחשב כמעורב אבל בסדר כזה שמונחין בכל רוחב הכלי וע"ז האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ועי' קמ"ב א' בתרומה טהורה למעלה וטמאה למטה, מיהו שם אפשר שיש דבר המפריד **ב"ה"ח** **1234567** **ל"ח**.

במ"ב בדין ליתן שמרים להעמיד המשקה
מ"ב ס"ק ס"ו הביא דברי המ"א ס"ק י"ד שאין ליתן שמרים להעמיד המשקה דמי למחבץ שע"ז יורדין השמרים מהמשקה עצמו, ולכאורה אין לדמות שמרים למחבץ כדחזינו מר"א דמתחייב המחבץ ופטר במשמר, ואם המשקה ראוי לשותו ע"ש שמריו יש לדמותו לייך צלול או לייך עכור, דאפי' בעכור יש להתיר בשינוי לדעת הרשב"א והר"ן, וצ"ע ובירור במציאות.

בדברי התוספתא נותנין שומשומין ואגוזים לתוך הדבש ובלבד שלא יגבל

כז. תניא בתוספתא פ"ג הי"ב נותנין שומשומין ואגוזים לתוך הדבש ובלבד שלא יגבל [ונגרסת אור הגנוז ובלבד שלא יחבץ], מפרפרין גלוסקין לחולה בשבת ובלבד שלא יגבל [ונכנסחאות כת"י ובלבד שלא יחבץ], אבל מחבץ הוא מעשה קדירה ואוכל, ואוכל, והרמב"ם בפכ"א הי"ז העתיק התוספתא, וכנראה גרס ובלבד שלא יחבץ

אוצר החכמה

משום מאי מתרינן ביה

שם משום מאי מתרינן ביה, פי' דכו"ע מודו שאם היתה רק מלאכת בורר או רק מרקד ה' חייב משום חדא מיניה, אבל השתא דאיכא תרתי צריך לדקדק מאיזה מלאכה מתרינן ביה, ובפשוטו אם התרה בו מהשני פטור, כדפי' ר"ח, וכ"כ תר' ע"ג ב' ד"ה משום, ועי' להלן.

בפולגת הראשונים אי רבה מודה לר"ז, ולמה צריך ביאור לדר"ז הרי זהו מרקד

שם מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת כו', לכאורה דברי ר"ז פשוטים שהרי אין לך דמיון לנפה יותר ממשמרת, ובאמת רש"י פי' דרבה מודה לר"ז אלא דסבר דאף משום בורר מתרינן ביה, וכ"כ הרמב"ן והר"ן ע"ד א', אבל ר"ח פירש דפליגי, ויש לפרש דה"ק מה דרכו של בורר שעוסק במין אחד והשני נכרך מאליו, משא"כ מרקד שמנענע האוכל והפסולת יחד ועי"ז נכרין זה מזה, וזהו לשון בורר שמכרך אחד מתוך התערובת ונוטלו, וה"נ ע"י המשמרת היין זב מאליו וחשיב כבורר היין מתוך התערובת ולא כמנענע כולן בנפה, ור"ז סבר דמ"מ דמי טפי למרקד בצורת הכרייה, שו"ר שכבר כ"כ בבה"ל ס"ט ד"ה משמרת.

בדברי הידושלמי שהוכיח דמושמו לאו משום מרקד משום דשרי ביו"ט

בירושלמי פ"ז ה"ב אמור ר"י ור"י דמעיכא הו' סברי כר"ז דמשמר משום מרקד שהיין מלמטן ושמרים מלמעלן כמו מרקד שהסולת מלמעלה וקמח מלמטה, [ואולי צ"ל פסולת במקום סולת כמו שהוא בתלמודן, או דר"ל שהגסין נשארין למעלה ודמי משמרת לנפה], וחזרו בהם שהרי לא התירו מרקד כדרכו ביו"ט והתירו לשמר כדרכו, ש"מ דמשמר משום בורר שהתירו בורר כדרכו, ובפשוטו החילוק דלנפות עושין לימים רבים אבל יין משמרים אין דרך לסנן לימים רבים

וקמ"ל דמעשה קדירה חשיבי מין אחד ואין בחיובם משום בורר, ול"ד לגלוסקין שפירון בתוך המשקה ולא חד מינא הו' מעיקרא, ומדמסיים אבל מחבץ הוא כו' משמע לכאורה כגירסא זו, אא"כ נימא דמחבץ דהכא משום לש נגעו בה שמדבקם יחד כגיבול, ומעשה קדירה (אינם נדבקים כ"כ כפירורין של פת שהם עדיין בקליפתן, א"נ) כבר נתגבלו יפה בבישולם.

ובסברא ה' נראה דכולה תוספתא משום לישא היא, וקמ"ל שלא יחבץ השומשמן והאגוזים דדמי ללש, והוי דומיא דקמח קלי דרישא, וכן חיכוך הפירורין משום לש, ואמנם שייך כאן לשון מחבץ מפני שמאסף הפירורין ומדבקן, אבל אין זה כלל לפרש כל לשון מחבץ משום בורר, דודאי המחבץ תמרים וכן חביצא דפת אין ענינם להוציא פסולת כלל אלא לַדְבֵק האוכל, וה"נ לאו כלל הוא לפרש חיכוך דהכא משום בורר אלא דומיא דרישא ומשום לש, ולפי"ז א"צ לחדש שהרשב כפסולת לגבי השומשמן ולא כשני מיני אוכלין, דבסברא אין כאן אלא תיקון האוכל ולא שני מינים חלוקין זמ"ז.

בדברי הבה"ל שחשש ללישה

ובבה"ל סי"ז כתב להחמיר בנתנית האגוזים לדבש משום לש למ"ד דנתנית מים למורסן אסור, ובפשוטו באגוזים ושומשמן ל"ד כלל למורסן שהרי הגיבול אינו מוסיף בהם כלום, שאינם סופגים לחלוות הרבש שהרי הם עצמם לחים ויש בהם שמן, וכנראה סמך על גרסת ובלבד שלא יגבל, אבל אין ללמוד מזה דלרבי אסור דודאי נראה דלכו"ע אין משום לש באגוזים ורבש, ורק כשמחבצם בידו דמי ללישה.

מהו מקורו של ר"כ דשימור חייב חטאת

כת. קל"ח א' אר"כ שימור חייב חטאת, מתקיף לה ר"ש כו', יש לעי' מגליה לר"כ הא, הרי מצינו דר"א מתיר

לכתחלה ולמעוטי בפלוגתא עדיף, ואם קבלה היתה בידו או ברייתא מפורשת א"כ מאי מתקיף לה ר"ש, ואפשר דדייק לה מדאיצטריך לאשמועינן דביו"ט נותנין לתלויה ואם זה רק איסור דרבנן פשיטא, דהא בורר גמור ג"כ מותר לצורך יו"ט, ועוד מדהחמירו במשנה ובגמ' קל"ט ב' בסיון היין אטו משמרת, ש"מ שיש בזה צד חיוב חטאת דאל"כ לא היו גוזרין כ"כ בסודרין שלא יעשה גומא וכן באינן, וגם במתני' היו מתירין סיון היין במשמרת ולא היו מצריכין שינוי כיון דשימור שמרים גופיהו רק איסור דרבנן, ועוד דכיון דסיון יין מותר אם איתא דמדאורייתא סיון שמרים כסיון יין לא היו גוזרים בזה יותר מבה, דבגזירה אטו בורר דעלמא שניהם שוין, ורק אם בורר דשמרים יש בו חיוב מדאורייתא ניחא, דהחילוק הדק הזה לא מינכר לאינשי, שנצטרך לגזור בשמרים טפי, וגם שקדו חכמים שלא לאסור צרכי אכילה בשבת, ולא היו גוזרים בזה טפי מביין, ואפשר דהיינו טעמיה דר"א דלא חש לדעת חכמים דמחייבי.

בטעמיה דר"א דשרי לכתחילה

בטעמיה דר"א דמתיר כתב הרשב"א דכיון שאינו בורר ולא מרקד בידים וממילא הוא משתמר אינו כבורר ולא כמרקד ומותר, ואין כונתו מפני שהמלאכה נעשית ממילא, דודאי כל שנותנו למשמרת מתייחס הכל למעשה הנתניה, אלא דכיון שהפרדת נוזל מגוש נעשית ממילא א"כ הפרדה כזו לא חשיבא מלאכה גם אם יוציא השמרים בידים מן היין, שתכונת היין להפרד מן השמרים מעצמו, כידוע שבכל חבית השמרים שוקעין מעצמן והיין צף למעלה, אלא שבמשמרת שיש נקבים הרי לחץ האויר דוחק על היין שלמעלה שיצא דרך הנקבים, ועמש"כ לעיל סק"כ דרבנן נמי מודו בכל גוש ונוזל דלא מיקרי תערובת ליחשב הפרדתן מלאכה, ושמרים שאני שהיין כמוכלע בהן וכבר שקע כל מה שמסתנן מאליו, ודמי קצת כשני גושין.

אלא כל חבית כשפותחין אותה מסנין שמריה לשתיי', ועוד שהרי מסתנן מאליו וליכא טירחא, אבל בירושלמי איכא מ"ד דממעט מרקד מקרא, ולכן סברי התם שהי' ראוי להצריך שינוי במשמר אם חיובו משום מרקד.

מודברי הידושלמי יש ללמוד דרבה לית ליה דר"ז, וזה כפי' ר"ח ותו', מיהו מה שסיים ר"ח דק"ל כר"ז צ"ע מג"ל, וגם הוי הלכתא למשיחא, והרמב"ם שכתב בפ"ח הי"א דחייב משום בורר או מרקד משמע כפרש"י דרבה מודה לר"ז ופסק כרבה, דרחוק לומר שלא הכריע אם כרבה או כר"ז, דבכל הש"ס יש לו הכרעה בזה, מיהו לעומת זה אין דרכו לפרש מה שלא הוזכר בגמ', ואם הכריע כרבה לא ה' לו להזכיר מרקד, ואפשר דלא ראה צורך להכריע למשיחא, וכשנוגע למעשה טרח להכריע, וצ"ע, שו"ר שהגרע"א ע"ג ב' פי' דהרמב"ם כרש"י, שו"ר בבה"ל שם פי' דמספק"ל אם הלכה כרבה או כר"ז, והוכיח [הר"ח 1234567](#) מהירושלמי דפליגי.

נותנין מים ע"ג השמרים כו' בפולגת רש"י והר"מ אם השמרים במשמרת או בכלי

כת. קל"ט ב' מתני' נותנין מים ע"ג השמרים בשביל שיצולו, רש"י פירש שהשמרים במשמרת, אבל פשוטו הדברים כפי הנראה ברמב"ם וכ"ה במאירי ועוד דהשמרים בחבית, והכי אורחא דמילתא שאין המים מקבלין טעם בהעברה בעלמא אלא ששוהין קצת בחבית ומערכין אותן עם השמרים ועי"ז מקבלין טעם יין, ולפי"ז אין לנו מקור להחזיר נתינת מים לתוך המשמרת דסו"ס מוציא היין עם המים ומסננו, משא"כ כשנותנו לתוך הכלי שאין לאסור להוסיף מים בשמרים, וכששוקעים השמרים לא מתייחסת פעולת הכרייה למעשה שלו, אלא הרי הוא כמוסיף יין צלול לשמרים, דהכי אורחא דמילתא כשהשמרים מועטים הרי הם שוקעים, ואם ע"י המים נעשית כל התערובת כיון עכור הרי

שינה המציאות של השמרים ולא שייך לחשוב כגורם לברירת השמרים, דעכשו לא השמרים נתבררו אלא היין העכור.

וְלַפְרָשִׁי י"ל דכיון שהשמרים כבר הוציאו כל היין שיש בהם, ונאפי' אם עדיין לא יצא הכל, מ"מ כל מה שהי' יוצא בלא המים, הרי אין ברירתו שייכת אליו, וא"כ הנוון כשמוסיף מים לשמרים כשהיין כבר אינו יורד במשמרת, וכה"ג לא חשבינן ליה כמסייע לברירת היין, אלא כנותן מים בשמרים יבשים שיקלטו טעם יין, דשוב אין היין יוצא אלא המים כלבר אלא שקלטו טעם יין, והמים כיון שנתנו במשמרת, ממילא יצאו מעצמן, ונאמנם אם נסתמו נקבי המשמרת ע"י שמרים יבשים שבשוליים, ולמעלה יש עדיין יין שראוי לזוב מן השמרים, וע"י המים נפתחין נקבי המשמרת, ודאי אסור, אבל הכא מיירי שהיין כבר אין בו כדי לזוב, ובכה"ג לא אמרינן שהמים גרמו ליין שיוזב, אלא היין נותן טעם במים, והמים הם שיוצאין, דאע"פ שבאמת הלחלוחית שיוצאת מן השמרים הוא היין הטופח ע"פ השמרים, מ"מ לא חשבינן ליה כגורם ליין שיצא, שהיין מתבטל במים, שהרי לא הי' בו ממש לזוב אלא להטפח, שו"ר בפמ"ג מ"ז סק"י שהעיר מ"ט לא חשיב גורם לבורר, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דדמי לסוחט פרי, וזה כעין מש"כ, ועוד כתב דע"י המים נעשה כיון עכור שאין בסינונו איסור דאורייתא, וכמש"כ לעיל בשמרים שבכלי, ולעיל כתבנו כן רק כששוקע מאליו, ולדעת רש"י נצטרך לחדש דאף בסינון התירו כה"ג, וגם צ"ל דדוקא בנותן מים מרובין שנעשה כיון עכור, שרינן הכא, וכשנותן בשטף שהכל מתעכר, מיהו אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה פ"י דהמים אינם נעשין גוף אחד עם השמרים, והי"ה היין שנתערב בהם, ולכן בכל גונא הו"ל כיון עכור שאין בסינונו חיוב.

נותנין ביצה במסנת של חרדל, צ"ע מאי מהני טעמא דעושים אותה לגוון

5. שם ונותנין ביצה במסנת של חרדל, בנמ' מפרש לפי שאין עושין אותה אלא לגוון, ומשמע לכאורה שאם היו מסננין אותה להטעים החרדל הי' אסור, ויש לעי' אם החלבון והחלמון כשני מיני אוכלין דמו, מאי מהני שכונתו לגוון, סו"ס הפריד שני מיני האוכלין, ואין כאן ההיתר של לאלתר באוכל מתו"פ, ונראה דבאמת לאו כשני מיני אוכלין דמו, כיון שדרך לאכלם יחד, ונעוד דכיון דגוף אחד הוא הו"ל כתיקון האוכל ולא כבורר, אלא שאם הי' החלבון מקלקל החרדל, והוא רוצה להפרידו מן החלמון, לא הוה שרינן בכלי או לאח"י, כיון שלצורך החרדל יש ענין בהפרדתו, אבל השתא שהצורך הוא לגוון, אין להפרדתו חשיבות לומר שנעשו כשני מיני אוכלין, וכיון דבאמת כמין אחד הם מותר **אוצר החכמה** להפרידן.

מירוח אפשר דטעמא דלגוון לא נאמר כדי להתיר איסור בורר, אלא להתיר איסור לישת החרדל, כענין שדנו בסמוך אם ממחו ביד ובכלי, ואיך נותן לחוכו דבש, וכלפי זה אמרו דטעמא דשרינן בביצה מפני שאינה עשויה לתיקון החרדל, ולפ"ו בביצה ליכא משום בורר כלל, מיהו מתני' אחיא לאשמועינן היתר ברירה במסנת, אלא שלא הוצרכנו בזה לטעמא דלגוון, ובזה מיושב טפי הא דא"ל אביי לר"י קל"ד א' מ"ש מהא דתנן נותנין ביצה במסנת של חרדל, ומאי קשיא ליה הא תניא בהדיא טעמא דאינו אלא לגוון, ועי' להלן בזה, מיהו פשוט הדברים דטעמא **אחיה** ¹²³⁴⁵⁶⁷ דמתני' קמ"ל.

קל"ד א' מ"ש מהא דתנן כו' ובת"ר שם

קל"ד א' ת"ר אין מסננין את החרדל במסנת שלו כו' א"ל אביי לר"י מ"ש מהא דתנן נותנין ביצה במסנת של חרדל, א"ל התם לא מיחזי כבורר הכא מיחזי כבורר, פ"י

ת"ר דבורר לא הוי מפני שגם הפסולת ראוי לאכילה, ואכתי קשה דנהי דאיסורא דאורייתא ליכא אכתי מדרבנן הו"ל בורר, וא"כ מאי ס"ד דאביי, וגם ר"י השיבו רק דמיחזי כבורר, ומשמע דבורר דרבנן נמי לא חשיב, ועו"ק דבהדיא תניא טעמא לקמן ק"מ א' לפי שאין עושין אותה אלא לגוון, ושמא לא **שמיע ליה** **אוצר החכמה** לאביי ברייתא זו.

ולכאורה הי' נראה מזה שהסינון הוא מגושי החרדל שלא נמחו ביד או בכלי, והם ראויין לאכילה, אלא שצריך למחותן, ולכן סבר אביי לדמותן לסינון הביצה, וכן ראיתי בריא"ז שהסינון הוא לאחר הלישה, ולכאורה לפרש"י שמשליך הסובין הר"ז קודם הלישה, ואפשר שבחרדל שהוא קטן ביותר לשין אותו עם הסובין ואח"כ מסננין, והם קליפות דקות ביותר שראויין לאכילה כחרדל, וכיון שהסינון הוא רק לשיפור האוכל, ס"ד דאביי דיש לדמותו לגוון האוכל דשרי, ולפ"ו ניחא דבורר גמור לא הוי, כיון שהקליפות הדקות ראויות יותר מכל פסולת הנאכלת ע"י הרחק, וזה דומה לסינון דיין עכור קצת.

בפירוש הרמב"ם שהביצה מסייעת בסינון החרדל

ומדברי הרמב"ם משמע שהביצה מסייעת בסינון החרדל שבמסנת, וניחא בזה שהקשה אביי מ"ש ממתני' דשרינן סיוע הסינון שע"י הביצה, ומשני דהתם לא מיחזי כבורר כיון שהחרדל כבר במסנת, שכתב פ"ג מיו"ט הי"ז אין מסננין את החרדל במסנת שלו מפני שנראה כבורר, אבל נותנין ביצה במסנת של חרדל והוא מסתנן מאליו, דהיינו שהחרדל מסתנן מאליו, ולא מיחזי שהוא בורר, וכ"כ בפ"ה משבת הי"ד ונותנין ביצה טרופה למסנת של חרדל כדי שיעלל, וכמ"ש המ"מ מפיה"מ ע"ש, ולפ"ו הביצה מסנת החרדל, ומשמע שם ברמב"ם דשלא במסנת של חרדל מותר לסנו, כמו שמותר יין צלול

בסודרין, שהרי סיים וכן החרדל וכל כיו"ב, מיהו אפשר דאין תוסס קאי, דה"ה כה"ג בחרדל וכיו"ב, דבתחלת ההלכה כתב דדין משמר בכל המשקין והוסיף שמן ומים, ואח"כ ביאר דין החרדל עם היין כדי שיעלל, ומשמע דמיחזי החרדל הוא ג"כ כדי שיעלל, והסינון הוא מן העכור שהוא כעין השמרים ביין, וכ"ז **ע"ב** במציאות, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בביאור דברי הרמב"ם, ולא נתבאר לפי הרמב"ם מ"ש שנותנין הביצה לגוון, ובירושלמי אמרו כיני מתני' מפרדין את הביצה במסנת של חרדל, וזה כפרש"י שמפרידין החלבון מהחלמון, דלהרמב"ם הרי **מפרידין** ¹²³⁴⁵⁶⁷ ביציה טרופה.

בדין סינון החרדל בשינוי

והנה לפרש"י ג"כ מדקתני אין מסננין במסנת שלו, משמע דבשינוי מותר, [כגון בכפיפה מצרית, מיהו מסתברא שאינו עובר במסנת שהיין עובר בה], והיינו דקשיא ליה לאביי כיון שרצו לאסור סינון במסנת של חרדל, למה לא הצריכו הרחקה ג"כ בסינון הביצה, דתרווייהו מיחזי כבורר ולא בורר גמור הוא, ומשני ליה ר"י דביצה לא מיחזי כבורר כלל, ובאמת כדי להפריד הביצה החלמון והחלבון אין יתרון במסנת של חרדל, אדרבה יותר נוח להפרידן זמ"ז ביד או מקליפה לקליפה, ולתת החלמון לתוך החרדל, ולא יצטרך לשמור החלבון בתוך הפסולת, אלא שרוצים שירד החלמון טיף טיף ויתערב יפה, ומה"ט נראה דלא חשיבא המסנת כנפה וכברה לגבי הפרדת הביצה.

אם מיירי שיש גם חרדל במסנת כשנותן הביצה ולשוין רש"י וכן בטוש"ע סט"ו משמע שיש חרדל במסנת כשנותן בה הביצה, והחלמון יורד עם החרדל, ולכאורה הי' נראה שהמסנת אין בה חרדל שכבר נסתנן מבערב, דמתני' משמע שהדבר בהוה שנותנין הביצה בחרדל, ואם נותנין אותה כשהחרדל במסנת,

סתמא נותנה כבר מבערב עם החרדל, אבל אם נותנה לאח"ז, סתמא כבר עבר החרדל במסנת, וה"פ נותנין ביצה במסנת של החרדל שתעבור לתוך החרדל שכבר עבר בכלי שלמטה מן המסנת, מיהו אם יש חרדל במסנת ניחא טפי הענין שהוצרך להפריד במסנת, ולא נצטרך לחדש שהתועלת בסינון דק דק לתוך החרדל.

בפולגות האחרונים במפריד חלמון מחלבון לאכילה

במ"ב ס"ק נ"ח הביא מחלוקת האחרונים בדיון בורר חלמון מחלבון כדי לאכול החלמון, אם גם בכה"ג מותר לסנונו בכלי נעי לעיל בזה], או לאח"ז אפי' ביד, ד"ל דחלבון וחלמון חשיבי שני מיני אוכלין, ולא התירו אלא בנותנו לגוון, שאין חשיבות אוכל לחלמון הנברר, ובכה"ג לא חשיבא מלאכה, אור"י טעם ההיתר משום דמין אחד חשיבי ובכל ענין שרי, (ומה שהזכיר בגמ' טעמא דלגוון היינו דלא נימא דהחלבון הנשאר הוא טפי פסולת, כיון שאינו נאכל בפ"ע, משא"כ החלמון שמתערב עם החרדל, אבל אם אוכל החלמון כשהוא חי, ה"נ יכול לאכול החלבון חי, כ"נ במ"א ומתה"ש, והדברים מחודשים), וכתב דנכון להחמיר.

ולפמשנתי לעיל דהא דהוצרכו לטעמא דלגוון, היינו מפני שאם הי' החלבון מקלקל החרדל, הי' מקום להחמיר שלא לסננה לתוך החרדל, וכלפי זה אמרו שאינו אלא לגוון, והחלבון אינו מגוון, אבל לענין אכילה פשיטא לן דכמין אחד חשיבא, דרגילות הוא לטורפן יחד, ואף במגולגלת רגילין לאוכלה כולה ביחד, לפ"ז הי' נראה דאפי' ניחא ליה השתא בחלמון לחוד, לאו שמיה בורר, דהר"ז כחפץ לאכול הרך שבככר או הקשה שבו, דדוקא בשני מיני אוכלין דהפרדתן בורר כתבו תו' דאוכל חשיב מה שנוטל לאכילה עכשיו, אבל מין אחד שאין

הפרדתו בורר, לא חשיבא מלאכה כשהוא אינו חפץ עתה אלא באחד מהם, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ק י"ג שכ"כ בביאור הגמ', ומ"מ נקט דאם מפריד לאכילה יש לאסור מדרבנן, כיון דדמו לשני מיני אוכלין, (היתר דרך אכילה שייך רק באכילה ממש, אבל לגוון אפי' אם נימא דחשיב כאבד מן העולם עי"ז וכנאכל דמי, מ"מ חשיבא מלאכה כיון שבורר לצורך מלאכתו, ורק באכילה בטל שם מלאכה מיהו).

וליעביר במסנת, בקושיית מרן זללה"ה הא הו"ל בורר במשמרת

לא בסוכה נ' א' אמרינן לגבי ארס נחש וליעביר במסנת, והקשה מרן זללה"ה בסי' ק"ג ס"ק כ"ג דאסור משום בורר, וצידד דחשיב ראויין לשתי' כיון דחשש ארס חומרא דרבנן היא, ואאמור"ר (שליט"א) זללה"ה הקשה דסו"ס תיקון חשוב הוא כיון שכולם פורשין מחמת הסכנה, וכתב שאם יניח המסנת על הספלים וישפוך מהצלוחית ע"ג המסנת, הרי"ז בשריותא דאוכל מתו"פ, כיון שעיקר פעולתו הוא הניסוך, ואפי' דרך כלי שרי, כשתיית מים דרך מפה בשו"ע סי' שיי"ט סט"ז, (וצ"ע בדיון), ועיי"ש שדחה הדברים.

ולכאורה נראה דכל המים שבכלי לא חשיבי מעורבין עם הארס, שהארס כגוש קטן בחבית גדולה, והמשמרת אינה אלא מבוררת היכן הארס עומד, ואם הי' יודע היכן הוא הי' משליכו בלא סינון עם מעט מים, וכיון שכן לא חשיבא פעולתו סינון המים מהארס, אלא גילוי מקום הארס בתוך המים, ואפשר דקשיא להו על המים שהיו סמוך לארס ונתבררו ע"י המסנת, וי"ל שאין דעתו על המים האלו [עי' חזו"א סי' נ"ג], וגם משתנים בכל רגע, וכל כה"ג חשבינן ליה כמסנן מים צלולין, והמשמרת רק מגלה היכן הוא הפסולת, ואין לו צורך בברירת המסנת, שברצון יניח מעט מים עם הארס סמוך

למסנת, ועוד דכיון שטבע הארס לצוף, הרי הוא כמבורר מעצמו, והוא מסנן רק המים שלמטה מן הארס שאינם מעורבין עמו, ואמנם גם זכוב צף למעלה, אבל שם הנדון להוציא הזכוב, ואם שופך המשקין מצד הזכוב י"ל דמותר, ויש גם מקום לומר דארס במים כגוש בנוזל דמי, כיון שנפרד בקל, והמים שטופחין על הארס אינם מתבררין.

(ועוד י"ל דככלל קושיית הגמ' שיעשה מערב שבת ברזא בחבית וישפה המים מלמטה, ולרווחא דמילתא יניח מסנת בפי הברזא, דכל כה"ג ודאי דרינו כמסנן מים צלולין, ואפשר דלר"נ בכה"ג א"צ מסנת ומ"מ יש בו פסול דהקריבהו נא לפחתך, דכיון שצריך זהירות בשפיכתם יש בזה פגם, אבל בגמ' משמע מסנת דוקא, ונראה מזה דלא עבדינן ברזא לחבית מפני חשש זה, וא"כ י"ל דלר"נ בשב"ס כברזא).

ועי' בספר מרן זללה"ה סנ"ג גבי זכוב שכתב שרק המשקין שטופחין ע"פ הזכוב חשיבי כמעורבין, ועיי"ש שאם אין דעתו על המים שטופחין על גוף הזכוב מותר, כגון שמשליך מקצת המים לאיבוד, וצ"ב מאי מהני השלכת מקצת המים, כשהמים שטפתו על פני הזכוב נמצאים בכוסו, ולפ"ד גם כההיא דגילוי שיליך מעט.

מה שנוהגים לשפוך מים בכיור שיש בו מסנת מה שנוהגין לשפוך מים בתוך הקערה, שקורין כיור, ויש בשוליה מסנת שלא יעברו גושי הפסולת ויסתמו הצניור, יש לעי' מ"ט לא חשיב שמסנן המים מהפסולת במסנת, והרי אם הי' מסננן תחלה לתוך כלי אחר, ומשם נוטל המים ושופכן לצניור, יש לאסור משום בורר, ואע"פ שאין לו צורך במים ובפסולת, וכל ההפרדה היא כדי שלא יסתום הצניור, מ"מ יש כאן פעולת ברירה לתועלת מסוימת, וצ"ל דכאן שהמים הולכין מיד לאיבוד, אין לאסור מפני שבירר את

המים, דכשהולכין לאיבוד אין על המים חשיבות בורר, ואמנם אם הי' לו צורך בגושי הפסולת יש לאסור מפני כירור הגושי לעצמן, אבל כאן שאין לו צורך בגושי, חשיב עיקר המעשה במים.

[ולפ"ז אסור להוציא הגושין מן המים ולהשליכן, ובלא"ה יש לאסור כיון שהגושין בידו והו"ל כמסנן המים לכלי שכתבו דאסור, מלבד תיקון המים שיהיו ראויין לזוב, מיהו גושים גדולים י"ל דלא חשיבי תערובת, וכן כלים שבמים לא חשיבי תערובת).

מיהו נראה דאין ללמוד מזה להתיר בשני מיני פסולת לנערן בכברה שיפלו החתיכות הקטנות אע"פ שהולכין לאיבוד, דכאן סמכינן על עיקר הדין דגוש ונוזל אינם תערובת, ושהברירה נעשית מאליה, נוכפי ההוה שהמים נכנסין צלולין יש גם ההיתר דנותנין מים ע"ג השמרים שבמשמרת לפרש"י, דשרינן מפני שנכנסו צלולין ויוצאין מעצמן, מיהו אין נמנעין מלשפוך גם עכורין עם הפסולת], אבל לרקד בידים שני מיני פסולת אין להתיר, אע"פ שכולם לאיבוד, ועוד דסו"ס ניכרת הברירה במין הנשאר.

אפי' מה דנקטו האחרונים והמ"ב דהיתר דלגוון בחלמון ביצה הוא משום דהו"ל כלאיבוד ולא אחשביה לאכילה, לפ"ז יש לדמות גם כאן לסינון הביצה, שהרי אינו רוצה שיפול החלבון לחרדל, ואפ"ה לגוון שרי, וכל שכן לאיבוד, ועמ"ש"כ בזה לעיל סק"ל.

בדיון הסרת הפסולת מהמסנת

ואם נסתמו נקבי המסנת, לא יוציא הגושין מן המים משום בורר, אלא יסלקם לצדדין, וכשהגושין גדולים דליכא משום בורר יכול להוציאם, ושמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ששאל את מרן זללה"ה אם מותר

לנקות הצינור שנחסם, והזכיר ע"ז דין צינור שעלו בו קשקשים כתובות ס' א', [וזכורני בהצעת הדברים שלא נאמרו הדברים כהוראה לאיסור, אלא כהגדרת השאלה, דבעיא זו שייכא לנידון דצינור שעלו בו קשקשים, וצריך לעיין שם], ונפסק בשו"ע סי' של"ו ס"ט דבמקום פסידא ממענך ברגלו, ומשמע לכאורה דכאן אסור לנקותו ביד.

מיהו נראה דהיינו דוקא כשניקוי הצינור חשיב מתקן, וכלשון הגמ' דמתקן כלאחר יד הוא, [וברי"ף משמע דכדרכו חייב חטאת, ועי' מ"א סי' ש"ז סק"ז, (וכ"נ ממשנה"ק דאסור מפני מראית העין, ומשמע קצת דכאורחיה אסור מדאורייתא, ואפשר דבצינעא אין הכונה בחדרי חדרים, שהרי על הגג הוא עומד, ואינו ממתיך ללילה, אלא ר"ל בדרך הילוכו, שלא יראה כעוסק בתיקון גגו בשבת, ולא מפני החשד, אלא מפני כבוד השבת)], אבל כשסותמין המסננת מבחוץ אין לזה קשר עם הצינור לומר דמתקן הצינור, [ומסתברא דהשאלה היתה ברשת שבתוך הצינור שיש בה כמה נקבים גדולים, ולא במסננת החיצונה שנתונה בקערה, ואינה חלק מהצינור, דקרוב הדבר שזה שיכלול חדש], וגם במסננת שבצינור היינו דוקא כשנדבקו בצינור, כלשון הגמ' שעלו בו קשקשים, אבל בלכלוך העומד לפי שעה, מסתברא דלא חשיב תיקון מנא כלל, דהר"ז כהדחת כלים בעלמא, מיהו אם נסתם סתימה חזקה שצריך לפקקו י"ל דחשיב תיקון, ולמעשה צ"ע דכמדומה שנוהרין בזה עפ"ד מרן זללה"ה הנ"ל.

בדברי השו"ע במים שיש בהם תולעים, ואם גם משמרים מותר לשתות ע"י מפה

ל"ב. שו"ע סי' שיי"ט סט"ז מים שיש בהם תולעים מותר לשתות ע"י מפה כו' אם בשעת שחי מעכב את הפסולת שלא יכנס לתוך פיו אין זה מעין מלאכה ומותר, לפ"ז ה"ה שמותר לשתות היין מהשמרים ע"י

מפה, וכ"מ בב"י דמייירי בא"א לשתותו בלא סינון, מיהו יש מקום לאסור בשמרים כיון שא"א להפרידן אלא ע"י מפה, ובכה"ג לא חשיב שנוטל המשקה ומנוע הפסולת, ול"ד לתולעים שהם גושים נפרדים, וא"צ למפה כדי ליצור משקה בפ"ע, אלא למנוע הפסולת שלא תבא עם המשקה הנפרד, ואמנם יש ראשונים שהתירו לסנן היין בסודרין מתולעים, כיון דבמשמרת ג"כ ליכא חיוב, ורש"י פי' מפני הקמחים וה"ר יהונתן וארחות חיים וכלבו פי' מן התולעים שביין, ואמנם הרשב"א והר"ן פי' כיון דראוי לשתותו בשעה"ד, אבל מדברי הרמב"ן והר"ן בעניינתא מבואר דאין איסור בורר מקיסמין ופסולת שבמים וביין, וכ"מ בראב"ד, וכמשנ"ת לעיל סק"כ, ולפ"ד יש לדון אם להתיר סינון יין משמרים לתוך פיו, דדמי קצת לסוחט ענבים לתוך פיו שנחלקו בזה ברמ"א סי' ש"כ ס"א, והתם קיל כיון דסוחט לאוכל ג"כ פטור [שו"ר בט"ז שם], אבל כאן שבוור לתוך פיו, יתכן דפטור רק משום שינוי כיון שצריך לתכונת המשמרת להפרידם, ויתכן דמותר דג"ז דרך אכילה.

אוצר החכמה מיקרי.

בדין הוצאת זבוב מן המשקה

בדין הוצאת הזבוב מן המשקין, דעת מהריט"צ והב"מ דכיון שהזבוב צף למעלה הר"ז כמבורר ועומד, ולכאורה איכא גוויי שהזבוב בתוך המשקה, ולא משמע דבזה ס"ל לחייב, ובב"מ העתיק לשונו דבלח הברירה היא רק דרך סינון ולא בהוצאה ביד, וגם בקמח ס"ל דאינו חייב אלא דרך ניפוי, אלא שאם הצורך טמון בחוכו מיחוי כבורר, ובלח שהוא צף לא מיחוי כבורר עי"ש, והדברים מחודשים טובא דאפי' נימא שדרך ברירת לח בסינון, אכתי אין להתיר מדרבנן ביד, כיון שאם יסנן המשקין מן הזבובים חייב, בגונא דתולעים בסט"ז שלא התירו אלא לשתות דרך מפה, ולפי דבריהם ביד מותר

ליטלם, ול"מ כן כלל, וגם עיקר היסוד אין לקבוע בו מסמרות והכל לפי הענין.

מיהו אפשר דמאי דס"ל להתיר הוא מפני ההרגשה שאין הגוש תערובת עם המשקין, וכמו שהזכירו שהוא צף למעלה, ולכן חידשו מסברא דאיזהו גוש שחשיב תערובת בנוזל, היינו כזה שא"א להוציאו אלא דרך סינון, אבל כשאפשר להוציאו ביד הרי הוא כמבורר, ואע"פ שאין לשונם ז"ל כן, מ"מ אפשר לקיים כן בכונתם, וזה כענין שנתבאר לעיל סק"כ דגוש בנוזל לא חשיב תערובת, ורק בשמרים נתחדש כן, כיון שהיין כמובלע בתוך השמרים.

בדברי מרן זללה"ה דגוש העץ לא מיקרי תערובת, וביבש כה"ג ובדברי מהריט"ץ שדרך משקין במשמרות

ומרן זללה"ה בסי' נ"ג כתב לקיים הדברים דגוש בנוזל לא מיקרי תערובת וכתב דהמים שטופחים ע"פ הזבוב חשיבי תערובת, ולכן צריך ליטול מעט מן המשקה עמו בכף, דשאר המשקה לא ה"י חשוב כמעורב עם הזבוב כלל, ואאמרי"ר (שליט"א) זללה"ה כתב בשם הגר"ז דיש חשש חטאת גם בהוצאת הזבוב ע"י כף, כיון שנתקן עי"ז המשקה שה"י סביבות הזבוב, דכיון שאנו חושבים הזבוב כמעורב, הרי כל המשקה שה"י פגום קודם הוצאתו עם הכף, ניתקן ע"י הוצאת הכף עם הזבוב, ולא מהני מה שהוציא מקצת משקה עמו, כמו שאין מועיל אם יוציא מקצת אוכל עם הצורך, ואמנם במ"ב ס"ק ס"א מתיר גם ביבש עם מקצת האוכל וכדעת הט"ז שמשהו דין שניהם, אבל א"א להקל בזה ביבש, שהרי מהריט"צ והב"מ הקילו רק בלח, ואין לנו מקור להתיר ביבש ע"י נטילת מקצת האוכל עם הפסולת, וכמשה"ק הגר"ז דס"ס ניתקן שאר האוכל ע"י הוצאת הפסולת הזו, וכ"כ אאמרי"ר (שליט"א) זללה"ה דבסברא נראה להחמיר והגר"ז חשיב ליה חששא דאוריתא,

ובלח יש לצרף דעת מהריט"צ והב"מ, אבל ביבש צ"ע להקל, וכן דעת מרן זללה"ה דדוקא בלח יש להתיר, שכתב דבכל בורר אף אם נוטל מעט מן האוכל עם הפסולת אסור כל שרעתו על האוכל הנשאר שיהא מבורר, (ועי"ש סנ"ד סק"ג), ואם שופך מכלי לכלי ועי"ז מוציא הזבוב, כתב אאמרי"ר (שליט"א) זללה"ה דיש להתיר לכו"ע, (מיהו הגר"ז התיר בזה מטעם אחר), מיהו ביבש גם בכה"ג צ"ע, וכן מה שרגילין לנפח הקיסמין והפסולת שבכוס לצדדין שלא יכנסו לפיו, אין להתיר ד"ז אלא בלח, עי' סי' שליט"א סי' ובמ"ב ס"ק ל"ד דמבואר להתיר, והכי משמע הא דאמרינן ק"ט א' במים צלולין דמישתתו בלא סינון, ולפי' הסמ"ג שבדמ"א סי' שיי"ט ס"י היינו ע"י שינופח הקיסמין לצדדים שלא יכנסו לפיו, דבלח שייך לומר שהקיסמין כמעורבין בכל הכוס או שאינם מעורבין כלל, אבל ביבש אם מנפח מצד לצד הרי בירר החלק הזה, ולא מהני מה שעירבו בחלק השני.

בירושלמי דבורר צורות כל היום ג"כ יודע שיש גזירות מבוררות

ויש לעי' מהו גדר הדברים דמיקרי תערובת ביבש וכן בלח, דהנה מצינו בירושלמי פ"ז ה"ב אמתני' דהבורר ארי"ש יש שהוא בורר צורות כל היום ואינו מתחייב, ויש שהוא נוטל כגזירת ומיד מתחייב, היך עבדיה היה יושב ע"ג כרי ובורר צורות כל היום אינו מתחייב, נטל לתוך ידו כגזירת וביד חייב, והרי פשוט שגם בכרי אם בירר צדו אחד או זוית אחת חייב, וכן בכלי גדול אם בירר זוית אחת חייב, ומדין החיוב כבורר יש ללמוד להיתר לאידך גיסא, דכל שזוית אחת מבוררת, אין הנוטל מזוית זו בדין נוטל אוכל מתו"פ, שהרי זוית זו אינה כחצרות כלל, וכללא הוא כל שאילו בירר זוית זו לחוד ה"י חייב, אינו חוזר ומתחייב עליה, אע"פ שיותר מתוקן ומכובד בעיני בנ"א כשהכל מבורר, ופסולת שבזוית זו פוגמת גם זוית השניה במקצת,

מ"מ לא מיקרי תערוכת, כמו שזכור בכוס פוגם כל הכוס, ואפ"ה לא חשיב שולי הכוס כמעורבין לענין בורר, (ועי' בסמוך דמשכח"ל חיוב שני פעמים).

ולעומת זה בבירור צורות כל היום, לא חשבינן ליה כמבורר חצי שיעור, דלעולם המעט שסמוך לצור שנטל נתברר עי"ז, וא"כ יצטרפו כולם לשיעור, וש"מ דלא חשיב שום חלק כמבורר, ונראה גדר הדברים דכל שהבירה הועילה שיוכל ליטול חלק זה שלא בדקדוק, היינו שאינו צריך ליוזר מן הפסולת שתעלה עם האוכל, כבה"ג חשיב חלק זה כמבורר, כיון שא"צ בירה נוספת כדי ליטול, ולכן אע"פ שהפסולת פוגמו, הרי"ז כפסולת מבחוץ שפוגם, ואמנם כל דבר לפי דרך שימוש, וסתם כרי לא סגי שיהא בו כגורגרת מבוררת, כיון שאין דרך ליטול כגורגרת בפ"ע, אבל אם נתכוין ליטול כגורגרת זו, הו"ל מלאכת מחשבת, וחייב כמו כגורגרת שבידו, ולכן משכח"ל חיוב שני פעמים על אותו כגורגרת, שאם דעתו על מיעוט זה חייב, ואם דעתו על כל הכרי חוזר ומתחייב על הפסולת שבעיהם, וכענין שמצינו בתוספתא דבורר צורות משני מיני פירות חייב וחוזר ומתחייב על הפרדת המינים, כמשנ"ת לקמן ס"ק ל"ד.

אוצר החכמה

בדין לחלק התערובת לב' כלים כדי שישאר הפסולת באחד מהם

ולפ"ז בין בזכוב הצף ע"פ המים ובין בצורר וקיסם שע"פ הקמח, כל שיוכל לחלקו לשני כלים דרך עירו מכלי לכלי, חשיב מה שנשאר בכלי שלא הי' כמעורב עם הפסולת, שהרי הי' יכול ליטול האוכל מלמטה בלא דקדוק בבירה, וזה שאין לו פתח בכלי מלמטה לא משוי ליה תערובת, אבל אם נוטל הפסולת בכף, שההפרדה נעשית ע"י מעשה בבירה ולא ע"י חלוקת הכמות לשני כלים, בזה י"ל שגם הנשאר הי' כמעורב עם הפסולת, ובגוש

המעורב בלא י"ל דבכל ענין יכול להוציא הלח בלא פעולת בריה, ולכן לא חשיבי כמעורבין, ואפי' בכף שרי (מיהו אם מנער המעט מן הכלי פעמים שווה פעולת בריה ולא חלוקת הכלים, כגון שמכרין הקיסם לזוית כד הקמח ומנערה בחוזק כמעשה כף).

בדברי מרן זללה"ה בסינון התה דרך המשמרת

א. כתב מרן זללה"ה בסי' נ"ג דאפשר שאפי' מסנן המים מעלי התה דרך הרשת שבפי הכלי, חשיב כבורר ביד דמותר לאלתר, כיון שהרשת אינה כלי המיועד לסינון כמשמרת ונפה וכברה, וביאור הדברים שהרי באמת גם בורר ביד הוי דרך בירה ולאח"ז חייב, והא דמחייבין בנפו"כ אפי' לאלתר היינו מפני שעוסק תחלה במלאכת בריה ולא כנוטל לאכילה, וגם מפני חשיבות המלאכה, דכיון שכן הדרך לנפות לאוצר, הרי"ז מפקיע ממעשהו שם דרך אכילה, וטעם זה לא שייך כאן, כיון שהכלי מיועד לדרך אכילה, וגם שופך ממנו כדרך הנטילה לאכילה בלא פעולת סינון, אלא שממילא גם מסתנן.

מידו צ"ע גדר הדברים, דודאי אסור להניח משמרת קטנה כפי הכרזא שבשולי החבית, או כפי החבית כמו שעושין בעלי התה, ואע"פ ששופך ממנה מעט מעט, דכיון שא"א לסנן היין מהשמרים בלא מסננת, הרי יש כאן פעולת סינון בכלי, ואמנם לסינון מרובה הדרך לסנן בכלי גדול, אבל לא מצינו היתר דכלי קטן, ויש לפרש החילוק בזה (מפני שאין דרך לשתות יין מעט בכמות כזו היוצאת מסינון קל לשעה, וא"כ פעולת שימור סתמא נעשית בכלי גדול, ולא חשיב דרך אכילה כשעושה השימור בכלי קטן, אבל בעלי תה דאורחיה בהכי, הרי ניכר שאינו עוסק בפעולת סינון, ועוד) דיין משמרים אינו מסתנן בפעולה קלה אלא נמשך ויורד לאט לאט, ולכן ניכרת פעולת הסינון שבוה, ומה"ט גם אין דרך להשתמש בסינון כזה למוזג לשתיה מיד לפי

שעה, משא"כ בעלין ומים שיוצאין מיד לשעתן, ולא מיחזי כפעולת סינון.

אבל ביסוד הדברים נראה דמה"ט לא חשיבי עלין ומים תערובת, ורק בשמרים ויין דכבלועין דמו חשיבי גוש ונוזל כתערובת, אבל עלין ומים כיון שמתבררין בקל מעצמן, וגם בתוך המים האי לחודיה קאי, לא חשיבי תערובת כלל, ואמנם נוח להפרידן במסננת, דה"ה אם היו עלי גפנים שהם גדולים מעורבין במים דג"כ נוח לסנן במסננת, אע"פ שאינם חשובין תערובת, וה"ה עלין קטנים, שלא אמרו אלא שמרים כיון, מיהו זה תלוי בפלוגתא הראשונים ז"ל בדין קמחים ותולעים כיון אם צריכין שינוי, וכן תלוי בנדרון דזכוב במים.

ולפ"ז בשמרים ויין כה"ג יתכן דחייב, וכן במנפה קמח בכלי כזה, אלא דבמציאות כל אלו שצריכין סינון וניפוי גמור, אין מנפין אותם בכלים כאלו, ואפשר דחשיב שינוי, ואסור כקנון ותמחוי, מיהו לאח"ז לא גרע אה"ח 1234567 מביד דחייב.

ואפשר דגם מרן זללה"ה לא נתכוין להתיר כשהמים הגיעו עד העלין, ולא התיר אלא כשניער הכלי שלא יצטרך להמתין עד שיררו העלין, דבכה"ג הו"ל כמים עכורין דשרינן בסודרין ובכפיפה מצרית, ובה י"ל דהרשת הזו לא חמירא מסודרין.

ובמציאות כמדומה שעלי התה כששוקעין מתמצין המים מהם גם בלא מסננת, שאין חיבורם חזק, והם מתמצין ע"י הטיית הכלי לחור, ולפ"ז גם כשכבר הגיעו המים עד העלין יכול להטות הכלי עד שיתמצו המים, ואז יכול להוציאין דרך המסננת, כיון שהם כצלולין, וכן יכול להוסיף עליהם מים שיתמצו, כדין נתינת מים ע"ג השמרים, באופן שאין בזה משום ביטול.

בדין שקיות תה, והטיית הכלי

ונתינת מים ע"ג שקיות תה לא גרע מנתינת מים ע"ג השמרים, ואפי' השקית ע"ג

הדופן והמים נכנסין ויוצאין ממנה, כמ"ש בשו"ע ס"ט, והכא עדיף כיון שלא הי' משקין בשקית שרוצה להוציאן, משא"כ במשמרת שיש יין בשמרים, וכן לערב המים שבכוס כשהשקית תלויה בדופן, דמי לנתינת מים ע"ג השמרים שבמשמרת, אבל להוציא השקית מן הכוס כדי שינטפו המים ממנה יש ליוזר, אע"פ שלהוציא המים מן הכוס וממילא יצאו המים מאליהן אין לאסור, וא"כ י"ל דהשתא נמי מאליהן הן יוצאין, והוא רק סילק המים מתחתיהן, מ"מ בשמרים כה"ג ודאי אסור, ולהטות הכוס שיצאו המים מהשקיות יש מקום לדון דהו"ל כמסנן במשמרת, ויש מקום לומר דטבע המים לצאת מהעלין גם בלא משמרת, ועוד דמיא עול מיא נפיק, שלא נתמזגו המים עם העלין, ודמי לנתינת ע"ג המשמרת, וגם אינו מכניסין למשמרת אלא מטה הכלי, ונראה דמה שזכר בקל כמו אם לא היתה השקית אפשר להקל, והרי מרן זללה"ה צידד להקל אפי' להביא העלין למסננת.

עיקר דברי מרן זללה"ה שצידד דחשיב כנוטל אוכל מתו"פ ביד, הם שלא כדברי המ"ב ס"ק ס"ב שאסר ליטול השומן הצף ע"ג החלב בכף, דהתם ודאי דרך אכילה הוא בכף, ואינו כלי בריה כלל, אע"פ שלצורך ההפרדה צריך כף וא"א ביד ובהטית הכלי, וכבר כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסק"כ לדון דמותר להסיר בכף ול"ד לבורר בכלי כלל עי"ש, וזה פשוט יותר מענין המסננת, דסור"ס כלי סינון היא, ויש ללמוד מזה דפשיטא ליה למרן זללה"ה להתיר נטילת השומן בכף.

בדברי התוספתא פירות שנתפזרו בו משמע שחייב שתי חטאות על אותן הפירות

ד. תניא בתוספתא פ"ז ה"ו פירות שנתפזרו מלקט אחד אחד ואוכל, נתערבו לו פירות בפירות בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן בורר ומשליך לפני בהמתו

מסכת **שבת** **סימן כז**

[ע"י להלן בזה], ברך [כ"ה ברמב"ן קמ"ג ב'] אלו בפ"ע ואלו בפ"ע או שליקט מתוכן עפר וצורות ה"ז חייב, פשטות הדברים שאם ליקט מתוכן עפר וצורות אע"פ שלא ברך אלו בפ"ע ואלו בפ"ע חייב, ונמצא שאפשר להתחייב פעמיים על אותן פירות, מפני שהם שני סוגי תעליות, דפסולת גמורה מקלקלת הפירות יותר מתערוכת המינין, והיו תיקון חשוב בהוצאת הפסולת, וגם הפרדת המינין היו תיקון חשוב, ואמנם בירושלמי פ"ז ה"ב נחלקו חזקיה ור"י אם הבורר אוכלין מתוך אוכלין חייב, דהא חזינן דאע"פ שהם מעורבין חייבין על הוצאת הפסולת מביניהן, וש"מ דחשיבי מתוקנים במצב של תערובת זו, וא"כ מהיכי תיתי לחזור ולחייב על הפרדת המינים, אבל כאן בתוספתא ובתלמודן ע"ד א' מבואר כחזקיה דחייב.

בתוספתא מעשרות ג"כ כע"ז, ונראה דכ"ז שהם מעורבין לא חשיב גמ"מ

ובע"ז יש בתוספתא מעשרות פ"ב ה"כ היתה לו ערימה של בצלים ושל גזרות ושל חרובים בראש גזו בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן בורר ומשליך לפני בהמתו, ולפ"ד נראין הדברים דכיון שהערימה מעורבת מכל המינים לא חשיבא גמר מלאכה, עד שיבורר כל מין לעצמו, והראב"ד בפ"ג ממעשר ה"כ נתקשה בזה מ"ט מותר לאכול עראי היו כבר העמיד ערימה, ולפמשנ"ת בתוספתא דשבת שעדיין חסר מלאכה גמורה בהפרדת המינים ניחא, דמה"ט לא חשיב גמ"מ, ולמדנו מכאן שמאכיל לבהמה היינו מאכל אדם דהיינו החורבין [כדתנן מעשרות פ"ג מ"ד והחורבין עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהם לבהמה ופטור], שהרי בא להשמיענו היתר אכילת עראי, ורשב"א מסיים בה אין בהמה אוכלת עראי בחצר, ולמדנו מכאן דעירוב הפירות שחייבין על בירור היינו בערימה מעורבת, ובנתפזרו אע"פ שנתערבו

שם והתני ובלבד שלא יבור את כל אותו המקום אם עשה כן בשבת חייב, על דעתיה דחזקיה שכן הבורר כדרכו בשבת חייב, ע"ד דר"י שכן הבורר כדרכו במקום אחר חייב, פ"י דבין חזקיה בין ר"י מודו, שאם בירר כל המין מחבירו לאכול לאלתר פטור, ואע"פ שהמין הנותר נתברר ע"י, ואפ"ה אסור מדרבנן כאן לבורר כל המקום, כיון שיש בזה מעשה בריה בעלמא, ולחזקי' אם עשה כן בשבת שלא בדרך אכילה חייב, ולר"י אם עשה כן בעלמא באוכל ופסולת חייב, וממילא גם בשני מיני אוכלין אסור, אבל אם לא בירר כל המין, דבפסולת מתו"א ג"כ פטור, כ"ז שנשאר פסולת עם האוכל, אף כאן לא גזרו שלא יבורר כל המין כיון שבורר בדרך אכילה, (כן נלמד מדברי אמור"ר (שליט"א) זללה"ה, אלא ששם פ"י דר"י שרי אוכל מתו"פ לאח"ז, ולמש"כ מודה ר"י דאסור אפי' לבורר מעט מן האוכל לאח"ז, ומודה לאוקימתא דלאלתר, ורק לגבי האיסור שהמין השני נברר, בזה מדמו לה תרוייהו לדין בורר צורות מן הכרי דכ"ז שלא ברר כולן פטור).

קנו **מסכת** **שבת** **סימן כז**

שם דעתיה דחזקיה אפי' עיגולין מן גזא עיגולין אפי' רימונים מן גזא רימונים או כיני אפי' בני נש מן גזא בני נש, יש לעי' האי עיגולין היכי דמי אם נאכלין רק בשעה"ד הרי הדין נותן שגם ר"י מודה בזה, דלא אשכחן דפליג אלא בשני מיני אוכלין שוין, ואם שניהם נאכלין לכתחלה מנלן דלחזקיה חייב, וצ"ל דמיירי בשני סוגי טעמים כמו תאנים שחורות ולבנות או חמוצים ומתוקים דדמו לשני מיני אוכלין, אבל אין ההבדל מכח קלקול, והא דאמר אפי' בני נש צ"ל דס"ל דעיגולין בעיגולין לא חשיבי תערובת, כמו שבנ"א מובדלין זמ"ז, ולכאורה לא כלל הוא דודאי מיירי כשהם מעורבין כמו שהשני מיני אוכלין מעורבין, וגם בפירות גדולים שייך תערובת כשהם מעורבין בתוך ערימה גדולה של המין השני [כההיא דבצלים וגזרות וחורבין בתוספתא הנ"ל], וא"כ צ"ב מה שייך להזכיר כאן בני נש, ואפשר שבא לסתור ולומר דשינוי קל במין אחד, לא חשיב בורר, ולא משמע דר"ל בעלות בנ"א, שמחלק של ראובן לחוד ושל שמעון לחוד, וצ"ע.

בתה"ד סי' נ"ז כתב דנראה מאד נגד הסברא לומר דשני מינים שניכרין בהפרדתם חתיכות גדולות שמונחין יחד דיהא ברירה שייכא בהו, דמשמע דוקא כשהם מעורבין ואינם ניכרין, ומ"מ מסיק דכיון דהגדון בדאורייתא אין לחלק ולהקל בלא ראי' ברורה, ומהירושלמי הנ"ל אין ראי' דמיתוקם שפיר באופן שהם מעורבין, אבל במסדרין על מגש וצלחת וניכרין לעין, לא אשכחן דחשיבי תערובת ככה"ג, ואם בני נש הכונה מפני שאינם מעורבין, א"כ י"ל דכל כה"ג כבני נש דמו.

שבת **מסכת** **שבת** **סימן כז**

בגמ' קמ"ב א' כלכלה והאבן בתוכה ומצינו בגמ' קמ"ב א' כלכלה והאבן בתוכה

דאמרין בגמ' דנשדניהו וננקטינהו או דלינערינהו ולישדי לאבן, ולא חששו משום בורר אע"פ שמלקט הפירות ומניח האבן, או שמנער האבן מן הכלכלה ומשאר הפירות, וע"כ דבמצב זה אין האבן פוגמת הכלכלה, ולא חשיב בורר דהאי לתודיה קאי והאי לתודיה קאי, וכמ"ש אמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ק י"ז דתפוח אחד ורימון אחד זה בצד זה לא חשיבי תערובת, ועי"ש שכתב דה"ה פירות גדולים במים, שאינם ראויין לשותות עם המים, אינם נטפלין למים והאי לתודיה קאי ול"ד לזבוב עי"ש.

בדין כמה מינים בכלכלה שנוטל פרי אחד לאכילה לאח"ז

א"ה נראה דקערה מליאה פירות שנותנין בה כמה מיני פירות יחד כדי שיטול כל אחד מהמסובין איזה פרי שירצה, מותר ליטול ממנה הפרי שרוצה אפי' לאח"ז, דכיון שאין דעתו על ברירה אלא להצניע לעצמו הפרי שחפץ, לא חשיב כבורר, [אבל הרבה פירות אסור, דנחית כבר לברירה שהרי אינו נוטל אלא מין אחד], ול"ד לאוכל המונח בפסולת, שעצם נטילתו מהפסולת היא תיקון, דכאן אין התערובת פגם, אלא אדרבה נוטלין המבוררין ומערכין אותן, ולכן כוננו קובעת אם יש כאן מלאכת ברירה, מיהו אם יחזור ויסדר הקערה באוצר כל מין במקומו, י"ל דחייב משום בורר, שעכשיו הוא עסוק במלאכת ברירה, ולא מהני לפטור מה שלפי שעה ה' לו צורך בתערובת זו, ואפשר דחייב ליכא כיון שאין תערובתן פוגמת, אבל אם יהיו הרבה פירות בשק ובקופה מעורבין כה"ג מסתברא דחייב בהפרדתן לקופות, דבעורה זו התערובת פגומה.

וכן הדין בקרירה שבישל בה כמה מינים יחד, שיכול ליטול לצורך אכילתו מה שירצה

אפי' לאח"ז, אבל אם כונתו לברור אסור, וכן אם נוטל הרבה ממין אחד יש לאסור דנחית לברירה, מיהו יתכן דכתבשיל אחד לא חשיבי כשני מינים לחייב עליהם, כיון דברעת בנ"א תערובת כזו משובחת, ואין ההפרדה תיקון, ומ"מ כל שמכין לברירה יש לאסור, ועי' לעיל סק"ל בדין חלבון וחלמון.

ויש סמך לד"ז בדברי הרמב"ן ע"ד א' בפי' קמא דסבר דשני מיני אוכלין קילי מאוכל ופסולת, ומותר לברר בקטן ותמחוי לאלתר ולבו ביום פליגי אם חייב או פטור, ומשמע דלאוצר חייב אפי' ביד, דטעמא דנפה וכברה חייב משום דהו"ל כבורר לאוצר, וביד מותר אפי' לבו ביום, ומצינו בזה דשני מיני אוכלין אע"פ שלהפירין לאוצר היא מלאכה חשובה, אבל כ"ז שמפירין לשימושי אכילה אפי' לבו ביום, לא חשיבא מלאכה, כיון דסו"ס אינם פוגמין זא"ז כ"כ, ועי' לעיל סק"א.

בדין להוציא מן התיבה והמקרר שיש בהן הרבה מינים אוצר החכמה

להוציא מן התיבה והמקרר ג"כ שייך היתר זה דלא חשיב מעשה ברירה אלא שימוש, שהרי באוצר זה הם מונחין יחד, וכמ"ש"כ לקמן סק"מ לענין ספרים, (מיהו סתמא דמילתא הם מונחין בשקיות נפרדות, ולא חשיבי תערובת כלל, וכמונחין ע"ג השלחן דשרי ליטול כל אחד לעצמו), מיהו להוציא לצורך סעודה שלאחר זמן ממגירה שיש בה פירות מעורבין יש ליהדר, כיון שבורר כמה פירות שצריך ויש בזה מעשה ברירה.

בדין צורות שבחטים ואינם נוגעים ממש

לו נראה דצורות המעורבין בחטים חשיבי תערובת אפי' אם אינם נוגעים בחטים ממש, שלא מקום הנגיעה קובע התערובת, אלא כיון שדרך ליקח כמות החטים ביחד ואז יעלו עמהם הצורות, א"כ תערובתן פוגמתן משימושם הרגיל, ומה"ט לא

שנתפזרו י"ל דאין בזה ריוח של בורר, כיון שהמפוזרין גריעי ממעורבין, ולא תיקן החטים בפיוזון שיחשבו מבוררין, דעדיין צריך ללקטן אחת אחת, וד"ז יכול לעשות גם בתערובתן, ואמנם יכול ללקטן בלא מלאכת בורר, אבל אין זה מעשה תיקון.

בפרש"י שנתבררו בפיוזון מ"ט טרי

ומדברי רש"י חזינן דבשיטוח בעלמא תו לא חשיבי כמעורבין, ואפשר דהיינו מפני שלענין ליטול אחד אחד סגי בזה שהם שטוחין על השלחן זה בצד זה, דכיון שהם פירות גדולים וניטלין אחד אחד, אין התערובת פוגמתן, ורק כשהם בכלכלה או לצורך האוצר, הרי הפסולת פוגמתן, ולפ"ז לאספן לכלכלה י"ל דאסור משום בורר, ומ"מ ליטול אחד אחד לאכילה לא חשיבי מעורבין, מיהו אפי' נתפזרו יותר, י"ל דאסור לאספן לכלכלה משום דמיחוי כבורר, וכמ"ש הרמב"ן קמ"ג ב', ולפזון ע"מ לאספן מבוררין ודאי יש לאסור, דהפיוזון והאסיפה כל אחד כחצי מלאכה, כיון שכונתו לצורך ברירה. **אוצר החכמה** מעשהו להוצאת הפסולת.

בדין סל מלא בכרות באופן שאינם מין אחד

סל מלא בכרות ויש ביניהם ככרות מסוג אחר (כמו סוגי הדגים שבתה"ד), אע"פ שהככרות דבר גדול שאין בו ענין ביטול ע"י התערובת, מ"מ הסל כאוצר שמאגד כולם, וכל שאינו ממין ששייך לאוצר הזה יש בברירתו תיקון מסוים, [מיהו בככרות של בעה"ב שנותנן לתתחלה בתיבה מעורבין ע"מ לברור בשעת אכילה היפה שבהן, י"ל שאין ברירתן תיקון חשוב], אבל אם מונחין כמה ככרות על הדף לא חשיבי כתערובת, וכסברת התה"ד בחתיכות דגים, ואמנם שם כתב להחמיר כיון דסו"ס קערה מליאה דגים יש לה חשיבות מסוימת יחד, וחשיבי קצת כמעורבין, אבל ככרות גדולות זה בצד זה אפי' נוגעין זב"ז לא חשיבי תערובת.

התיבה שרקובה מקצתה אם צריך לחתוך מעט מן האוכל

התיבה שרקובה מקצתה או שיש בה מקצת פסולת דבוקה, לדעת מרן זללה"ה ריש סי' נ"ג נראה דאין יתרון אם יקח מעט מהאוכל עם הפסולת, שאם פסולת דבוקה אינה תערובת, מותר ליטול הפסולת לחוד, ואם היא תערובת הרי היא מתייחסת לכל החתיכה, תדע דלענין שיעור כגרוגרת ודאי משערין טפי מהמשהו של נגיעת האוכל בגרעין או בקליפה או בפסולת, דכל החלק שנפגם מהפסולת ניתקן עתה ע"י הברירה, ול"ד לגוש שצף ע"פ הנוזל או שומן ע"פ החלב, שהם שני גופים השוכנים זה אצל זה, אבל פסולת הדבוקה הרי היא כחלק מן האוכל, ולא אמרינן דלחודיה קאי, ומה"ט כתב מרן זללה"ה בס"י נ"ד דלא מהני אם מוציא העצם עם מעט בשו' ויש לרחות דהתם אין הבשר דבוק בכל שטח העצם, ונמצא שחלק מהתערובת נתברר ע"י נטילת העצם, ואף אם יאכל ממנו מעט לא מהני כל שניכר שיעקר מלאכה, כיון שכונתו להוצאת הפסולת.

בדין נקודות וכנימות כשא"א לתפוס הפסולת אה"ח 1234567 מן האוכל

מיהו לענין מעשה כשא"א לתפוס האוכל ולמשכו מן הפסולת כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ק י"ד שיכול למשוך הפסולת מן האוכל או להעבירו בכל צורה שהיא, דכיון שא"א לתקן האוכל אלא בצורה זו חשיב ג"כ דרך אכילה כאוכל מתוך פסולת, ובשעה שתופס החתיכה לאכילה כתב דיכול למשוך הפסולת מן האוכל דג"ז דרך אכילה מיקרי, אבל בעצמות קטנות שיש מהם הרבה בחתיכה, וצריך התעסקות של ברירה לנקות החתיכה כתב שם דלא חשיב דרך אכילה, ואפי' ימשוך היד שתופסת באוכל לא מהני כיון שאינו מושכה לאכילה וא"כ עיקר פעולתו לברירה, אבל בחתיכות פסולת קטנות הדבוקות

מבחוץ שא"א לתפוס האוכל, נראה דכל פעולה של נטילת הפסולת כקילוף דמיא, ואפי' נקודות שחורות הרבה מותר להסיר, וא"צ ליטול עמהם מן האוכל. - בעיקר הדברים לפמשנ"ת לעיל ס"ק י"ט נראה דכל הני תיקון האוכל חשיב, ואין בהם משום בורר כלל, אפי' לאח"ז, כיון שהחתיכה מבוררת מפסולת חיצונית, וקילוף והוצאת עצמות אפי' קטנים ומרובין וגרעינין או רקבון, ומעט פסולת הדבוקה, חשיבי כולם תיקון האוכל, שהאוכל מבורר מפסולת חיצונית ששייכת למלאכת בורר, דוהי צורת האוכל המבורר שצריך לתקנו, ואפי' פסולת דבוקה שבטלה לאוכל חשיב תיקונו כהדחת כלים וכמפלה כליו וכנוטל קוץ מבושרו וכיו"ב, אבל אין לסמוך ע"ז למעשה, וגם ברמב"ן ור"ן משמע דרק בשעת אכילה ממש שרינן להוציא פסולת הדבוקה בתחיתה, ואפשר דאף תיקון האוכל אין היתר לעשות מדרבנן אלא בדרך ההכנה לסעודה, ולא בצורת מלאכה.

בדין בורר גדולות וקטנות במין אחד

לז. בדין מין אחד כתב הרמ"א בס"ג דאע"פ שבורר גדולות מתוך קטנות לא מיקרי ברירה, והנה אין לנו מקור להקל במין אחד אלא דומיא דסינון מים צלולין ויין צלול ויין בשעת הגתות, ונבחרדל אמרו קל"ד א' דמיתוי כבורר, ועי"ש בתו' שכתבו דהפסולת ראויה, ועמשנ"ת בזה לעיל סק"ל, דשיפור המין לא חשיב בורר, כיון שאין כאן תיקון חשוב דהא מישתתי בלא"ה, וכל כה"ג תיקון אוכל מיקרי ולא מלאכה, ובהו יש יתרון למין אחד על שני מינים, דכל שהוא מין אחד אע"פ שיש הפרש מועט ביניהם לא קפדי על זה, אבל שני מינים קפדי על תערובתן גם בחילוק מועט, אבל כל שתיוקנו חשוב אפי' במין אחד חייב, ולכן בשקדים המרים והמתוקים חשיבי כשני מינים, ונגריעי מינה כיון שהמרים אינם ראויין לאכילה, מיהו אם עומד למתקן ע"י האור, י"ל דמאן דפטר בשני

והמ"מ כתב לחלק דהתם בלחין, ומשמע דר"ל שבלחין הפסולת מקלקלת את האוכל ולכן חשיב תיקון, אבל ביכשים כיון שאין בנ"א מקפידין על תערובת המין הזה עם האוכל לא חשיב תיקון, שהרי האוכל המתוקן נמצא במקומו, והמעופש ממינו אינו חשוב פגם כ"כ, ומזה יש ללמוד שאין כונת המ"מ מפני שהמעופש ראוי לאכילה, אלא עיקר כונתו מפני שאינו פוגם את היפה בתערובתו, ולכן ס"ל דאפי' אינו ראוי ע"י הדחק אפשר דלא חשיב בורר מדאורייתא כמש"כ לעיל לדקדק מלשון אפשר שכתב ז"ל, ונעבה"ל סי' ש"כ ס"ה ד"ה לאכול שכתב דסוחט בדבר הראוי ע"י הדחק אסור מדרבנן, ובפשוטו דמי למחבץ ומשמר, לפי הסברה דהכל תערובת אחת, מיהו י"ל דלאו בורר הוא כלל, ע"י לקמן ס"ק ל"ט, וכ"מ במ"א סי' שיי"ט ס"ק ט"ז כדברי המ"כ דסוחט לא חשיב כדברים לחין שכתב במ"מ דחשיבי תערובת במין אחד, שו"ר בע"א נתבאר ס"ק ל"ט, ולפ"ז בקמח וסולת או קמח מצות ומצות שייכא חיובא אף להמ"מ, כיון שמין הפסולת פוגם את היפה ומונע שימוש, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה סק"י בכיאר דברי המ"מ, ועי"ש בדין חיתוך הקצוות וניקור הגיד, ועמשנ"ת בזה לעיל ס"ק י"ט. **אוצר החכמה**

מדברי המ"א שם דנקט דביצה חשיבא מין אחד החלבון והחלמון כמו מחבץ ומשמר משמע שפי' דברי המ"מ דלאחר שנפרדו מי החלב ג"כ חשיבי מין אחד, ולא רק כמעשה ההפרדה.

אה"ח 1234567

לענין הלכה

לענין הלכה יש לחוש לאיסור דאורייתא בפסולת המעורבת באוכל אפי' במין אחד אע"פ שהיא ראויה ע"י הדחק, דסו"ס פסולת היא וגריעא משני מיני אוכלין, ונבדברי התו' קל"ד א' בחרדל עמש"כ סק"ל, והמ"מ

כ"כ רק ליישב דברי רש"י והרמב"ם, ודבריהם מתפרשים בקלח אחד שיש בו כמה עלים, ובהו יש מקום יותר לדברי המ"מ, וליכא למילף מיניה לעלין נפרדין המעורבין זה בזה, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם דקלח של עלין ואשכול של ענבים לא דמי לגוש אחד שיש בו פסולת כגיד הנשה שבירך, דבהני חשיב טפי תערובת ולכן הוצרך המ"מ לומר דמיירי כשאננס פסולת גמורה, ומ"מ נראה שאין ללמוד מזה קולא לתערובת נפרדת, ומדרבנן לכו"ע אסור.

לענין חתיכות גדולות וקטנות ג"כ צ"ע אם מותר להפריד חתיכות דגים שלימות מהחתיכות הקטנות דלא חזו לאורחים, דלא מצינו קולא במין אחד אלא בסינון היין דחשיב תיקון האוכל, א"נ בתפוחים גדולים וקטנים וכיו"ב כפי הנראה ברמ"א ובפוסקים דלא חשיב תיקון כ"כ, אבל הפרדת מינים חשובים ופחותים, יש לדון בזה משום תיקון מעין תיקון כלים ולא תיקון אוכלין, דחשיבות הפרדה כזו שייכא גם בכלים, ולזה לא מהגי מה ששניהם ראויין לאכילה בדרגה שוה, אבל פשוט הדברים שכל מין אחד מותר לבורר דלא הוי תיקון חשוב, מיהו היכא שהתעסקותו לברר ולמיין יש להחמיר שלא להפריד הרבה חתיכות שבקדירה שווהי פעולת ברירה, אבל בשתי חתיכות שבצלחת לא מיתוי כהתעסקות בברירה וגם אין קפידתו גמורה כ"כ, וגם האי לתודיה קאי, וצ"ע. - ובאמת גם במיון בין יין צלול שסינונו ליין שלא סינונו, באופן שהכוונות חשובין כמעורבין, ה"י מקום לדון משום בורר מדרבנן, דהיתר הסינון חשיב תיקון האוכל ולא ברירה, אבל כשאחד מסונן ואחד אינו מסונן הרי יש כאן שני סוגים לפנינו, וכן פירות קלופים ואינם קלופים אע"פ שהקילוף תיקון האוכל מיקרי, מ"מ אסור להפרידם, אלא דהתם יש להתייחס לקליפות כפסולת לגבי הקלופים.

בדין תערובת של מין אחד איסור והיתר

לפי בדין תערובת של מין אחד שחלק מהם מותרין באכילה וחלק אסורין אם חשיבי כאוכל ופסולת, או"ד דוקא כשניכר ההבדל לעין חייבין עליו דהוי תיקון חשוב יותר, (ובטבל שאפשר לתקנו בהפרשה י"ל דלא חשיבא מלאכה גמורה), יעוי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ק י"ב. אחר שכתב ג' חילוקים במין אחד, א' כשחלוקין בטעמם ושויין בשמם ומראיתם דחייב, ב' מין אחד ממש אלא שחלק גרועים וחלק טובים דאסור מדרבנן, ג' קטנים וגדולים דהקיל הרמ"א, כתב דיש סוג רביעי שנתערבו פירות אסורין במותרין, והביא דברי המ"א סי' ת"ק ס"ק י"ב שכתב על ניקור הבשר דלא חשיב ברירה משום דמין אחד הוא ואינו פסולת אלא איסורא הוא דרביע עליו, דמשמע מזה דמותר לברור ככה"ג, וסיים דשאני התם שהם יחד מתחלת ברייתם וחשיב תיקון האוכל, אבל הכא עכ"פ מדרבנן אפשר שיש לאסור, עי"ש.

ודברי המ"א אפשר לפרש דהאיסור אינו מפריד גוף אחד לשנים, כלשון הרמב"ן שהבאנו בסמוך, אבל בגופין נפרדין ודאי י"ל דהאיסור משוי ליה כשני מינים (וכמש"כ להלן ע"ד הרמב"ן, מיהו גיד הגשה גרע משחיטה דיש לה היתר), ובאמת קשה להתיר דבר זה, דמפני חשיבות המלאכה יש לדמותם לפסולת, (וכדאשכחן לענין הוצאה דמקס ספרים חייב עליהם בכל שהוא מפני שחייב לגנום, וש"מ דהמלאכה נקבעת לפי ההלכה), וקרוי יותר לחיוב, (ועי' שבת קמ"ב א' דאמרינן שיטול תרומה טהורה מעל הטמאה, או דלישדיניהו ויטול הטהורה ומשמע דליכא משום בורר, שהרי לא התנו שיאכל לאלתר, וי"ל דסתמא טהורה וטמאה לתודייהו קיימי, ועי"ש בתו' דמיידי בכלים חלוקים, ומ"מ סתמא לאו במעורבין מיידי), וצ"ע.

בראשונים קמ"ד ב' בדין חולב בשבת

ויצוי ברמב"ן ובראשונים קמ"ד ב' שכתבו דאיסור שחיטה דרביע על הבהמה בשבת לא משוי לה פסולת, ולכאורה לפמש"כ כיון דצריך ברירה זו להתיר אכילתו הו"ל מלאכה חשובה, ואמנם כ"כ הרמב"ן בשם ר"ת, ולענין דש י"ל דלא חשיבא מציאות פסולת עי"ז, אבל בשם ר"ת הוזכר לשון בורר וחלק עליו, ונראה דאין מזה סתירה למש"כ, דודאי אם ה' חושב חליבה כשני מיני אוכלין ה' שייך לחשבה כפסולת בשבת, אבל אם כשצאין לשחיטה ביו"ט חשבינן להו אוכלא דאיפרת, א"כ גם בשבת כן, אע"ג דאיפרת החלק שאינו טעון שחיטה, ועוד דאיסור שחיטה יש בו היתר לנכרי ולחולה ולאחר השבת כמ"ש הרמב"ן, ודברינו הם באיסור שאין לו היתר כעולה וכלאי הכרם.

בדין בורר מקצת ממין אחד כדי לעשרו לאלתר

יש להסתפק מי שהיו לו מיני פירות מעורבין, כגון מה שעושין סלט מכמה מיני ירקות, ונזכר שמין אחד אינו מעושר, אם רשאי לברור אותו המין כדי לעשרו, מי אמרינן כיון שאין דעתו לתיקון המין הזה, לא חשיב בורר, א"צ תיקון המעשר חשיב ג"כ כשימוש בפרי, והו"ל כאוכל מתו"פ לאלתר, או"ד כיון שאינו אוכל המין הזה ויש לו צורך בברירתו הר"ז כבורר לאחר זמן, ואף כשנזכר שלא עישר כלל, או כשמעשר אצל ע"ה בשבת, ורוצה ליקח מהתערובת בשוה, יש ליהדר דפעמים שהוציא ממין אחד כשיעור, ומחפש ממין נוסף לבררו, ואמנם כונתו לערב הכל ולעשר כל מין על מינו, וא"כ נמצא שלא בירר כלל אלא חילק התערובת מעט בכלי אחר, אבל אכתי עכשיו שמחזר אחר מין אחד הו"ל כבורר ואע"פ שדעתו לחזור ולערב י"ל דלא מהני, ולכן טוב שלא יברור מין אחד לבדו, אלא יקרב כמה מינין בתוך התערובת ויפרישם יחד, וצ"ע בכ"ו.

בדין סחיטת פירות

לפ בדין סחיטת פירות כתב המ"א ס"ק ט"ז דלא חשיב בורר מפני שהכל מין אחד, וכשהפרי ראוי לאכילה מותר, אבל כשהפרי בוסר אסר ר"ת בסי' ש"כ ס"ה דהו"ל הפרי פסולת, ולפמשנ"ת לעיל ס"ק ל"ז בדברי המ"מ א"כ סחיטת פרי אין בה קולא דמין אחד כמו מחבץ ומשמר, דכל שהם מעורבין ממש, אין בזה קולא דמין אחד, ורק בדברים נפרדים אמרינן דהפסולת שהיא מינו אינה פוגמתו, כיון שהאוכל לחוריה קאי ונאכל בפ"ע, והפסולת סמוכה לו ולא קפדי ע"ז, אבל בלא שצריך לחדש תיקון האוכל, חשיב בורר גם כמין אחד, וטעם זה שייך גם בסחיטה, ומוכת מזה דאין טעם ההיתר משום מין אחד, אלא טעמא מפני שהפרי כבר מבורר בשלימותו ואינו חסר תיקון של ברירת פסולת, וכמורסק הפרי חשיב, וכן כנכשים ושלקות אין כאן פסולת כלל, ולכן הוצאת המים לגופן לא חשיב הוצאת פסולת מאוכל, שאין כאן שום פסולת אלא תיקון האוכל כמו טוחן ומבשל, ור"ת שחידש בבוסר איסור דש כמ"ש בבה"ל סי' ש"כ ס"ה מדברי הראשונים ז"ל היינו מפני שהפרי חשוב ככולו פסולת חוץ מהמשקה שבתוכו, וכקילוף פרי דמי, ואמנם בסו"ס שכ"א הוזכרו מהראשונים ז"ל גם בקילוף איסור בורר, ועד"ז שייך להזכיר בחולב משום בורר, וכן בבוסר, ועמ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאפשר דהמ"א לשיטתו דמפרש משום בורר, ולהמפרשים משום דש לא שייכא סחיטה **בבורר בלל** עי"ש.

שריר דאפשר דכונת המ"א דטעם ההיתר בכל סחיטה מפני שאין שם פסולת כלל, ולא חשיבי שני מינים לחייב עליהם בלא פסולת, ואמנם פרי דכבר לת חשיב, וכן ביצה מדין מין אחד דמותר בדליכא פסולת, וראי' לזה דאם כונתו דכיבש דמו, אכתי אסור

מדרבנן כמ"ש המ"מ, א"ו כונתו דאף בלא אין ע"ז שם שני מינין.

בדין מחבץ, וסוחט כסות

ובאמת אי לאו דאשכחן במחבץ איסור בורר לא היינו מחדשים דתיקון גוף אחד חשיב בורר, ולדעת הרמב"ן רבנן פליגי אר"א וסברי דתיקון אוכל בעלמא הוא, ובירושלמי אמרו דחיובו משום לש, ובגמ' ג"כ מצינו דלא ידע ר"נ משום מאי חייב, ואין לך בו אלא חידושו בחלב שדרכו להפרד מאליו להעשות גוש, ולכן חשבינן ליה כתערובת, וגם הנפרד הוא בתכונת מים, משא"כ בסחיטת פרי שהנשאר הוא בתכונת פרי, ולא שייך לחשוב הפרי כפסולת דנפשיה, אלא המשקה הוא גוף הפרי ותולדתו, משא"כ בחלב שהמים פסולת, וכן בשקרים **דחשיבי** תערובת בעלמא.

¹²³⁴⁵⁶⁷ **דחשיבי**

סוחט בגר וצריך למשקה פי' ר"ת דחייב משום מפקד, ולענין בורר מסתברא דהאי לחוריה קאי ולא חשיב תערובת.

בדין בורר בכלים ובגדים כמה חילוקי דינים

מ בדין בורר בכלים ובגדים הוכיחו האחרונים ז"ל מדין חלתא וחביאת דשייך בורר בקנים ובעפר, ובאו"ש פ"ח מה' שבת כתב דדוקא בדברים שמשמשים בתערובתן יחד, ואף הקנים בכלל הזה, אבל קערות שמשתמשין בכל אחת בפ"ע אין בהם משום בורר, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב די"ל דבגדים כיון שאין חשיבות בצירופם יחד, י"ל דכזה לא חשיבי תערובת בדברים גדולים, דלא החמיר התה"ד אלא בדגים ופירות שיש חשיבות לכלי מלא פירות, וכיון שיש להם צירוף יחד, שייך ברירה בהפרדתם, אבל בגדים גם כשהם מונחים יחד, אין להם קשר, ואין המוציא בגד מתקן בתערובת או בעצמו כלום.

ולכאורה נראה דבגדים שונים שמונחים יחד בארון, יכול להוציא בגדו שחפץ בו

לאח"ז, ואע"פ שעי"ז א"צ לחפש אחר בגדו, דכיון שכשגומר השימוש בו מכניסו לכתחלה לתערוכת זו, הרי שאין תיקונו המושלם בהפרדתו, שהרי את המופרד מחזירין לכתחלה לתערוכתו, וממילא אין שום תיקון כשהוציאו מן התערובת הזו, ובאמת הטעם מפני שהתערובת הזו אינה פוגמתו ולחודיה קאי, וגם עכשיו אינו מתוקן בעצמותו יותר, אלא לפי צרכו עתה, והרי ההוצאה מן התערובת מוגדרת כפעולת שימוש ולא כפעולת ברירה.

ומד"ם אפשר שאין בכגדים וכלים משום בורר בדרך הרגיל, דכיון שדרך האוצר שלהם בתערובת, והאדם מערבן מדעתו, ומניח הרבה כלים וכגדים בתובה אחת, ש"מ שאין הברירה תיקון שלהם, וגם ביסוד הרברים אפשר שאין תיקון בורר אלא בפירות או בשימוש חד פעמי כאכילה ועשיית חבית וכזורת, אבל כלי שחוזר ומערבו וחוזר ומשתמש בו, לעולם בחשיבותו קאי, ואינו נטפל לתערובת לחשבו פגום, כמו שהדחת כלים, וכלים שמלאים פסולת לא נפגמו ולחודיהו קיימי, ה"ה תערובת שבין הכלים, בין כלים בכלים ובין כלים בפסולת, (ובכלל זה כלים חד פעמיים, כיון שאין שימושם ביצירה המבטלתם כאכילה, וזה שמשליכין אותם כהיום, אין זה משנה מהות שימושם ככלים).

אח"ח 1234567

בספרים

ובן המוציא ספרים מן הארון ובורר אלו שצריך להם לאח"ז, אין בפעולתו תיקון לספרים שהוציא, אלא סיוע לעצמו לפי צרכו, ולא חל ע"ז שם ברירה, ואדרבה במקומם היו חשובים כמסודרים באוצר, והוצאתם משם לערבם עם ספרים אחרים זהו קלקול, וגם כשלווק ספר אחד יש ע"ז רק הגדרת שימוש, לא מיבעיא אם מוציא גמ' מבין הגמרות, אלא כל ספר שמונת במקומו אין על הוצאתו שם ברירה, מיהו להוציא חומש מבין הגמ' או גמ' מבין החומשים כתב אאמור"ר (שליט"א)

וללה"ה דאסור, כיון שמתקן הנשארין עי"ז שיטאר הכל ממין אחד, וגראה דאם חשיב בורר גמור לא יהני מה שיפתח ויעיין בו מעט, דכיון שעיקר הפעולה היא תיקון וכונתו לכך, הרי"ז כבורר עצמות ומרצץ דלא מהני להפקיע מזה שם בורר, כמו בתורמוסין דחשיב כפסולת מתוך אוכל, ואם אין דעתו על הברירה אלא שצריך לו עכשיו יש להתיר בשימוש לאלתר, כדן אוכל מתו"פ לאלתר, ואמנם בירושלמי אמרו שלא יכרוז כל אותו המין, אבל בתלמודן לא מחלק בהכי, ועי' לעיל סק"א (וס"ק ל"ד).

בהא דאשכחן שהסירו הקערות ונשארו העצמות בלבד על הטבלא

מה שרגילין לסדר הכלים שאכלו בהם ולהחזירין למקומם, היינו משום דלא חשיבי מעורבין, וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) וללה"ה דחפצים גדולים כה"ג לא חשיבי כמעורבין, והרי בזמן הגמ' ג"כ תנן מעבירין מע"ג השלחן עצמות וקליפין או דמסלק את הטבלא כולה ומנערה, וע"כ סילקו תחלה הקערות והכוסות והכפות והמזלגות והסכינים והפת והיין מן השלחן ולא חששו שהם כמעורבין בתוך העצמות והקליפין, א"ו כיון שהם דברים גדולים לחודיהו קיימי, מיהו במונחין זה בצד זה אפי' כלים קטנים ואוכלין אינם כמעורבין, ורק במונחין זע"ז הוצרכנו לחלק בגודל הכלים, ותדע שאם הי' מבורר אוכלין שבפינה אחת שע"ג השלחן דודאי הי' חייב, אע"פ שיש ע"ג השלחן פסולת מרובה, וש"מ דפינה זו לחודה קיימא, וממילא אינו בדין שאם יטול השאר ויניח את זו יחשב שבייר פינה זו, דהא מעיקרא לחודה קיימא, וממילא גם ליקח פינה זו לחוד אינו בכלל בורר.

מיהו ד"ו לאו כללא הוא, דשאני שולחן שאינו מאגר את מה שעליו וכמונחין ע"ג קרקע דמו, אבל כלי שמאגר כל מה

אח"ח 1234567

שביתוכו כגון שיש לו חבית קופה מליאה פירות גדולים, דמסתברא שחייב משום בורר על נטילת פסולת מביניהם, אע"פ שאם נתכוין לתקן חלק מסוים אפי' כגודל פרי אחד ג"כ חייב, כיון שדעתו להשתמש בחלק זה הרי"ל כשיעור גרוגרת, ומ"מ שייך בורר על כל התערובת אע"פ שכל פרי יש בו כגרוגרת, וכמש"כ לעיל ס"ק ל"ב, ולפ"ז נהי דכלים שע"ג השלחן לא חשיבי תערובת, אבל כלים שונים שמונחין בסל או קופה י"ל דחשיבי תערובת, [מיהו ע"ג מגש מסתברא דלחודיהו קיימי, ורק כשמעורבין זע"ז בתוך הסל יש לדון דחשיב תערובת], מיהו לא מסתבר שיהא אסור להוציא הכל מן הסל ולהניח ע"ג השלחן במטבח, וממילא יהיו לחודיהו קיימי עי"ז, וגרר הדברים דכל שמונחין במקום עראי שעתיד לסלקן משם אחד אחד, לא חשיבא פעולת הסילוק כמעשה ברירה והפרדה, דמעיקרא ג"כ לא נפגמו ע"י התערובת, שגם אם כולן ממין אחד נוהג בהם כך, וממילא כל מה שנוטל יכול להניחו במקומו, וכן להוציא מן הסל ולהניחן אע"פ שעי"ז נפרדין, אבל להוציאן ממקום שמונחין בדרך קבע ולפזרן כדי לסדרן יש לאסור, כיון שהכל פעולת ברירה, [מיהו בפירות אין להתיר כה"ג, דאין מציאות של עראי מתירה בהן].

ובן הדין בספרים שמונחין בארון הספרים מעורבין אסור לסדרם, אבל מע"ג השלחן דבלא"ה ניטלין אחד אחד י"ל דלא חשיבי תערובת וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) וללה"ה, מיהו אם מונחין הרבה ספרים זע"ז ראוי להנעט מלסדרם כמו שאומרים בשם מרן זלה"ה דלא הוה נחת ליה בהכי, והזכיר ע"ז לשון טירחא ועובדין דחול או לתא דמעמר, ומדלא הזכיר בורר משמע דלא חשיבי תערובת, אא"כ לא הוה נחת ליה שיאספום בתערובת למקום אחר, אבל מסתמות הדברים שלא הזכיר כלל לשון בורר נראה דלא חשש לזה, (ולא מהני שיקרא משהו בכל אחד כדי

למין ולסדר תערובת, דהו"ל כמוצץ עצמות הדג שלא בטל מזה שם ברירה).

ועי' לקמן בדין צלחות וקערות שאין נמנעין מלסדרם במקומם, דזה חשיב טפי צורך שבת וסדר היום, ולכן לא דמי לעובדין דחול, ואין להם קביעות יחד כספרים, להזכיר בזה **אוצר החכמה** לתא דמעמר.

המוציא כלי מתוך תערובת כדי להדיתו

המוציא כלי מתוך תערובת של כלים אחרים או מתוך פסולת, להדיתו, ואח"כ מניחו במקומו, הי' מקום לדון דלא חשיב בורר, כיון שאין נטילתו לצורך ברירה, אלא לצורך שימוש אחר והברירה נעשית ממילא, שהרי אפי' אם לא היו כולם אלא מין אחד ג"כ הי' נוטלם אחד אחד להדיתם, ומכיון שהם בידו מבוררין אין איסור להניחם במקום שירצה, אבל אין נראה כן, אלא הרי"ז כמוציא פירות מתוך תערובת להדיתם [באופן שמותר כגון הדחת כבשים או בנקיים, א"נ בפסולת מועטת ביותר], דפשיטא שאסור לבררם כל מין לעצמו, ולהפרידם מן הפסולת שביניהם עי"ז, דאין היתר של דרך אכילה אלא כשאנו עוסק במלאכה אלא באכילה, וה"ה בכלים בשימוש בהם, אבל כשעוסק בתיקון הכלים הכל חשיב מלאכה, ולא מהני לבטל מלאכת בורר מה שעוסק בעוד מלאכה של תיקון הכלים, וכיון שדעתו על הברירה, הרי עצם הוצאת הכלי מעשה ברירה חשיבא, כמו שמוכן שאם יכרוז כל הכלים מסוג אחד להדיתן יחד דאסור, ולא מהניא ההדחה להתיר ברירתן, מיהו אם חוזר ומערבן יחד דע"כ אין דעתו על הברירה, אע"פ שנעשה מבורר בשעת ההדחה, בזה אין לאסור כמ"ש אאמור"ר (שליט"א) וללה"ה ס"ק י"ח בדברי התה"ד דכיון שדעתו ליטול תפוח ורימון אע"פ שנוטלם אחד אחד שפיר דמי, דכיון שאינו מקפיד מה יעלה בידו ואין דעתו להפרידן לא חשיב כמעשה ברירה. - (מיהו שימוש מועט

שעושה כדי להחזיר הפרדתן יש לדמותו למוצץ עצמות הדג כדי להחזיר ברידתו, דנקטינן לאיסור.

לפ"ז צריך לזהר כשנותנין הכפות והמזלגות והסכינין יחד בקערה שמדיחין אותן שם, דאע"פ שנוטל אחד אחד לא יסדרם כל מין בפ"ע, אבל הצלחות מסתברא שאינם כמעורבות עם הכפות והמזלגות, שהם דברים גדולים ומונחין לעצמן, מיהו כשיש פסולת הרבה בקערה והכפות והמזלגות מעורבין עם הפסולת לא מהני מה שאינו מפריד כל מין לעצמו, שהרי מפריד מן הפסולת שביניהם, אבל כשהפסולת מועטת אפשר להקל והכלים לתודיהו קיימי, [נכמש"כ לעיל ממתני' דמעבירין מע"ג השלחן עצמות וקליפין, וברור תחלה הכלים משם], ולכן יש לזהר שלא להכניס הכפות והמזלגות לקערה עם הפסולת, אלא לנקותן קודם שיתערבו עם הפסולת, ואם נתערבו יש לנקותן רק סמוך לסעודה, ואם הפסולת כגוף יכול לאספן עם הפסולת לכלי, ולנקותן למחר סמוך לסעודה, וכן יש לזהר בשלחן שלא לקפל המפה או הגיילון מן הצדדין כמין סל עם הכלים והפסולת דאז נעשין כתערובת של סל וקופה, ואין להוציא הכלים הקטנים מתוך הסעודת.

אוצר החכמה

צלחות וקערות זה על זה אם חשיבי תערובת צלחות וקערות זעג"ז יש לדמותם לספרים ולא מיקרי תערובת, שהם מופרדים יותר מגוש ע"ג נוזל וזבוב ע"ג מים, ויותר משומן ע"ג חבשיל שנסתפק המ"א ס"ק ט"ו דשמא לחוריה קאי, ואמנם בכל הני מחמירין שיש חלק הנקרא מעורב, אבל כ"ז דוקא כשהתערובת צריכה פעולת ברירה, דהיינו לדקדק ולהבחין ולהבדיל כמו שצריך במסנת נפה וכברה, ודכוותה ביד, דזה לשון בורר שבוחר ומבדיל, אבל כלים המונחים זע"ז אין כן תערובת המצריכה ברירה, דכל חד לחוריה קאי אלא שמונח ע"ג חבירו, והם

מופרדין במצב זה כמו שהיו מופרדין אם הי' נייר מפסיק ביניהם, שאינם מחוברין יותר בלא נייר מעם נייר, ובדאיכא נייר הרי ליכא מקום מגען דלכו"ע לא חשיבי תערובת.

לפ"ז נראה דאף הכפות והמזלגות שביניהם לא חשיבי מעורבין, דכיון שכל צלחת נידונית בפ"ע, הרי הכף והמזלג שבתוכה ודאי לא חשיבי תערובת עם הצלחת, כמו כל אוכלין שבכלי.

אבל אם הם מונחין בתוך חיבה זרוקים והפוכים בלא סדר, והם מעורבין כפירות המעורבין בסל וקופה, דהיינו כמה שורות זעג"ז, בזה יש לדון דחשיבא תערובת, כיון שצריך למצוא ולברור הכלי מתוך התערובת.

בעיקר הדין אם יש בורר מדאורייתא בכלים אה"ח 1234567 ובגדים

בעיקר הדין אם יש בורר מדאורייתא בכלים ובגדים וספרים יש לדון מכמה טעמים, א. דלא מצינו איסור בורר אלא בתיקון פירות וכיו"ב שע"י הברירה הגיעו לגמר תיקונם, דהיינו שהאוכלין נאכלין אחר תיקונם, והקנים והעפר נעשין כלי, ולאפוקי כלים שהתיקון הוא ענין לשעה, והכלי חוזר ומתערב ע"י שימוש, ובורר כזה אינו חשוב תיקון חשוב, שאין ייעודו נשלם בכך, ב. דלא מצינו אלא בדברים שהם נטפלין ונפגמים ע"י הפסולת, ולאפוקי כלים שחשיבותם גדולה ואין הפסולת פוגמתן כ"כ, וחשיבי טפי כקיימי לחודיהו, ובכל מקום הם ניכרין לעצמן, ג. דלא מצינו בורר אלא במינין שדרך לסדרם באוצר כל מין לעצמו לצורך שימושם יחד, לאפוקי כלים שסידורם רק כדי שימצא את מקומם, והוא נותנם לכתחלה עם שנים ושלשה מינין אחרים כיון שאינם מפריעין לו למצאן מיד, אבל אוכלין התערובת מפריעה את השימוש המשותף לכל מין לעצמו, וזה כסברת האר"ש הנ"ל, מיהו בבית היוצר שהכלים מרובין י"ל שיש ברירה בכל מין לעצמו,

משא"כ בבית שהכלים מועטין ואין בהם כונת ברירה אלא סידור מקום שידע למצאם, ד. ולענין שני מיני כלים י"ל דעד כאן לא"פ בירושלמי אלא בשני מיני אוכלין, אבל בשני כלים כו"ע מודו, כיון שהתיקון מועט. - כ"ז כתבנו לדון מסברא בדבר שלא הוזכר בגמ' וראשונים, אבל לדינא ודאי נקטינן כנראה באחרונים לזהר בהם משום בורר, ועוד דמורכבן י"ל דאסור, בפרט אי משכח"ל בבית היוצר וכיו"ב חיוב ג"כ.

אוכל או פסולת בעלחת וזע"ה להוציא הכף והמזלג

כשנשא פסולת בעלחת והכף או המזלג שם, אם הם בצד ולא מעורבין בתוך הפסולת, אמרינן דלחוריה קאי, וכן הדין בשני מיני אוכלין שבצלחת, או באוכל ופסולת, וכן אפי' בנוגעין זב"ז כשרוצה להוציא חלק ממין אחד הרי חלק זה אינו מעורב עם המין השני, מיהו לא סגי במשהו האחרון אלא בשיעור דחשיב שאינו מעורב, אבל בכף ומזלג אפי' משהו לא חשיבי כמעורבין, [אלא א"כ מונחין בתוך התחיכה והערימה של הקטניות או שאר אוכל או הפסולת, דכיון שכל האוכל הזה ניטל יחד, אז גם הכלי כמעורב, אע"פ שיש משהו הפסק, דכיון שכל הגוש הזה כחד גם ההפסק המועט חשיב כתוך האוכל, מיהו אם רוב הכף בולטת י"ל דלא חשיב כתערובת, שאינה כמעורב אלא כנוגעת בפסולת], דגדר תערובת הוא רק כשצריך להבדיל ולהוציא דבר מחבירו.

אם הכף מעורבת בפסולת, יכול להערים ולהשתמש בה לאכילה מועטת, דכיון שמטרתו לצורך הכף, הו"ל דרך אכילה, אבל אם מטרתו לתקן האוכל שלא תהא הכף מעורבת בו, אין להערים בכך, ולא יטלנה אלא כשצריך לה לשימוש גמור, ולכאורה כשמוציאה מן הפסולת יכול להשתמש בה לקינוח הפסולת מן הצלחת שג"ז שימוש של

דרך אכילה, דבאמת צריך הוא לכף לקנח הצלחת, ועד כאן לא נחלקו ע"ד הבה"ל שהתיר מציצת העצמות אלא מפני שהעצמות פסולות, אבל כשבורר האוכל ואוכל ממנו מעט אע"פ שמשאיר חלק ממנו, י"ל דשרי, דסו"ס דרך אכילה הוא, ושימוש בכף עדיף, שמשתמש בכולו, וצ"ע למעשה אם ראוי להשתמש בהערמה זו, מיהו להוציא כמה כפות מתוך הפסולת, ובכל אחד לעשות מעשה מועט, יש להחמיר דניכרת הערמה ועיקר מעשהו ברירה.

לסדר דפים של ספר כסדרן יש לחוש לאיסור דאורייתא, מיהו דף תלוש בתוך ספר י"ל דלחוריה קאי.

בדין להוציא דבר גוש מן התבשיל ע"י כף עם נקבים

להוציא מן התבשיל דבר גוש ע"י כף עם נקבים שלא יעלה הרטוב עם הגוש, לדעת המ"ב יש לדון בזה דהו"ל ככלי כברה, שהרי אפי' ליטול השומן בכף חשש משום ברירה בכלי, אבל לדעת מרן זללה"ה שאפי' בסיון עלי תה ברשת שבפי הכלי צידד דחשיב אוכל מתו"פ ביד, כש"כ בכף כזו, מיהו גם למאי דנקטינן לחומרא ברשת שבפי הכלי, כאן י"ל שלא עשה מעשה סינון ע"י הכף, אלא דמעיקרא נטל הגוש בכלי שלא יוכל המשקה לעלות בו, והו"ל כנטל הגוש במזלג, מיהו אם נוטל עם הכף חתיכות קטנות שבשולי הכלי כקטניות וכיו"ב, יש לדון לחומרא כיון שהמשקה כמעורב עם החתיכות, וצריך כלי כברה לסננו, אלא דבעיקר הדין הי' נראה שגוש בנוזל לא מיקרי תערובת אלא בשמרים וכיו"ב, ומ"מ אין להקל, מיהו יכול להצמיד כף רגילה לרופן הקדירה בתוך המשקה ולהעלותה באלכסון באופן שהמשקה ממילא לא יעלה עם האוכלין, עי' מ"ב ס"ק ס"ו, ועי' לעיל ס"ק כ"ז בדין וזהמא ליסטרון, ובתשובת הרמב"ם שבב"י סו"ס שכ"א.